

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN
KONTROL DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NESLİHAN ÇAVUŞOĞLU

BALIKESİR, 2023

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN
KONTROL DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NESLİHAN ÇAVUŞOĞLU

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. DİLAN BAYINDIR

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Temel Eğitim Anabilim Dalı'nda 202012575002 numaralı Neslihan ÇAVUŞOĞLU'nun hazırladığı konulu "**Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kontrol Davranışlarının İncelenmesi**" YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğı uyarınca 03/07/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile kararverilmiştir.

Üye (Başkan) Doç. Dr. Hilal İlknur TUNÇELİ

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Dilan BAYINDIR

İmza

Üye Doç. Dr. Kazım BİBER

İmza

.../.../...

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../20...

İmza

Neslihan ÇAVUŞOĞLU

ÖNSÖZ

Araştırmamın planlanması, uygulanması ve sonuçlandırılmasında büyük katkıları ve fikirleriyle bana yol gösteren, çalışmamın tüm aşamalarında bana rehberlik eden, deneyimleriyle bana ışık tutan, güler yüzüyle, anlayışıyla yanımda olan, sabırla beni dinleyen, düzelten, çalışmalarımı büyük bir titizlikle gerçekleştiren, bütün bunların yanı sıra manevi desteği ve güveni ile her zaman yanımda olan, engin görüşlerini ve zamanını benden esirgemeyen Değerli Hocam ve Danışmanım Sayın Doç. Dr. Dilan BAYINDIR' a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitim sürecinde bana destek veren değerli hocalarım sayın Doç. Dr. Kazım BİBER'e, Prof. Dr. Mesut SAÇKES'e, Prof. Dr. Sonnur IŞITAN'a ve tez savunma jürimde görev alan Doç. Dr. Hilal İlknur TUNÇELİ'ye en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bu yolu benimle birlikte yürüyen eşim Ercan ÇAVUŞOĞLU'NA ve kızım Ada'ya, destekleri ve sabırları için minnettarım.

Araştırmamın bilime ve eğitime katkısı olması dileğiyle...

BALIKESİR, 2023

NESLİHAN ÇAVUŞOĞLU

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN KONTROL DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

ÇAVUŞOĞLU, Neslihan

Yüksek Lisans, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Dilan BAYINDIR

2023, 128 Sayfa

Bu araştırmanın amacını okul öncesi dönem çocukları olan anne ve babalarının ebeveyn kontrol davranışlarının hem ebeveyn beyanlarına hem de çocukların algılarına göre incelenmesidir. Ebeveyn kontrol davranışları ilgili literatür incelenerek davranış kontrolü, psikolojik kontrol ve fiziksel kontrol davranışları olarak üç kategoride incelenmiştir. Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada 60 anne-baba çifti ile yapılan görüşmeler ile ebeveynlerin gösterdiği kontrol davranışları ebeveyn beyanlarına bağlı şekilde incelenmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında, araştırmacılar tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Sonuçlara göre anne ve babaların çoğunlukla davranış kontrolü gösterdiklerini belirttikleri belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise bir okul öncesi eğitim kurumlarında devam eden 60-72 aylık çocukların algıladıkları ebeveyn kontrol davranışları, öykü tamamlama yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu ve dokuz farklı durum hakkında tamamlanacak Öykü kökleri kullanılmıştır. Kullanılan öyküler, birinci aşamada elde edilen, ebeveynlerin sıklıkla tekrarladığı durumlar ve ortaya çıkan kodlar incelenerek oluşturulmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasına Balıkesir ilinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 ay yaşlar arasında 200 çocuk katılmıştır. Sonuçlar, çocukların ebeveynlerinin çoğunlukla davranış kontrolü gösterdiğini, ancak öykülerdeki durumlara bağlı olarak ebeveyn kontrol davranışlarının değiştiğini göstermektedir. Çocukların verdikleri cevaplara göre davranış kontrolünü psikolojik ve fiziksel kontrol davranışı izlemektedir. Çocukların öykülere verdikleri cevaplar

incelendiğinde birden fazla ebeveyn kontrol davranışının aynı anda görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, ebeveyn kontrol davranışları, davranış kontrolü, psikolojik kontrol, fiziksel kontrol

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE PARENTAL CONTROL BEHAVIORS OF THE PARENTS WITH PRESCHOOL CHILDREN

ÇAVUŞOĞLU, Neslihan

Master Thesis, Department of Elementary Education

Advisor: Associate Prof. Dilan BAYINDIR

2023, 128 Pages

The aim of this study is to examine the parental control behaviors of parents who have preschool children according to both parental statements and children's perceptions. Parental control behaviors were examined in three categories as behavioral control, psychological control and physical control behaviors by examining the relevant literature. The research consists of two stages. In the first stage, the control behaviors of the parents were examined based on the parental statements, through interviews with 60 parent couples. In the first stage of the study, demographic information form and semi-structured interview form created by the researchers were used. The obtained data were analyzed with the content analysis method. According to the results, it was determined that the parents mostly stated that they showed behavioral control. In the second stage of the study, parental control behaviors which by 60-72 months old children attending a pre-school education institution perceived were examined using the story completion method. In the second stage of the research, as data collection tools demographic information form and story roots to be completed about nine different situations were used. The stories used were created by examining the situations that parents frequently repeated and the codes obtained in the first stage. 200 children between 60 and 72 months attending pre-school education institutions in Balıkesir Province participated in the second phase of the study. The results indicate that the parents of the children mostly showed behavioral control, but the parental control behaviors changed depending on the situations in the stories. According to the answers given by the children, behavioral control is followed by psychological and physical control behavior. When the children's answers to the stories were examined, it was concluded that more than

one parental control behavior was observed at the same time.

Keywords. Preschool period, parental control behaviors, behavioral control, psychological control, physical control

Ercan ve Ada'ya...

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6. Tanımlar	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Ebeveyn Davranışları	7
2.1.2. Ebeveyn Kontrol Davranışları	9
2.1.3. Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler	10
2.1.3.1. Çocuğun Cinsiyeti.....	10
2.1.3.2. Çocuğun Mizacı	11
2.1.3.3. Çocuğun Sağlık Durumu.....	12
2.1.3.4. Ebeveyn Özellikleri.....	12
2.1.3.5. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi	13
2.1.3.6. Ailedeki çocuk sayısı, yaşı ve doğum sırası	13

2.1.3.7. Aile Tipi.....	14
2.1.3.8. Ebeveyn İlişkisi	14
2.1.3.9. Türk Aile Yapısı ve Ebeveyn Kontrol Davranışları.....	14
2.1.4. Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Çocuk Gelişimine Etkisi.....	17
2.1.5. Ebeveyn Kontrol Davranışlarını Belirlemek İçin Kullanılan Ölçme Araçları	19
2.1.5.1. Türkiye’de Geliştirilmiş Ölçekler:	19
2.1.5.1.1. Ana - Baba Tutum Envanteri.....	19
2.1.5.1.2. Algılanan Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği.....	20
2.1.5.1.3. Anne Baba Tutum Ölçeği (Çocuklar İçin).....	20
2.1.5.1.4. Aile Tutum Envanteri	20
2.1.5.1.5. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği	21
2.1.5.1.6. Ana Baba Tutumları Ölçeği.....	22
2.1.5.1.7. Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	22
2.1.5.1.8. Anne Baba Tutum Ölçeği (Gençler İçin).....	22
2.1.5.1.9. Anne – Baba Tutum Ölçeği.....	23
2.1.5.1.10. Eşlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği.....	23
2.1.5.1.11. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği.....	24
2.1.5.2. Türkçe’ye Uyarlanan Ölçekler.....	24
2.1.5.2.1. Parental Attitude Research Instrument – PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği).....	24
2.1.5.2.2. The Child Rearing Practices Report (Çocuk Yetiştirme Şekilleri Raporu)	25
2.1.5.2.3. Parent Attitude Scale (Anne Baba Tutum Ölçeği ABTÖ)....	25
2.1.5.2.4. Parental Acceptance- Rejection Questionnaire PARQ- Mother Form (Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği)	26

2.1.5.2.5. Parental Acceptance- Rejection Questionnaire PARQ- Child Form (Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği)	27
2.1.5.2.6. Parenting Questionnaire (Çocuk Yetiştirme Anketi).....	27
2.2. İlgili Araştırmalar	27
3. YÖNTEM.....	42
3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Evren ve Örneklem.....	42
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	45
3.3.1. Birinci Aşama Veri Toplama Araçları.....	46
3.3.1.1. Demografik Bilgi Formu.....	46
3.3.1.2. Aile Görüşme Formu	46
3.3.2 İkinci Aşama Veri Toplama Araçları	48
3.3.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	48
3.3.2.2. Öyküler	48
3.4. Veri Toplama Süreci.....	51
3.4.1. Birinci Aşama Veri Toplama Süreci	51
3.4.2. İkinci Aşama Veri Toplama Süreci	51
3.5. Verilerin Analizi	52
3.5.1. Birinci Aşama Verilerin Analizleri.....	52
3.5.2. İkinci Aşama Verilerin Analizi.....	53
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	55
4.1. Birinci Aşama Bulgular ve Yorumlar.....	55
4.2. İkinci Aşama Bulgular ve Yorumlar	75
4.2.1. Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk Öyküsüne İlişkin Sonuçlar.....	78
4.2.2. Ne Giysem Öyküsüne İlişkin Sonuçlar.....	80
4.2.3. Tablet Öyküsüne İlişkin Sonuçlar	82

4.2.4. Okul Günü Öyküsüne İlişkin Sonuçlar.....	85
4.2.5. Evdeki Hareket Öyküsüne İlişkin Sonuçlar.....	87
4.2.6. Kendim Yapabilirim Öyküsüne İlişkin Sonuçlar	90
4.2.7. Vurma Öyküsüne İlişkin Sonuçlar	91
4.2.8. Market Alışverişi Öyküsüne İlişkin Sonuçlar.....	94
4.2.9. Oyuncak Paylaşımı Öyküsüne İlişkin Sonuçlar	96
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	99
5.1. Sonuçlar.....	99
5.2. Öneriler.....	110
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	122
Ek 1: Demografik Bilgi Formu.....	122
Ek 2: Aile Görüşme Formu	123
Ek 3: İkinci Aşamada Kullanılan Öyküler	124
Ek 4: Etik Kurul Onayı.....	126
Ek-5. MEB İzni	127

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

<u>Tablo 1.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler	43
<u>Tablo 2.</u> İkinci Aşama Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler.....	44
<u>Tablo 3.</u> Lawshe Kapsam Geçerlik Değerleri	47
<u>Tablo 4.</u> Aile Görüşme Formu Kapsam Geçerlik Sonucu.....	47
<u>Tablo 5.</u> Öykülerin Kapsam Geçerlik Oranı	49
<u>Tablo 6.</u> Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Kodlama Tanımları.....	53
<u>Tablo 7.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Ebeveyn Kontrol Davranışları..	56
<u>Tablo 8.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Ebeveyn Kontrol Davranışları.....	57
<u>Tablo 9.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Ebeveyn Davranış Kontrolü Davranışları.....	58
<u>Tablo 10.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Ebeveyn Davranış Kontrolü Davranışları.....	60
<u>Tablo 11.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Psikolojik Yönlendirme Davranışları.....	62
<u>Tablo 12.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubu Babaların Psikolojik Yönlendirme Davranışları.....	64
<u>Tablo 13.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Fiziksel Kontrol Davranışları.....	66
<u>Tablo 14.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Fiziksel Kontrol Davranışları.....	67
<u>Tablo 15.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Çocuğuyla Yaşadığı Çatışma Durumları.....	68
<u>Tablo 16.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Çocuğuyla Yaşadığı Çatışma Durumları.....	71

<u>Tablo 17.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Çatışma Durumunda Kullandıkları Ebeveyn Kontrol Davranışları	74
<u>Tablo 18.</u> Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Çatışma Durumunda Kullandıkları Ebeveyn Kontrol Davranışları	74
<u>Tablo 19.</u> Öykülere Göre Kontrol Davranışlarının Dağılımı	76
<u>Tablo 20.</u> Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	78
<u>Tablo 21.</u> Ne Giysem Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	80
<u>Tablo 22.</u> Tablet Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	83
<u>Tablo 23.</u> Okul Günü Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı.....	85
<u>Tablo 24.</u> Evdeki Hareket Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı.....	88
<u>Tablo 25.</u> Kendim Yapabilirim Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	90
<u>Tablo 26.</u> Vurma Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	92
<u>Tablo 27.</u> Market Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	94
<u>Tablo 28.</u> Oyuncak Paylaşımı Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

<u>Sekil 1.</u> Ebeveyn Davranışlarını Etkileyen Etmenler	16
--	----

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Ebeveynin çocuk üzerindeki kontrol davranışları çocuğun birçok gelişim alanına doğrudan etki etmektedir. Çocukların akademik becerileri, içsel ve dışsal motivasyonları ve bilişsel becerilerinin gelişimi ebeveynin çocuğu üzerindeki kontrol davranışlarından doğrudan etkilenmektedir (Pino-Pasternak ve Whitebread, 2010). Ebeveynlerin çocuklarının üzerinde kurduğu baskıcı kontrol davranışları çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkilerken, çocuğun kararlarına saygılı, çocuğun fikirlerine alan açan kontrol davranışları ise çocuğu olumlu yönde etkilemektedir (Çelik Özden, 2013). Bununla birlikte çocuğun aile ile etkileşimi çocuğun sosyal gelişiminde de önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalarda demokratik kontrol davranışı sergileyen ebeveynlerin çocukları olumlu sosyal gelişim süreci sergilerken (Coplan vd., 2002), baskıcı kontrol davranışı sergileyen ebeveynlerin çocuklarının ise içe kapanık, özgüvensiz bireyler oldukları sonucuna varılmıştır (Paterson ve Sanson, 1999). Alanyazında ebeveyn davranışları değerlendirilirken, ebeveynlerin kendi değerlendirmelerine dayanan ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Özellikle okul öncesi dönem çocukların gözüyle ebeveyn davranışlarını değerlendiren araştırmalar çok sınırlıdır. Çocuklardan alınacak değerlendirme daha objektif olabilir. Bu nedenle bu araştırmada, çocukların değerlendirmelerine dayalı şekilde ebeveyn kontrol davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocukların ebeveynlerinin davranışlarını öyküleme tekniği kullanılarak çocukların bakış açısından değerlendirmektir. Öykülerin geliştirilebilmesi için, öncelikle ebeveynlerden çocuklarına uyguladıkları kontrol davranışları davranışsal, psikolojik ve fiziksel olmak üzere 3 boyutta sorulmuş ve çıkan sonuçlar analiz edilerek öyküler oluşturulmuştur. Geliştirilen öyküler, uygulayıcı tarafından başlatılan hikâyenin çocuk tarafından oyuncak figürleri de kullanılarak oynatılması ve öyküyü sonlandırılması istenmiştir. Bu yaklaşıma göre çocuğun ebeveyn ile özdeşim kurması ve kendi deneyimlediği ebeveyn kontrol davranışlarını hikâyelerine yansıtması beklenmektedir.

Araştırma kapsamında aşağıdaki soruların yanıtlanması amaçlanmaktadır:

Birinci Aşama:

1. Okul öncesi dönem çocuğa sahip anne ve babaların, kendi beyanlarına göre gösterdikleri ebeveyn kontrol davranışları nelerdir?

Alt sorular

1.1. Okul öncesi dönem çocuğa sahip annelerin, kendi beyanlarına göre davranış kontrolü gösterdiği durumlar nelerdir?

1.2. Okul öncesi dönem çocuğa sahip annelerin, kendi beyanlarına göre psikolojik kontrol gösterdiği durumlar nelerdir?

1.3. Okul öncesi dönem çocuğa sahip annelerin, kendi beyanlarına göre fiziksel kontrol gösterdiği durumlar nelerdir?

1.4. Annelerin kendi beyanlarına göre çatışma durumlarında gösterdikleri ebeveyn kontrol davranışları nelerdir?

1.5. Okul öncesi dönem çocuğa sahip babaların, kendi beyanlarına göre davranış kontrol gösterdiği durumlar nelerdir?

1.6. Okul öncesi dönem çocuğa sahip babaların, kendi beyanlarına göre psikolojik kontrol gösterdiği durumlar nelerdir?

1.7. Okul öncesi dönem çocuğa sahip babaların, kendi beyanlarına göre

fiziksel kontrol gösterdiği durumlar nelerdir?

1.8. Babaların kendi beyanlarına göre çatışma durumlarında gösterdikleri ebeveyn kontrol davranışları nelerdir?

İkinci Aşama:

2. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre annelerinin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışları nelerdir?

Alt sorular

2.1. Okul öncesi dönem çocukların görüşlerine göre, yemek seçme davranışı konusunda annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.2. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların kendi kıyafetini seçme davranışı konusunda annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.3. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre teknolojik aletlerin kullanım sürelerine annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.4. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların okula gitmek istememelerine annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.5. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların evin düzenini bozmasına annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.6. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların kahvaltılarını kendilerinin hazırlamak istemesine annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.7. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre vurma davranışlarına annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.8. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların marketten istedikleri zararlı atıştırmalıklara annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

2.9. Okul öncesi dönem çocukların algılarına göre çocukların kardeşleriyle oyuncak paylaşmak istememesine annelerin gösterdiği ebeveyn kontrol davranışı nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukların iyi oluşlarının desteklenebilmesi için ebeveyn davranışlarının desteklenmesinin önemi açıktır. Ebeveyn davranışlarının desteklenebilmesi için ise öncelikle bu davranışların ölçülebilir ve değerlendirilebilir olması gerekir. Ebeveyn davranışlarını değerlendiren ölçme araçlarının çoğunlukla, ebeveynlerin kendi değerlendirmelerine dayanan ölçme araçları olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin davranışlarının en objektif şekilde değerlendirecek yöntemler arasında ise gözlem ve çocuklarının değerlendirmeleri sayılabilir. Gözlem yöntemi özellikle uzun vakit aldığından tercih edilmemektedir. Okul öncesi dönem çocukların ebeveynleri hakkında değerlendirmelerinin alınabilmesinin en uygun yollarından biri ise oyunlaştırma ve öyküleştirmedir. Bu araştırma kapsamında ebeveynlerin kontrol davranışlarını yansıtan örnek öyküleri tamamlama yöntemi ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir;

1. Araştırmaya katılan çocukların öğretmen veya aile beyanına göre tipik gelişim gösteren çocuklar olduğu varsayılmaktadır.

2. Demografik özelliklerin belirlendiği “Demografik Bilgi Formu”na ve “Aile Görüşme Formu”ndaki sorulara veri toplama süresince verdikleri cevaplar ailelerin gerçek durumlarını yansıtmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir;

1. Araştırmanın ilk aşama verileri, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Balıkesir İlinde, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 60 çocuğun ebeveynleri ile sınırlıdır. Birinci aşama yalnızca orta sosyo-ekonomik düzey aileler

ile sınırlıdır. Birinci aşama çalışma grubu toplam 60 anne-baba çiftinden oluşmaktadır.

2. Araştırmanın ikinci aşama verileri, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Balıkesir İlinde, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 200 çocuk ile sınırlıdır.

3. İkinci aşama, 60-72 ay aralığındaki çocuğu anaokuluna devam eden çocukların gözüyle ebeveyn davranışları incelenerek yalnızca annelerin kontrol davranışları ile sınırlıdır. Babaların kontroldavranışları sorulmamıştır.

4. İkinci aşama verileri analiz edildiğinde, belli bir faktör yapısı oluşturmadığı görülmüştür. Bu nedenle çocukların öykülere verdikleri yanıtlar ayrı ayrı analiz edilmiştir.

5. Araştırmanın ikinci aşamasına katılan çocuklar, araştırmanın birinci aşamasına katılan anne-baba grubu ile ilişkili değildir. Bu nedenle iki grubu karşılaştırma yapma şansı olmamıştır.

1.6. Tanımlar

Ebeveyn Davranışı: Ebeveynin çocuğuna yönelik davranışları, çocuğuna karşı olan yaklaşımları ebeveyn davranışı olarak tanımlanmaktadır (Bayındır, 2016).

Ebeveyn Kontrolü: Barber (1996), ebeveynlerin çocuklarının alışkanlıklarını kontrol etmeleri, ebeveyne bağlılığını sağlamaları, çocukların düşüncelerini yönlendirmeleri olarak tanımlamıştır.

Davranış Kontrolü: Davranışsal kontrol, çocuğun davranışlarının ebeveynleri tarafından izlenmesi (Barber,1996) ve çocuğa rehberlik edecek kurallarla davranışlarının yönlendirilmesidir (Pomerantz ve Wang, 2009).

Psikolojik Kontrol: Çocuğun duygu ve düşüncelerine ebeveynin manipülatif müdahalesi ve baskı kurmasıyla, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını ve özerkliğini yönlendiren davranışlardır (Barber, 1996).

Fiziksel Kontrol: Ebeveynin çocuğa fiziksel olarak müdahalesi, vurma, itme, çekme gibi kontrol etme davranışları, çocuğu cezalandırması veya cezalandırmakla tehdit etmesi olarak tanımlanmaktadır (Akçınar ve Baydar, 2014).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Ebeveyn Davranışları

Ashman ve Hull (1999), bireyin çevresindeki bir çok sistemle dinamik bir etkileşim içerisinde olduğunu ve bu etkileşimin birey ve çevresi arasında karşılıklı geliştiğini savunmuştur. Bronfenbrenner'a göre (1976), çocuk bir sosyal ve kültürel düzenekte doğar ve büyür. Her sosyal düzenek ise diğer sosyal düzeneklerden etkilenmektedir. Çocuğun doğduğu aile yaşadığı toplumun değerlerinden, geleneklerinden, normlarından etkilenir ve bu etkiyi çocuk yetiştirme davranışlarına yansıtır. Bu durumda çocuğu ve ebeveynlerinin davranış tutumlarını anlamak için çevreyi de anlamak gerekir. Bronfenbrenner (1979) bu ilişkiyi Ekolojik Sistem Kuramı ile açıklar. Bu kuram katmanlardan meydana gelen ve kendi içerisinde ilişkili olan sistemlerden oluşmaktadır (Obalar ve Ada, 2010). Çocuğun çevresiyle başlayan bu sistem, geniş çevrelerle etkileşimlenerek devam eder (Solak Arabacı, 2018)

Baumrind (1980), çocukların sosyalleşme süreçlerinde ebeveynlerin tutum ve davranışlarından etkilendiklerini öne sürmüş ve ebeveyn tutumlarını otoriter tutum, demokratik tutum ve izin verici tutum olmak üzere üç kategoride ele almıştır (Şen ve Boyraz, 2017). Bu tutumlar ebeveynin çocuk üzerinde uyguladığı kontrolün farklı düzeylerini içermektedir. Maccoby ve Martin (1983), bu ebeveynlik modellerini kontrol ve sıcaklık olmak üzere iki temel boyutla ilişkilendirmiş, (Akarslan Esen ve Cesur, 2015), Baumrind'in çalışmalarından yola çıkarak, izin verici ebeveyn tutumunun bir alt boyutu olan ihmalkar tutumu ortaya koyarak dördü ebeveynlik

modelini ileri sürmüştür (Şanlı ve Öztürk, 2015). Ebeveynlik stillerini, bu iki temel kontrol boyutlarının kesişmesinden yola çıkarak dört temel kategoride ele almışlardır. Bu tutumlara göre demokratik ailelerde yüksek düzeyde sıcaklık ve yüksek düzeyde kontrol vardır (Maccoby ve Martin, 1983). Bu ailelerde yetişen çocuklar sorumluluk bilincine sahip olur, karar verme ve uygulama becerileri gelişir, sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirirler. Ailenin çocuğa verdiği kontrollü disiplin ve açıklayıcı tutum çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini ve kişilerle etkili bir iletişim sergilemesini sağlar. Otoriter aile ortamında yetişen çocuk baskı ve sıkı bir disiplin altındadır. Çocuğa karşı yüksek kontrol ve düşük sıcaklık vardır. Bu durum çocuğu aileye bağımlı kılar, insanlarla iletişimde güçlük yaşamasına neden olur. Bu durum çocuğun güven duygusunu zedeler ve suça meyilini artırır. Pasif bir kişilik gelişimi sergiler. İhmalkâr aile ortamında yetişen çocuğun ihtiyaçları görmezden gelinir veya çok azı karşılanır. Çocuk ilgi ve sevgiyi hissedemez. Yönlendirici bir ebeveyn davranışı olmadığından iyi- kötü ayırımını yapmakta zorlanır, bu durum çocuğu istismara açık hale getirir (Kaya, 1997). Çocuğa karşı düşük kontrol ve düşük sıcaklık vardır (Maccoby ve Martin, 1983). İzin verici tutum sergileyen ebeveynler hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırırlar. Çocuklara karşı son derece düşük kontrol ve yüksek sıcaklık sergilerler (Aktaş Özkafacı, 2012). Bu aile ortamında yetişen çocuklarda başarı güdüsü zayıftır. Hemen her istediğine sahip olan çocuklar bencil kişilik özelliklerine sahip olurlar. Aile ortamı dışında da her isteğinin yapılmasını beklerler (Dursun, 2010).

Belsky (1984) ebeveyn davranışlarının oluşmasına etki eden bir çok unsur olduğunu belirtmektedir. Bayındır (2016) bu unsurları; ebeveynin bireysel özellikleri, çocuğun bireysel özellikleri, bağlamsal destek ve stres faktörleri olarak 3 başlıkta sıralamaktadır. Belsky (2009), ebeveynlerin ana babalık tutumları ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki olduğunu, dışadönük ve uyumlu ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarında sıcaklık ve davranış kontrol arasında ilişki olduğunu savunmuştur. Bağlamsal destek ve stres faktörü çocuğun sosyal çevresini ve bu çevreyle olan ilişkisini tanımlar. Çocuğun bireysel özellikleri de ana- baba davranışlarına etki eder (Sümer vd., 2010).

2.1.2. Ebeveyn Kontrol Davranışları

Ebeveyn kontrolü genel olarak ebeveynin çocuğa yaptığı olumsuz müdahaleler ve baskılar olarak tanımlayan görüşler olsa da (Pomerantz ve Wang, 2009) ebeveyn kontrol davranışları çocukların sağlıklı gelişiminde önemli rol oynar. Ebeveynler çocuklarının davranışlarını yönetmek, aileye bağlılığını sağlamak, alışkanlıklarını kontrol etmek gibi sebeplerle çocuklarının davranışlarını kontrol ederler (Barber,1996). Ebeveyn kontrolü Schaefer'ın (1965) yaptığı çalışmalarla başlamakla birlikte, Barber (1996), kontrol davranışlarının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu belirtmiş ve kontrol davranışlarının ayrımını yapabilmek için kontrol boyutunu psikolojik ve davranış kontrolü olarak iki kategoriye bölmüştür (Kındap Tepe ve Sayıl, 2012).

Davranışsal kontrol, ailenin toplumun normlarına göre ve ailede belirlenen kurallara göre çocuğun davranışını şekillendirmek üzerine yapılan davranışlardır (Barber, 1996). Çocuğu izleme, davranışlarına müdahale etme, kurallar koyma ve çocuğun sosyal ortamlardaki davranışlarına müdahale davranışsal kontrolün ayırt edici özelliklerindedir (Pomerantz ve Wang, 2009). Bu sebeple davranışsal kontrol her zaman olumsuz olarak nitelendirilemez. Kontrollü birsevgi barındıran davranışsal kontrole, çocuğun hayatını düzene sokması ve sosyal çevre kurallarının çocuğa öğretilerek hayata hazırlanması hususunda olumlu bir kontrol örneği denebilir. Çocuğun ihtiyaç duyduğu ebeveyn rehberliği de bu kontrol davranışı altında tanımlanabilir (Çelik Özden, 2013). Yüksek düzeyde ebeveyn kontrolü, yüksek düzeyde ebeveyn sıcaklığı ve desteği ile birlikte uygulandığında olumlu sonuçlar doğurabilir. Bu durum kontrol davranışlarında kültürün de etkisini göstermektedir. Türk kültüründe davranışsal kontrolün ebeveyn sıcaklığı ile birlikte görülmesi çocukta istenilen davranışın kabulünü daha kolay hale getirmektedir (Akçınar ve Baydar, 2014). Yapılan araştırmalarda davranışsal kontrolün, çocuğun kuralları benimsemesinde, zararlı arkadaşlıklardan kaçınmasında ve akademik başarıyı arttırmasında olumlu etki kattığı görülmüştür (Çelik, 2015).

Psikolojik kontrol, psikolojik disiplini, gurur ve suçluluk duygusu uyandıran, hayal kırıklığını ifade eden, sevgiyi geri çeken, çocuğu izole eden ve utandırmayı içeren ebeveyn davranışı olarak tanımlanmaktadır (Barber, 1996). Schaefer (1965) psikolojik kontrolü; çocuğun davranışlarını manipülatif davranışlarla yönetmek,

bağımsız birey olmasının önüne geçmek, çocuğa zorla karışarak yönlendiren zorlayıcı ebeveyn davranışı olarak tanımlanmıştır. Yapılan araştırmalarda ebeveynin çocuğa uyguladığı psikolojik kontrolün, çocuğun akademik başarısına, duygu durumuna ve sosyal yaşantısına olumsuz etkileri olduğu (Çelik, 2015) ve ayrıca bu çocukların yüksek yalnızlık düzeyleri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Karavasilis ve Doyle, 2003).

Fiziksel kontrol, ebeveynin çocukların davranışlarını kontrol etmek için fiziksel cezalandırma, tehdit etme, sözlü sert uyarılar ve zorlayıcı davranışlar olarak tanımlanmıştır. Yüksek düzeyde uygulanan fiziksel kontrol davranışı çocuklardaki davranış problemlerini de beraberinde getirmektedir (Akçınar, 2009). Haapasalo ve Pokela (1999) yaptıkları çalışmada fiziksel kontrol davranışı uygulanan çocukların ileriki yaşamlarında saldırgan yönelimli ve anti-sosyal oldukları bulgusuna ulaşmıştır. Kolko ve arkadaşları (1988) ise yaptıkları araştırmada fiziksel kontrol davranışı uygulanan ve cezaya maruz bırakılan çocukların otoriteye karşı gelme, çalma-kaçma, uyku problemleri, mutsuzluk, otoriteyi reddetme gibi problemler yaşadıkları sonucuna varmıştır. Bu çalışma, 1991'de Bilir ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmayla desteklenmiş, fiziksel ceza uygulanan çocuklarda konuşma ve uyku bozuklukları, tikler ve konuşma bozukluklarının daha yüksek oranda görüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır (Bilir vd., 1991).

2.1.3. Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler

Ebeveynlerin kontrol davranışlarını etkileyen birçok etmen vardır. Bu etmenler şu şekilde sıralanabilir;

2.1.3.1. Çocuğun Cinsiyeti

Cinsiyet kalıplarının önemli olduğu toplumlarda kız ve erkek çocuğa karşı olan davranışların farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Erkek çocuklardan beklenen

itaat göstergesi ebeveynin davranışlarını otoriter yönde etkilemektedir. Endendjik, vd., (2016) yaptığı analiz çalışmasında ebeveynlerin erkek çocuklarına daha fazla kontrol davranışı uyguladıkları bulgusuna ulaşmıştır (akt. Cankardaş, 2019). Kağıtçıbaşı'nın 1975'te yaptığı 'Çocuğun Değeri' adlı çalışmada, erkek çocukları geleceğin güvencesi olarak görülürken, kız çocuklarından ev işlerine yardım ve duygusal destek beklenmekte, bu beklentiler ailenin tutum ve davranışlarına yansımaktadır (Alabay, 2017; Ayyıldız, 2005; Baydar, Akçınar ve İmer, 2012; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Şanlı ve Öztürk, 2012). Kağıtçıbaşı'nın 'Çocuğun Değeri' adlı çalışmasını 2000 yılında yeniden güncellemesiyle ailelerin çocuklarından beklentilerinin zaman içinde değişkenlik gösterdiği, ailenin hem kız hem de erkek çocuktan beklentilerinin önemli ölçüde azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna karşılık ebeveynin kız çocuklardan ev işlerine yardım ve duygusal destek beklentisi yapılan yeni çalışmada aynı ölçüde desteklenmiştir (Erol ve Aloğlu, 2017).

2.1.3.2. Çocuğun Mizacı

Çocuğun mizacı da ebeveyn tutum ve davranışlarını etkiler. Daha sakin ve uyumlu mizaçtaki çocuklara ebeveynleri daha olumlu yaklaşımlar sergilerken, 'zor' mizaçlı (hareketli, kuralları umursamayan) çocuklara daha otoriter bir yaklaşım sergilemektedirler (Kahraman ve Yılmaz Irmak, 2019). Sınırlara karşı gelen, aşırı hareketli ve aktif çocukların ebeveynleri daha tepkisel davranışlar sergileyebilmekte, çocuk üzerinde daha fazla kontrol sağlamaya çalışabilmektedirler (Aytemiz, 2010). Ebeveynler uyumlu mizaç gösteren çocuklarla olan iletişimde zorlanmasa da bu durum çocukların ihtiyaçlarında ihmale de sebebiyet verebilir. Ebeveynin uyum göstermeyen çocuğa olan sabırlı davranabilir ve sürekli uyarabilir. Bu da ihmal durumunu en aza indirgemektedir (Özcan Sağlamer, 2018).

2.1.3.3.Çocuğun Sağlık Durumu

Çocuğun doğum kilosunu ve genel sağlık durumu, kronik hastalığa sahip olması, ebeveyn davranışlarını etkiler (Özcan Sağlamer, 2018). Sağlık sorunu olan çocukların ebeveynleri, bu sorunların yol açtığı psikolojik stres nedeniyle çocuklarıyla daha az yakınlık kurmakta, daha az fiziksel temas göstermektedir. Sağlık durumu nedeniyle yaşanan stres aile içi ilişkileri de etkilemekte, özellikle kaygı düzeyi yükselen annelerde aşırı koruyucu annelik tutumları gözlenebilmektedir (Ayyıldız, 2005; Baydar, Akçınar ve İmer, 2012; Keskin vd., 2010).

2.1.3.4.Ebeveyn Özellikleri

Ebeveynlerin yaş, eğitim, çalışma durumu, depresyon düzeyleri gibi etmenler çocuklarına olan tutum ve davranışlarını etkiler (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012). Genç yaşta anne- baba olan ebeveynler ilk çocuklarına karşı daha fazla koruyucu tutum sergileyebilmektedirler (Alabay, 2017). Yaş olgunluğuna erişmeyen bireylerin ebeveyn olması anneyi olumsuz yönde etkileyebilir (Şanlı, 2007). Depresif belirtileri yüksek olan ebeveynlerin tutumları da çocuklarıyla olan ilişkilerini etkiler. Depresif anneler, çocuklarıyla daha az bağ kurmakta ve daha mesafeli davranmaktadır (Albright ve Tamis- Lemonda, 2002). Şanlı ve Öztürk'ün 2012'de yaptığı çalışmada annenin tutumunu etkileyen bir diğer etmenin kendini yeterli hissetmesi olduğu sonucuna varılmıştır. Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin çocuklarına daha demokratik bir yaklaşım sergiledikleri çalışmanın sonuçlarındandır. Annenin çalışma durumu çocuğuna sunacağı imkanların artması nedeniyle olumlu bir yordayıcı olarak düşünülebilir. Fakat annenin çocuğuyla geçirdiği zamanın kısıtlanması olumsuz bir etki olarak düşünülebilirken, annenin çocuğuyla geçirdiği zamanın kalitesi bu etkiyi önemsiz kılacaktır (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012). Ebeveynlerin demografik özelliklerinden yaş, eğitim, meslek, gelir düzeyi gibi etmenlerden başka ebeveynlerin kendi yetiştiriliş tarzları da tutum ve davranışlarını etkiler. Ebeveynler kendi ailesinde görmediği tutumları kendi çocuklarında sergileyebilir. Örneğin kendi ailesinden sevgi ve şefkat görmemiş ebeveynler çocuklarına karşı daha korumacı bir tutum

sergileyebilirler (Özcan Sağlamer, 2018). Bu tutumlar ebeveynin kendi ailesinin tutumlarını olumlu bulup bulmadığıyla şekillenip, değişir (Mızrakçı, 1994).

2.1.3.5. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi

Sosyo-ekonomik düzey anne- baba davranışlarını etkileyen en önemli etmenlerde biridir. Ailenin geliri çocuğa sunulan imkanların belirleyicisidir. Sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde demokratik bir tutum sergilenmekte, otoriter düzen yerine eşitlikçi ve çözüm odaklı yaklaşım sergilenmektedir. Buna karşılık gelir durumu düşük olan aileler, daha itaatkar çocuklar yetiştirmekte, ebeveyn merkezli bir tutum sergilemektedirler (Bronstein ve Zlotnik, 2008). Gelir düzeyinin düşük olması veya ekonomik problemler olumsuz duygusal durumları tetiklemekte ve bu ebeveynin davranışlarına yansımaktadır. Kısıtlı imkanlar, gerekli olan ihtiyaçların karşılanamaması ebeveynin stres düzeyini arttırmakta, psikolojik yıpranmalara neden olmakta, bu durum katı ebeveynlik tutumlarına veya fiziksel cezalara dönüşebilmektedir (Ayyıldız, 2005; Baydar, Akçınar ve İmer, 2012). Eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarına ayırdığı süre ve ilgisi azalmakta, daha geleneksel bir çocuk yetiştirme tarzı benimsemektedirler. Eğitim düzeyinin artmasıyla ebeveynler davranışlarında istendik bir tutum sergiler, daha olumlu bir aile ortamı oluşturarak daha demokratik yaklaşımlar sergilerler (Demirel, Üner ve Kırımı, 2001; Gürsoy ve Coşkun, 2006).

2.1.3.6. Ailedeki çocuk sayısı, yaşı ve doğum sırası

Ailedeki çocuk sayısının fazla olması, çocuğa sunulan imkânların kısıtlanmasına, ebeveynin çocuklarına gösterdiği ilgi ve zamanın azalmasına neden olmakta, bu durum baskıcı tutumu arttırabilmektedir. Eğitim düzeyi ile çocuk sayısı arasında ilişki bulunmakta, eğitim düzeyi düşük olan aileler, daha kadercî bir yaklaşım sergilemektedir (Ayyıldız, 2005; Baydar, Akçınar ve İmer, 2012; Kitapçioğlu ve Yanıkerem, 2008). Çok çocuğa sahip olan ebeveynlerin daha sert

tutumlar gösterdiği belirlenirken, aile içindeki çocuk bakım sorumluluklarını paylaşan ebeveynlerin baskıcı tutumlarında azalma gözlenmiştir (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005). Çocuğun yaşı ve doğum sırası da aile tutumlarını etkilemekte, ebeveynler gelişim dönemlerine göre farklı tutumlar sergilemektedirler. İlk çocuktan beklentilerin yüksek olması ebeveynlerin ilk çocuklarına karşı tutumlarını daha olumlu yönde sergilemesine neden olmaktadır (Çakılcıoğlu, 2016) .

2.1.3.7. Aile Tipi

Ebeveyn ve çocuktan oluşan çekirdek ailelerde eşler çocuklarına olan tutum ve davranışları kendileri belirleyebilirken, geniş ailelerde büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına müdahalesi aile içerisinde anlaşmazlıklara neden olabilir (Gürsoy ve Coşkun, 2006).

2.1.3.8.Ebeveyn İlişkisi

Evlilikte eşler arası uyum ailenin yaşam kalitesini belirler ve ebeveynin çocuğuyla arasındaki ilişkisinde önemli rol oynar (Çelik ve Öziş, 2016). Eşler arasındaki uyumsuzluk ve davranışlardaki saldırganlık, çocuklarıyla olan ilişkilerini de etkilemekte, çocuklarına karşı daha otoriter bir yaklaşım sergiledikleri ve cezaya dayalı disiplin yöntemlerini tercih ettikleri gözlenmektedir (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012).

2.1.3.9. Türk Aile Yapısı ve Ebeveyn Kontrol Davranışları

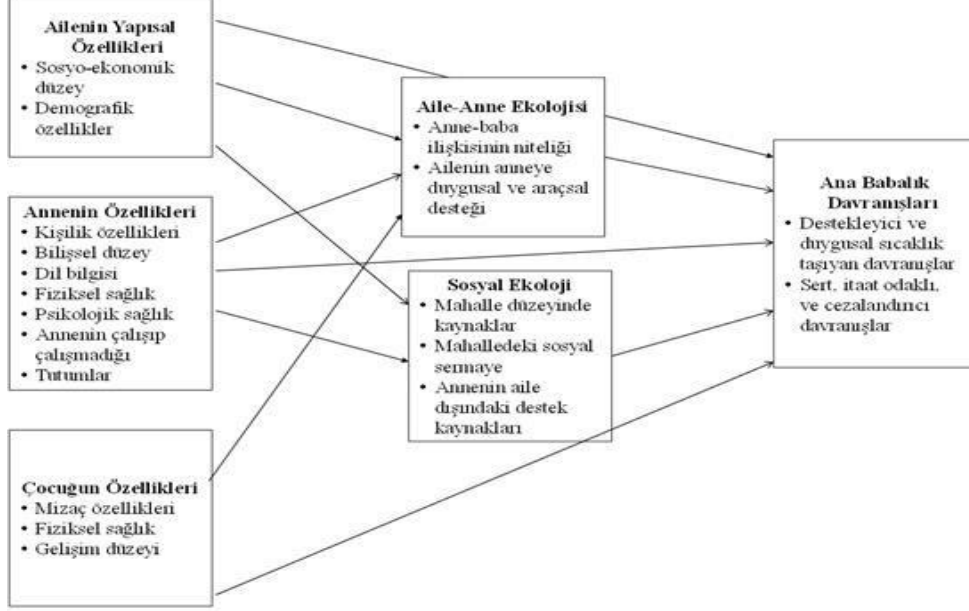
Hemen her toplum tiplerinde aile, önemli bir sosyal kurumdur. Türk toplumunda geniş aile kavramı, sanayileşme süreciyle birlikte yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Ebeveynler eskiye oranla çok daha fazla birlikte vakit geçirmektedir.

Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte, kadının aile içerisindeki rolü değişim geçirmiş, aile içerisindeki hiyerarşik sistem değişmiştir (Öngider, 2013; YaşarEkici, 2014). Kağıtçıbaşı (1996), ailenin yaşadığı çevre ve kültürün, toplumsal cinsiyet rollerinin (Powell ve Greenhaus, 2010) ailenin tutumlarını etkilediğini belirtmiştir. Toplumcu kültürler, itaat, disiplin gibi tutumlarıyla bireyselci kültürlerden farklılık gösterir (Kağıtçıbaşı, 1996 akt. Karabulut Demir, 2007). Toplumcu kültürlerde kısıtlayıcı ve sıcaklık davranışı aynı anda görülebilir (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012). Kağıtçıbaşı (1996) Türk toplumu gibi toplumcu kültürlerde ebeveynlerin otoriter davranış sergilediğini belirtmiştir (Akçınar ve Özbek, 2017). Fakat bu otoriter tutum Batı kültüründen farklı olarak sevgi ve sıcaklığı da içerir (Mızrakçı,1994).

Ebeveynin içinde yaşadığı kültür ve değerler sistemi, ebeveynin davranışlarını şekillendirir (Bayındır, 2016; Kağıtçıbaşı, 1996). Toplumcu kültürlerde ve Türk toplumunda çocuk bakımı ve yetiştirilmesi genellikle annenin sorumluluğundadır. Annenin çocuğuyla kurduğu iletişim babadan daha fazladır. Bu durum annenin eğitim seviyesi, kişilik özellikleri, yaşı gibi anneye bağlı etmenleri daha da önemli kılmaktadır (Şanlı ve Öztürk, 2012; Tezel Şahin ve Özyürek 2008). Farklı kültürlerde çocuğun cinsiyetine atfedilen önem de çocuklarına karşı gösterdikleri tutumlarda etkili olmakta (Bayındır, 2016), ebeveynleri kız çocuklarını daha fazla savunma ihtiyacı hissederek daha korumacı bir yaklaşım sergileyebilmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2012). Toplumun cinsiyetlerden beklentileri de farklıdır ve cinsiyete göre ‘yapmalı’, ‘yapmamalı’ kuralları vardır. Bu beklentiler ve kurallar ebeveynin çocuğuna olan yaklaşımını ve davranışını etkilemektedir. Erkek çocuğunun ağlaması zayıflık olarak görülürken, kız çocuğun ağlaması ebeveynin koruma davranışını arttırmaktadır (Cankardaş, 2019). Bu tutumlar aynı toplum içerisinde de farklılık gösterebilmektedir. Gelenekler ve ailelerin çocukta beklentileri bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin doğu kültüründe toplum daha ataerkil ve gelenekselci bir tutum içerisindedir. İleriki yıllar için çocukta beklenti yüksek düzeydedir. Özellikle kırsal kesimlerde çocuk, yaşlılığın garantisi olarak görülmektedir. Bu durum ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarını etkilemektedir. (Mızrakçı, 1994)

Baydar, Akçınar ve İmer (2012)’in anne baba davranışlarını etkileyen

etmenleri göz önüne alarak oluşturduğu kuramsal çerçeve aşağıda gösterilmekte olup, davranışları etkileyen yapısal ve kişisel özellikleri, sosyal ve kültürel bağlamı ve aile içi- dışı ilişkileri ortaya koymaktadır.

Şekil 1. Ebeveyn Davranışlarını Etkileyen Etmenler

Kaynak: Baydar, N. Akçınar, B. ve İmer, N. (2012). *Çevre*, sosyoekonomik bağlam ve ebeveynlik. İçinde M. Sayıl ve B. Yagmurlu (Ed.), *Ebeveynlik elkitabı: Kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Ebeveyn tutumlarını etkileyen etmenler ve birbirleri arasındaki ilişki bu kuramsal çerçevede yer almış, aile yapısı ve sosyal desteğin de önemi vurgulanmıştır.

Ebeveyn kontrol davranışları farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Alan yazın incelendiğinde doğu ve batı ülkelerindeki kontrol davranışlarının çocuklar tarafından algılanması farklılık göstermektedir. Kağıtçıbaşı (1996), benzer ebeveyn kontrol davranışlarının farklı kültürlerde farklı değerlendirildiğini öne sürmüştür. Chao (1994) yaptığı araştırmalarda bireyselliğin ön planda olduğu toplumlarda ebeveyn kontrolünün zorlayıcı olduğunu savunmuş ancak aile uyumunun ve bağlılığın önemli olduğu toplumlarda bu kontrolün uygun bir tavır olarak kabul edildiğini öne sürmüştür.

2.1.4. Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Çocuk Gelişimine Etkisi

Ebeveyn davranışları çocuk gelişiminde güçlü etkilere sahiptir (Bayındır, 2016). Çocuk ve ebeveyn karşılıklı olarak ebeveyn-çocuk etkileşimini niteler (Diken, Topbaş ve Diken, 2009). Ailenin çocuğuna gösterdiği tutum ve davranışlar çocuğun kişiliğinin temellerini oluşturur. Çocuklukta yaşanan olaylar bireyin yetişkinlikte yaşayacağı ruhsal problemlerin çıkış noktasıdır (Özel ve Zelyurt, 2016). Aile içinde yaşanan anlaşmalar ve çatışmalar çocuğun gelişiminde ve kişiliğinin şekillenmesinde rol oynar. (Akçınar ve Özbek, 2017). Çocuk, kendi davranışlarını şekillendirirken ailesinden öğrendiği davranışları temel alır (Kırman ve Doğan, 2017). Eşlerin birbirleriyle sağlıklı ilişkiler kurdukları ailede yetişen çocukların psikolojik uyum sorunları yaşamayacağı düşünülmekte, bunun yanında tam tersi aile tipinde yetişen ve sert cezaya maruz kalan çocukların okul başarılarında azalma ve uyum sorunu yaşama problemleri görülebilmektedir (Öngider, 2013). Düzensiz aile yaşamı, aile içerisindeki anlaşmazlıklar sonucunda çocukla kurulan iletişimin zayıflığı saldırganlık, içe kapanıklık gibi problemleri davranışların sık görülmesine neden olabilir (Yörükoğlu, 1998 akt. Özbek 2010). Ebeveynlerin birbirleri arasındaki ilişkinin niteliği, huzurlu ve sevgi dolu bir aile ortamı, çocuklarının da kendini güvende hissetmesini sağlar (Solak Arabacı, 2018).

Ebeveynlerin otoriter ve baskıcı tutumu çocuğun kendine verdiği değeri zayıflatır. Ailesinin tepkisinden korkarak, yanlış yapma korkusu içindeki çocuğun güven duygusu zedelenir ve diğer insanlarla ilişki kurmakta güçlük çekebilir (Kaya, 1997). Demokratik tutumla sevgi ve geliştirici kontrol sergileyen ailelerin çocuklarının kendini gerçekleştirme duygusunun olumlu yönde etkilendiği gözlenmektedir (Kuzgun, 1972). Çocukların gelişimi ve yargılama becerileri, ailesinin koyduğu uygun sınırlar sayesinde gelişir ve çocuğun tehlikeli durumlarla karşılaşma olasılıklarını azaltır (Kırman ve Doğan, 2017).

Kırman ve Doğan tarafından 2017’de yapılan metasentez çalışmasında, demokratik ebeveyn tutumuyla yetişen çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkilendiği, dahil edilen çalışmaların ortak yönü olarak belirtilmiştir (Kırman ve Doğan, 2017), son yıllarda yapılan çalışmalar da bunu desteklemiştir. Hastings ve arkadaşları (2000), yaptıkları çalışmada demokratik ebeveyn davranışlarının çocukların sosyal davranışlarını pozitif yönde etkilediğini bulmuşlardır (Hastings,

2000 akt. Kumru ve Öztürk, 2020). Ebeveyn tutumları, çocuğun gelişimini bir çok açıdan etkilemektedir. Bu yüzden anne babaların kendi tutumlarını tanımaları ve tutumlarınınayönelik sonuçları bilmeleri önemlidir.

Ebeveyn kontrol davranışları çocukların gelişimsel ve duygusal süreçlerini etkilemektedir. Ebeveyn kontrol davranışları kültürel farkların yanı sıra aynı toplumda farklı ailelerde bile farklılık gösterebilmektedir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010). Alanyazında ebeveyn kontrolünün çocuğun hayatındaki önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Ebeveynin psikolojik davranış kontrolü çocukta problemlili davranışları beraberinde getirmekte, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Çelik, 2015). Ebeveynin uyguladığı psikolojik kontrolün çocukta akademik başarının düşüklüğü, riskli ve saldırgan davranışlar ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz davranışlara yol açtığı görülmüş, bu kontrol davranışının çocuğun gelişimiyle olumsuz yönde ilişkili olduğu saptanmıştır (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

Ebeveynin uyguladığı davranışsal kontrolün çocuğun akademik başarısı ve gelişimsel süreciyle olumlu bir ilişki gösterdiği yapılan çalışmalarla desteklenmiştir (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002; Fletcher, Steinberg ve Sellers, 1999; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989). Aile kuralları ve toplumsal kuralların çocuk tarafından benimsenmesinde ve çocuğun kurallarla denetim altına alınmasında ailenin davranış kontrolü önemli bir destekleyicidir. Yetişkin denetiminin olmadığı durumlarda çocuğa yol gösterici olan bu kontrol davranışı, çocuğun sosyal hayatını da düzenleme becerisinin gelişmesini sağlamaktadır (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

Ebeveyn sıcaklığı ve olumlu kontrol davranışları ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun duygusal gelişimi açısından olumlu sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Ancak kontrol davranışlarını etkileyen bir diğer önemli etmen de kültürel farklılıklardır. Batılı toplumlarda ebeveyn kontrol davranışları olumsuz ebeveyn davranışı ve ebeveyn sıcaklığının yoksunluğu olarak görülmektedir (Soenens vd., 2006). Batılı olmayan kültürlerde ise ebeveyn kontrolü yaygındır ve normal kabul edilir ve bu kontrolün zararlı ve istenmeyen davranışlara karşı koruyucu olduğu kabul edilir (Özdemir, 2012).

2.1.5. Ebeveyn Kontrol Davranışlarını Belirlemek İçin Kullanılan Ölçme Araçları

Ebeveyn kontrol davranışlarını belirlemek amacıyla yurtdışında geliştirilmiş ve Türkiye'ye uyarlanmış ölçme araçlarının yanı sıra Türkiye'de geliştirilen ölçme araçları da bulunmaktadır. Bu ölçme araçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

2.1.5.1. Türkiye'de Geliştirilmiş Ölçekler:

2.1.5.1.1. Ana - Baba Tutum Envanteri

1972 yılında Kuzgun tarafından geliştirilen ölçek, 120 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynlerin ilgisiz, otoriter ve demokratik tutumlarını ölçen ölçek sevgi ve denetim boyutlarını esas almaktadır. Psikometrik özellikler değerlendirildiğinde, test- tekrar test güvenilirliğinde değerlerin .59 ile .66 arasında değiştiği görülmüştür (Karabulut Demir, 2007). 1999 yılında Kuzgun'un ölçeği temel alınarak Eldeleklioğlu tarafından yeniden geliştirilmiş, yeni maddeler eklenmiştir. Eldeleklioğlu ölçeği oluşturan maddelerin bazılarını Kuzgun'un orijinal envanterinden almış, diğer maddeleri ise bu maddelerle aynı formda yazmıştır. Ayrıca maddelere istekçi, koruyucu ve reddedici ana baba tutumlarını tanımlayan maddeler de eklemiştir. Yeni düzenlenen bu ölçek, Demokratik, Koruyucu-istekçi ve Otoriter olmak üzere 3 ayrı boyuttan ve 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları demokratik tutum alt ölçeği için .89, otoriter tutum alt ölçeği için .78, koruyucu istekçi tutum alt ölçeği için .82 bulunmuştur. Ölçek 5 dereceli (1- Hiç uygun değil, 5-Çok uygun) likert tarzıdır (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999).

2.1.5.1.2. Algılanan Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

1979 yılında Okman tarafından geliştirilen ölçek ortaokul öğrencileri tarafından algılanan anne baba tutumlarını ölçmektedir. Ölçek 48 maddeden oluşmakta ve maddeden oluşan ölçek, anneden ayrılabilme, annenin özdenetim öğretisi, annenin özerklik eğitimi ve annenin kişilik özellikleri olmak üzere 4 boyut içermektedir. Ölçek ayrıca babadan ayrılabilme, babanın özdenetim öğretisi, babanın özerklik eğitimi ve babanın kişilik özelliklerini ölçmek için de kullanılabilir. Ölçeğin yapı geçerliği; saklanmış şekiller grup testi ile ölçeğin her boyutu arasındaki korelasyonları .01 ile .28, benlik gücü ölçeği ile korelasyonları -.02 ile .33, D-48 testi korelasyonları ile -.14 ile .12 arasında bulunmuştur. Ölçek boyutlarının birbirleri ile ilişkisi -.05 ile .62 arasında değişmiştir (Karabulut Demir, 2017; Öner, 2006).

2.1.5.1.3. Anne Baba Tutum Ölçeği (Çocuklar İçin)

1986'da Polat tarafından geliştirilen ölçekle anne ve babaların otoriter ve demokratik tutumlarını ölçmek amaçlanmıştır. Çocuk ve ergenlere uygulanabilen ölçek 26 maddeden oluşmaktadır (Karabulut Demir, 2007). Ölçeğin 12 maddesi demokratik, 14 maddesi otoriter tutumu ölçmektedir. Polat ölçeği 72 kişiden oluşan bir öğrenci grubuna 15'er gün ara ile uygulamış ve bu uygulama sonucunda değişmezlik katsayılarını anneler için .83, babalar için .88 bulmuştur. Bu değişmezlik sonucu Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile hesaplanmıştır (Umucu Alpoğuz, 2014).

2.1.5.1.4. Aile Tutum Envanteri

1989 yılında Torun ve Öner tarafından ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 45 maddeden oluşan ölçeğin 4 alt testi vardır ve ölçek anne babalara uygulanmaktadır. Bu alt boyutlar; Anne babaların çocuklarına yönelik demokratik veya otoriter tutumlarını ölçmek amacıyla 8 maddelik 'Demokratik/otoriter çocuk yetiştirme yöntemleri', anne babaların

çocuklarına tahammül etme motivasyonlarını ölçmek amacıyla 15 maddeden oluşan ‘Çocukla Özdeşleşme’, temel aile yapısının geleneksel ahlaka ve temel yetiştirmeye uygun sosyal davranış kurallarını ölçmek amacıyla 7 maddeden oluşan ‘Uyma Davranışı’, anne babanın toplumda gerçekleşen çağdaşlaşma ve sosyal değişim süreci karşısındaki uyumunu ölçmek amacıyla 15 maddelik ‘Sosyal Hareketlilik’ten oluşmaktadır.

Envanter 4’lü likert tipindedir ve 1 puan “katılmıyorum”, 4 puan“tamamen katılıyorum” anlamı taşımaktadır. Envanterin 30 maddelik kısa formunun güvenilirlik katsayısı .81 olarak bulunmuştur. 1992 yılında Öner tarafından yeniden gözden geçirilerek 45 maddelik form elde edilmiştir (Öztabak ve Özyürek, 2018). AileTutum Envanteri için hesaplanan iç tutarlık katsayıları toplam varyansı anneler için .87, babalar için .88; ayrıca Demo alt boyutu için anne .61, baba .65; Özdeş faktörü için anne .71, baba .75; Uyma alt boyutu için anne .60, baba .61; Soshar alt boyutu için anne .77, baba .78 olarak bulunmuştur (Tezel Şahin ve Özyürek, 2008).

2.1.5.1.5. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği

Sümer ve Güngör tarafından 1999 yılında geliştirilen 22 maddelik ölçek, sıkı denetim/kontrol (anne –babanın çocuğun davranışlarını sınırlandırması, takip etmesi ve çocuğu disipline etmesi) ve kabul/ilgi (anne-babanın çocuğunu kabulü, anlaması ve çocuğuna karşı gösterdiği sevgi-ilgi) olmak üzere 2 boyut içermektedir. Maccoby ve Martin’in 1983 yılında ergen yetiştirme stillerini ölçmek için önerdiği boyutlar örnek alınarak geliştirilen ölçekte anne ve babalar için ayrı değerlendirme imkanı bulunmaktadır. Maddeler beşli likert tipindedir. 11, 12 ve 13. maddeler ters puanlanmaktadır. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeğinin Cronbach Alpha değerleri annenin çocuğuna gösterdiği kabul/ilgi boyutu için .81, kontrol boyutu için .79 ; babanın gösterdiği kabul/ilgi boyutu için .91 ve kontrol boyutu için .90 olarak bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999).

2.1.5.1.6. Ana Baba Tutumları Ölçeği

2005 'te Kuzgun ve Bacanlı tarafından geliştirilen ölçek ile anne ve babaların otoriter, demokratik ve koruyucu tutumlarını ölçmek amaçlanmıştır. Ölçek 40 maddeden oluşmaktadır, ergen ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi sonucunda, test-tekrar test güvenilirliğinde değerler .75 ile .92 arasında değişmektedir. Güvenirlik çalışmasında alfa değerlerinin .78 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür (Karabulut Demir, 2007).

2.1.5.1.7. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında geliştirilen ölçek ile 2-6 yaş arası çocukları olan ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarını ölçmek amaçlanmıştır. 4 alt boyutu bulunan ölçek (otoriter, demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu) 46 maddeden oluşmaktadır. Hazırlanan ölçek likert tipindedir. Madde cevapları 5'li seçenek şeklindedir. Güvenirlik analizleri yapılan ölçeğin Cronbach Alfa değerleri demokratik alt boyut için .83, otoriter alt boyut için .76, aşırı koruyucu alt boyut için .75 ve izin verici alt boyut için ise .74 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir. (Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

2.1.5.1.8. Anne Baba Tutum Ölçeği (Gençler İçin)

Kuzgun tarafından geliştirilip, 1984'te Bilal tarafından yeniden düzenlenen ölçek algılanan anne baba tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Demokratik ve otoriter anne baba tutumlarını olmak üzere 2 alt boyuta sahiptir. 50 maddeden oluşan test gençlere uygulanmaktadır. 5'li likert tipindedir. Otoriter ve demokratik tutumları sorgulayan maddeler karışık düzenlenmiştir. Birey her soruyu anne ve baba için ayrı puanlamaktadır. Düşük puan otoriter tutumu, yüksek puan demokratik tutumu yansıtmaktadır. Ölçek geliştirilirken Kuzgun'un ana-baba tutum envanterinden yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayıları test tekrar test

yöntemiyle anne için .75, baba için .76 olarak bulunmuştur (Örgün, 2020).

2.1.5.1.9. Anne – Baba Tutum Ölçeği

2005 yılında Küçükturan tarafından ana-babaların tutumları ve çocukların anne babalarının değişen tutumlarına olan bakış açılarını belirlemek amacıyla ilköğretim öğrencileri için geliştirilmiştir. Ölçek sorumluluk ve kabul, otorite ve denetleme olmak üzere 2 alt boyut ve 30 maddeden oluşmaktadır (Küçükturan, 2005). Ölçek 5’li likert tarzıdır. Her zaman 5, hiçbir zaman 1 olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin boyutlarından en az 15, en fazla 75 puan alınabilir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri sorumluluk ve kabul alt boyutu için .88, otorite ve denetleme alt boyutu için .85 ve toplam puan için .79 bulunmuştur (Zabun, 2011).

2.1.5.1.10. Eşlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği

Özyürek tarafından 2017 yılında geliştirilen ölçek, çocuğu ilkököl ve ortaoköl yaş grubunda olan ebeveynlerin anne-baba olarak birbirlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 4 alt boyut (Demokratik tutum, Baskıcı- Otoriter Tutum, Aşırı Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörölü Tutum) ve 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri Demokratik Tutum alt boyutu için .98, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu için .81, Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutu için 0,79 ve Aşırı Hoşgörölü Tutum alt boyutu için .79 olarak bulunmuştur. Beşli likert tipindeki ölçekler “Tamamen Katılıyorum-5 puan” ile “Hiç katılmıyorum-1 puan” derecelendirilmektedir. Ebeveynin tutumunun baskın olduğu durum, alınan yüksek puan doğrultusunda belirlenmektedir (Özyürek, 2017).

2.1.5.1.11. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

2016 yılında Kılınç tarafından geliştirilen ölçekle 4-6 yaş arası çocukları olan ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum olmak üzere 4 alt boyuttan ve 25 maddeden oluşmaktadır. 4'lü likert tipindedir. Alpha değerleri demokratik tutum için .74, otoriter tutum için .74, koruyucu tutum için .71, aşırı hoşgörölü tutum için .71 bulunmuştur (Aral ve Kılınç 2016).

2.1.5.2. Türkçe'ye Uyarlanan Ölçekler

2.1.5.2.1. Parental Attitude Research Instrument – PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği)

Schafer ve Bell tarafından 1958 yılında geliştirilmiştir. PARI ölçeği, demokratik tutum- eşitlik tanıma, aşırı koruyuculuk-aşırı annelik, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, karı-koca geçimsizliği, baskı-disiplin tutumu olmak üzere 5 alt faktörden ve 60 maddeden oluşmaktadır (Shafer ve Bell, 1958). 1978 yılında, LeCompte ve Özer tarafından Türkçe'ye uyarlanan PARI hem anne babalara hem çocuklara uygulanan bir ölçme aracıdır. Ölçekteki 1.2, ve 5. faktörler ana- baba tutumlarını doğrudan; 3 ve 4. faktörler ise aile içi ve eşler arası ilişkiyi ele alarak çocuğu dolaylı yoldan etkileyen faktörleri içermektedir (Durmuş Çalışkan ve Özerk, 2019). Aşırı koruyucu annelik alt testi 16 maddeden oluşmakta, çocuğun anneden bağımsız olmasını istememe, anne fedakarlığı ve çocukların fedakarlığı anlaması maddeleri yer almaktadır. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt testi 9 maddeden oluşmakta; çocuğa tanınan eşit haklar, fikirlerini açıkça destekleme üzerine maddeler içermektedir. Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi 13 maddeden oluşmakta; yenidoğan bebeğin bakımından korkma, sinirli ruh hali üzerine maddeler içermektedir. Aile içi geçimsizlik (karı- koca geçimsizliği) alt testi 6 maddeden oluşmakta, eşler arasındaki anlaşmazlıkların çocuk yetiştirmedeki rolü, babanın

düşüncesizliği, çocuğun bakımında anneyi yalnız bırakması üzerine maddeler içermektedir. Baskı disiplin tutumu alt testi ise 16 maddeden oluşmakta; ebeveynin sıkı disipline inanmasının çocuk yetiştirmedeki rolü, anne babanın mutlak hakimiyetine inanma üzerine maddelerden oluşmaktadır. Test “Hiç uygun bulmuyorum”dan “Çok uygun buluyorum”a kadar 4 puanlama sitemi şeklinde oluşturulmuştur. Psikometrik açıdan değerlendirildiğinde, formun güvenirlik katsayısı .81 olarak hesaplanan ölçeğin beş alt boyutunun güvenirlik katsayıları ise .59 ile .90 arasında değişmektedir (Erol, 2019).

2.1.5.2.2. The Child Rearing Practices Report (Çocuk Yetiştirme Şekilleri Raporu)

Block tarafından 1965 yılında geliştirilmiş, Türkçe’ye 1989’da Sunar tarafından uyarlanmıştır (Karabulut Demir, 2007). Ergenlerin algıladıkları annebaba uygulamalarını ölçmektedir. 91 maddeden oluşmaktadır. Manevi ilgi ve kısıtlayıcılık olmak üzere iki alt boyutu vardır (Payne ve Furnham, 1992). Örnekler; bu 91 maddeye faktör analizi uygulandığında, tipik olarak 28 ile 33 arasında faktör bulunduğunu göstermiştir (Decovic, Janssens ve Gerris, 1991).

2.1.5.2.3. Parent Attitude Scale (Anne Baba Tutum Ölçeği ABTÖ)

1991 yılında Steinberg, Elmen ve Mounts tarafından geliştirilmiştir. Kontrol/denetleme, kabul/ilgi, psikolojik özerklik kazanma olarak 3 faktörden oluşmaktadır. 26 maddeden oluşmaktadır ve ergenlere uygulanabilir. 2000’de Yılmaz tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. On yaş ve üzeri çocuklara uygulanabilmektedir (Aydoğdu ve Olcay Çam, 2014). 4’lü likert tarzıdır. Ölçekte kabul/ilgi alt boyutu 9 maddeden, psikolojik özerklik alt boyutu 9 maddeden, kontrol/denetleme alt boyutu ise 8 maddeden oluşmaktadır. Kontrol / denetleme alt boyutundaki ilk iki madde 7 dereceli, diğer maddeler ise 3 dereceli likert tarzıdır. Kontrol/denetleme alt boyutundaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72, kabul/ilgi

alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı .76 ve psikolojik alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı .82 olarak tespit edilmiştir. Alt boyutlardan Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının kesişmesiyle dört 4 anne-baba tutumu ayırt edilmektedir. “Demokratik” anne babalar kontrol/denetleme ve kabul/ilgi boyutlarından ortalamanın üstünde puan alan ebeveyn olarak değerlendirilirken, altında puan alan deneklerin ebeveynleri “ihmkar” olarak değerlendirilmektedir. “Otoriter” ebeveynler ise deneklerin anne babaları için verdiği puanlar doğrultusunda kabul/ilgi boyutunda ortalamanın altında kalan ve kontrol/denetleme boyutunda ortalamanın üzerinde puan alan anne babalar olarak değerlendirilirken, “müsamahakar” ebeveynler kontrol/denetleme boyutunda ortalamanın altında ve kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ebeveynler olarak değerlendirilmektedir (Gelir, 2009).

2.1.5.2.4. Parental Acceptance- Rejection Questionnaire PARQ-Mother Form (Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği)

1980 yılında Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilmiş, 1989 ve 1997’de revize edilerek son halini almıştır. Annenin algılarını değerlendirerek çocuğunu kabul etme ve reddetme derecelerini ölçmek için tasarlanmıştır. Saldırganlık/düşmanlık, sıcaklık/şefkat, ayrışmamış reddetme, ihmalkarlık/ilgisizlik olmak üzere 4 alt boyuta sahiptir ve 60 maddeden oluşmaktadır. Sıcaklık/şefkat alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .85, saldırganlık/düşmanlık alt boyutunun .80, ihmalkarlık / ilgisizlik alt boyutunun .74, ayrışmamış reddetme alt boyutunun .67 olarak hesaplanmıştır (Özel ve Zelyurt, 2016). PARQ anne formunun ilk çevirisi 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından yapılmıştır. Miryem Anjel ve Erkman tarafından 1993’te Türkçe’ye “Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği” adıyla uyarlanmıştır (Anjel, 1993).

2.1.5.2.5. Parental Acceptance- Rejection Questionnaire PARQ- Child Form (Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği)

Rohner, Saavedra ve Granum tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir ve çocuğun anne-çocuk ilişkisini nasıl algıladığını ölçmeyi amaçlamıştır. 4'lü likert tipindeki ölçek, 4 alt boyuta sahiptir ve 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek ilkökul öğrencilerine uygulanabilmektedir. 1990 yılında Erdem tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Karabulut Demir, 2007).

2.1.5.2.6. Parenting Questionnaire (Çocuk Yetiştirme Anketi)

Sanson tarafından 1994 yılında geliştirilen Çocuk Yetiştirme Anketi, ebeveyn davranışlarını ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. 30 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tarzındadır. Baydar ve arkadaşları tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin itaat bekleme, cezalandırma, sıcaklık ve açıklayıcı akıl yürütme boyutları olmak üzere 4 alt ölçeği bulunmaktadır. İtaat bekleme alt ölçeğinin güvenirlik katsayısı .67, cezalandırma alt ölçeğinin .82, sıcaklık alt ölçeğinin .88 ve açıklayıcı akıl yürütme alt ölçeğinin .82'dir (Baydar vd. 2010).

2.2. İlgili Araştırmalar

Kozan tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada okul öncesi öğrencilerinin anne baba tutumları ile okul olgunlukları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu okul öncesi eğitime devam eden 113 çocuk, 113 anne ve 113 babadan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Hildert ve arkadaşları tarafından 1949 yılında hazırlanan, çocuğun birinci sınıf yönergelerini anlamaya hazır olup olmadığını ölçen "Metropolitan Olgunluk Testi", Karabulut Demir ve Şendil tarafından, ebeveynlerin çocuklarına olan davranış tutumlarını ölçmek amacıyla hazırlanan "Ebeveyn Tutum Ölçeği", araştırmaya katılan ebeveynlerin kişisel bilgilerini edinmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerden çoğunluğunun annelerin

%73'ünün ve babaların %66'sının) demokratik tutum sergilediği görülmüştür. Babaların aşırı koruyucu tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte, kız çocuklarına, erkek çocuklarına göre daha fazla koruyucu tutum içerisinde yaklaştıkları görülmektedir. Bu durum ataerkil aile yapısıyla ilgili olarak yordanmaktadır. Çalışmanın bulgularında çocukların %75'inin üstün düzey sayı olgunluğuna sahip olduğu, %46'sının orta üstü okuma olgunluğuna sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveyn tutumlarının da çocukların olgunluk durumları arasında ilişki saptanmıştır. Toplam olgunluk düzeyi üstün olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanları, orta ve orta altı düzeydeki çocukların annelerine göre oldukça düşüktür. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu okul olgunluğunu olumsuz etkilediği yordanmıştır. Diğer ebeveyn tutumları ile okul olgunluğu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Kozan, 2020).

2020 yılında Bilgili tarafından yapılan çalışmada, 4-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin aile iletişim kalıpları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma çocuğu ilkokula bağlı anasınıfında okuyan öğrencilerin ebeveynleri ile yapılmış, 315'i kadın, 73'ü erkek olmak üzere 388 ebeveynle çalışma tamamlanmıştır. Veri toplama araçları olarak; araştırmacı tarafından ebeveynlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanmış "Kişisel Bilgiler Formu", Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutumlarını değerlendirmeye yönelik geliştirilen "Ebeveyn Tutum Ölçeği", Ritchir ve Fitzpatrick tarafından 1990 yılında düzenlenen, 2 boyut ve 26 maddeden oluşan, ebeveynlerin aile iletişim kalıplarını belirlemek amacıyla hazırlanmış "Aile İletişim Kalıbı Ölçeği (AİKÖ)" kullanılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerde demokratik ebeveyn tutumu daha fazla görülürken otoriter tutum en düşük ortalamayı almıştır. Ebeveyn tutumları ile aile iletişim kalıbı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan çalışmada ebeveyn tutumlarının aile iletişim kalıpları ile ilişkili olduğu, bu ilişkinin sadece "izin verici ebeveyn tutumu"nda görülmediği bulgusuna varılmıştır. Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin aile iletişim kalıplarının çoğulcu yapıda, aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin aile iletişim kalıpları ise fikir birliğine dayalı yapıda olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn tutumları ve aile iletişim kalıplarının yaşla birlikte farklılaştığı da sonuçlar arasındadır. 51 yaş ve üzeri katılımcılar aşırı koruyucu tutum sergilemekte, çoğulcu aile yapısı eğilimindedir. 20-30 yaş arası ebeveynler ise fikir

birliğine dayalı aile oluşturmaya eğilimlidir. Eğitim düzeyi artan ebeveynlerin demokratik ve izin verici tutumlarının güçlendiği, aşırı koruyucu tutumlarının ise zayıfladığı görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarından bir diğeri ise ebeveyn tutumlarının ve aile iletişim kalıplarının mesleklere göre farklılaştığı yönündedir. Öğretmenlerin ebeveyn olarak en az aşırı koruyucu tutum sergiledikleri gözlenirken, emeklilerde durum tam tersidir. Katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerlere göre ebeveyn tutumları incelendiğinde, yaşamlarını yurtdışında geçiren ebeveynlerin izin verici tutumlar sergilediği, şehir merkezindeki ebeveynlerin ise en az izin verici tutum sergileyen ebeveynler olduğu sonucuna varılmıştır (Bilgili, 2020).

2020 yılında Ergin tarafından yapılan çalışmada ebeveyn tutumları ile okul öncesi çağıdaki çocuğun prososyal davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya çocuğu okul öncesi devlet kurumlarına devam eden 235 anne katılmıştır. Veriler; Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveynlerin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, çocuğun prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ve anne, baba ve öğretmen formu olarak üç değerlendirme sağlayan “Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ)”, ebeveynlerin demografik bilgilerini edinmek amacıyla “Demografik Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına bakıldığında ebeveynlerin demokratik tutumları ve aşırı koruyucu tutumları ile çocukların prososyal davranışları arasında zayıf ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş, ebeveynlerin otoriter tutumları ile çocukların prososyal davranışları arasında zayıf ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İzin verici tutuma sahip ebeveynler ile çocukların prososyal davranışları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır. Bulgulara dayanarak yapılan araştırmanın sonucunda ebeveyn tutumlarının çocukların prososyal davranışlarını ve çocuğun olumlu sosyal davranışlarını etkilediği bulgusuna varılmaktadır. Özellikle aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen çocuklar gördüğü aşırı sevgi, ilgi ve korumayı çevrelerine de yansıtmaktadır. Buna karşılık otoriter tutumla yetişen çocuklar yardım ve sosyal davranış konusunda çekingen kalabilmektedir (Ergin, 2020).

Şölen tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada okul öncesi çağda çocuğu olan babaların katıldıkları baba eğitim programının ebeveyn tutumları ve yaşam boyu

öğrenmeye olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, çocuğu okul öncesi kuruma devam eden, baba eğitim programı alan 30 gönüllü baba oluşturmaktadır. Veriler; araştırmacı tarafından babalar hakkında demografik bilgiler elde edebilmek amacıyla hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Diker Coşkun ve Demirel tarafından 2009 yılında hazırlanan, iki olumlu (motivasyon ve sebat) ve iki olumsuz (öğrenmeyi düzenlemede yoksunluk ve merak yoksunluğu) dört alt boyuttan oluşan “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutumlarını ölçmek için hazırlanan “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Çalışmaya katılan babalara “Baba Eğitim Programı” verilmiştir. Eğitime alınan babaların ebeveyn tutumları incelendiğinde, demokratik alt tutum boyutunda, otoriter alt tutum boyutunda, aşırı koruyucu alt tutum boyutunda ön-test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark bulunmuş, babaların eğitim sonundaki ebeveyn tutumlarında olumlu gelişmeler gösterdiği gözlenmiştir. Aşırı koruyucu tutum sergileyen babaların eğitim sonunda bu tutumlarını değiştirmeye çalıştıkları görülmektedir. İzin verici alt tutum boyunda ise ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca eğitime katılan babaların, eğitimden sonra yaşam boyu öğrenmeye daha açık hale geldikleri şeklinde yordama yapılmıştır (Şölen, 2020).

2019 yılında Temiz’in yaptığı çalışmada okul öncesi öğrencilerinin öz düzenleme becerilerinin, aile ortamı ve ebeveyn tutumları ile gösterdiği değişkenler incelenmiştir. Çalışma okul öncesi kurumlarına devam eden 201 çocuk ve ebeveyni ile yapılmıştır. Veriler; çocuklara ve ailelere ilişkin bilgileri toplamak için kullanılan “Demografik Bilgi Formu”, çocukların öz düzenleme becerilerini ölçmek için, performansa dayalı bir ölçme aracı olan “Baş-Ayak-Diz-Omuza Dokunma Yönergeleri (BADO-DY)”, ebeveyn tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)” ile toplanmıştır. Çocuğun öz düzenleme becerileri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, aşırı koruyucu tutum ve otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının davranışsal öz düzenleme becerileri arasında düşük düzeyde zıt yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum ve izin verici tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının davranışsal öz-düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çocuğun davranışsal öz düzenleme becerileri, okul öncesi deneyimlerine göre

farklılık göstermektedir. Okul öncesi kurum deneyimleri fazla olan öğrencilerin davranışsal öz düzenleme becerileri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Temiz, 2019).

Bülbül tarafından 2019 yılında yürütülen çalışmada, okul öncesi öğrencilerinin rekabet stilleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada okul öncesi kuruma devam etmekte olan 280 çocuk ve ebeveynleri ile çalışılmıştır. Veri toplama araçları olarak; araştırmacı tarafından hazırlanan, çocuk ve ebeveyne dair bilgileri içeren “Kişisel Bilgi Formu”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarını ölçmek amacıyla hazırlanmış “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, Paquette ve arkadaşları tarafından 2013 yılında hazırlanan, okul öncesi dönemdeki çocukların rekabet stillerini değerlendirmek amacıyla kullanılan “Okul Öncesi Rekabet Ölçeği (ORÖ)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi çocukların üç boyutta şekillenen rekabet stillerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkisi incelenmiş, çocuklarına karşı demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının başkalarına odaklı rekabet stilleri pozitif yönde etkilenmiştir. Ayrıca aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynler ile otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının göreve odaklı rekabet stillerinin olumsuz yönde etkilendiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar alanyazındaki çalışmalarla desteklenmiştir. Ebeveyn tutumlarındaki farklılıklar, çocukların etkilendikleri rekabet stillerini de farklılaştırmaktadır (Bülbül, 2019).

2019 yılında Uykan tarafından yapılan çalışmayla okul öncesi çağıdaki çocukların öz düzenleme becerileri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna giden 100 çocuğun anneleri ile yapılmıştır. Veriler; araştırmadaki bağımsız değişkenleri belirlemek amacıyla ebeveynlerin ve çocukların kişisel özelliklerinin belirlendiği “Demografik Bilgi Formu”, Erol ve İvrendi tarafından 2018 yılında 4-6 yaş çocukların öz düzenleme becerilerini belirlemek amacıyla geliştirilen “Öz-düzenleme Becerileri Ölçeği”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında ebeveynlerin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirdikleri “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan annelerin otoriter tutum ve izin verici tutumlar sergilediği, demokratik ve koruyucu tutumları ise daha az sergilediği belirlenmiştir. Ebeveyn tutumlarının öz düzenleme becerilerinde de etkileri olduğu gözlenmiştir. Otoriter

tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının öz düzenleme becerileri azalırken, demokratik ve koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının öz düzenleme becerileri, çalışma belleği becerileri ve engelleyici kontrol-davranış becerileri yükselmektedir (Uykan, 2019).

Korbek tarafından 2019'da yapılan çalışmada okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik ve davranışlarında ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya okul öncesi kurumlarında öğrenim gören 203 çocuk (118 erkek ve 85 kız), çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri katılmıştır. Veri toplama araçları olarak; ebeveyn tarafından doldurulan ailenin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacının hazırladığı "Aile Bilgi Formu", 1958 yılında Schaffer ve Bell tarafından annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek için hazırlanan, LeCompte ve Özer tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)", okul öncesi çocuklarının sosyal yetkinliklerini ve duygusal-davranışsal sorunlarını belirlemek amacıyla LaFreniere ve Dumas tarafından hazırlanmış "Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYSD-30)" kullanılmıştır. Yapılan çalışmanın bulgularında annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocukların sosyal yetkinliği, çocuklarda görülen kızgınlık-saldırganlık davranışları ve anksiyete - içe dönüklük davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum alanyazındaki çalışmalarla örtüşmemektedir. Araştırmaya katılan annelerin tutumları incelendiğinde aşırı koruyucu annelik tutumunun fazla, demokratik davranma ve eşitlik tanıma tutumunun ise daha az sergilendiği sonucuna varılmıştır. Çocukların cinsiyetlerinin ve yaşlarının annenin tutumunu belirlemede bir fark yaratmadığı bulunurken, kardeş sayısının tutumlarına etki ettiği, kardeş sayısı attıkça annenin sıkı disiplin tutumlarının da arttığı bulgusuna varılmıştır (Gökmen Korbek, 2019).

2019 yılında Gökşen tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Okul öncesi kurumuna devam eden 400 öğrenci (219 kız, 181 erkek) ile yürütülen çalışmada, veri toplama araçları olarak; araştırmacı tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu", 1997 yılında Shields ve Cicchetti tarafından ebeveyn ve öğretmenlere uygulanabilen, değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme olarak iki alt ölçeği olan "Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)", Sanson ve

Oberklaid tarafından 1989 yılında geliştirilen, 4 alt boyuttan oluşan, çocuklarda sıcaklık, tepkisellik, sebatkarlık ve ritmiklik mizacını ölçmek için “Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından hazırlanan “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Çocukların duygu düzenleme alt boyutları ile ebeveynlerin demokratik tutumu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Değişkenlik/olumsuzluk alt boyutu ile otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları üzerinde etkisi incelenmiş, ebeveynlerin erkek çocuklara gösterdiği otoriter tutumun kız çocuklarına göre daha yüksek olduğu bulgusuna varılmıştır. Bu durum demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutumlarda anlamlı bir fark yaratmamıştır. Ayrıca annenin yaşının da tutumları etkilediği ve annenin yaşı arttıkça demokratik tutumda artış gözlendiği bulgular arasındadır. Ebeveyn tutumlarının çocuğun gelişim alanlarını etkilediği, duygu düzenleme becerilerinde ilişki gösterdiği saptanmıştır. Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının daha dışa dönük, özgüvenli olduğu, bu tutumun duygu düzenleme becerilerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır (Gökşen, 2019).

Arabacıoğlu tarafından 2019 yılında yapılan çalışmada 5 yaş çocuklarının okula uyum düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve çocuğun mizacı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma anaokuluna devam eden 5 yaş gurubu 248 çocuk, 248 ebeveyn ve 13 öğretmen ile yapılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, okul öncesine yeni başlayan çocukların sosyal- duygusal uyumunu ölçmek amacıyla Önder ve arkadaşları tarafından 2006 yılında geliştirilen “Beş Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU-5 yaş)”, çocukların mizacını değerlendirmek amacıyla Prior ve arkadaşları tarafından 1989 yılında hazırlanan “Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ)”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutumlarını ölçmek için geliştirilen “Ebeveyn tutum Ölçeği” veri toplamak için kullanılmıştır. Ebeveynin demokratik tutumunun, okula uyumu arttırdığı bulgusuna, çocukta güven ve sorumluluk duygularının sosyal gelişimlerine destek olduğu yordamasına varılmıştır. Okula giden kardeşi olmayan çocukların okula uyum düzeyleri, kardeşi olan çocuklardan daha fazla çıkmıştır. Bu durumun tek çocuklu ailelerin sergiledikleri demokratik ebeveyn tutumları ile alakalı olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların mizaç özelliklerinde de ebeveyn tutumları

önemli bir etkiye sahiptir. Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarının sebatkar mizaç özellikleri arasında pozitif yönde bir ilişki saptanırken, bu tutumun çocuğun tepkisel mizaç özellikleri ile negatif yönlü orta düzey bir ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici ebeveyn tutumları ile çocuğun tepkisel mizaç özellikleri arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. (Arabacıoğlu, 2019).

2018 yılında Uygun tarafından Van’da yapılan çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların oyun davranışları ve sosyal yetkinlik davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma farklı ekonomik düzeylerden 521 çocuk ve onların ebeveynleri ile yapılmıştır. Veriler; 2017 yılında Aslan tarafından, 36-71 aylık çocukların oyun davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “36-71 Aylık Çocuklar İçin Oyun Davranış Ölçeği”, 1996 yılında La Freniere ve Dumas tarafından geliştirilen, Yalçın ve Yağmurlu tarafından 2010 yılında Türkçe uyarlaması yapılan, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ve bu dönemde gelişmesi beklenen sosyal becerilerin niceliğini ölçmek amacıyla kullanılan “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme – 30 Ölçeği”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre çocuklar sosyal oyun davranışlarını sıklıkla sergilemektedir. Erkek çocukları kız çocuklarına göre sert oyunları (güç, hız ve hareket içeren) daha fazla tercih etmektedir. Çocuğun oyun davranışları yaş ve kardeş sayısına göre farklılık göstermezken, anne eğitim düzeyine bağlı olarak bu davranışın farklılaştığı, anne eğitim düzeyi arttıkça çocuktaki sosyal oyun davranışının da arttığı sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerden toplanan veriler doğrultusunda çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğu demokratik tutum sergileyen ebeveynlerden oluşmakta, aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin de yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir. Çocuk sayısının ve ebeveyn eğitim düzeyinin ebeveyn tutumlarında etkili olduğu, tek çocuğa sahip ebeveynlerin çok çocuklu ebeveynlere göre daha demokratik bir tutum sergilediği belirlenmiştir. Çocukların sosyal yetkinlik davranışları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki, otoriter ebeveyn tutumu ile düşük düzeyde negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin demokratik tutumu ile

çocuklardaki anksiyete, kızgınlık, saldırganlık gibi davranışların azaldığı bulgular arasındadır (Uygun, 2018).

Okul öncesi 4- 6 yaş grubundaki çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumlarının incelenmesi ve sosyal davranışları belirlemek amacıyla bir ölçme aracı geliştirilmesi için 2018 yılında Eke tarafından bir çalışma yapılmıştır. Çalışma 3 farklı gruba yapılmıştır. Çalışma-1 grubu 4-6 yaş aralığında 60 çocuktan oluşmakta, çalışma-2 grubu “4-6 Yaş Sosyal Davranış Ölçeği” analizlerini yapmak üzere 4-6 yaş aralığında 541 çocuktan oluşmakta, çalışma-3 grubu ise 4-6 yaş aralığında 136 çocuk ve ebeveynleri ile, çocuğun sosyal davranışıyla ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Veri toplama araçları olarak; ebeveynler tarafından doldurulacak “Demografik Bilgi Formu”, Karabulut Demir ve Şendil tarafından ebeveyn tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)”, Maurice Porot tarafından, çocuğun kişiliği ve duygusal gelişimini ölçmek amacıyla hazırlanmış “Bir İnsan Çiz” testi temel alınarak geliştirilen, çocuğun aile bireyleri hakkında veri elde etmek için tasarlanan “Bir Aile Çiz Testi”, 198 yılında Epstein, Bishop ve Baldwin tarafından aile işlevlerini tespit etmek amacıyla geliştirilen, Bulut tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Aile Değerlendirme Ölçeği”, 4-6 yaş çocuklarının sosyal davranışlarını tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “4-6 Yaş Sosyal Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre annelerin otoriter tutumları ile çocuklardaki liderlik davranışı arasında negatif bir ilişki mevcuttur. Ayrıca babaların otoriter tutumları arttıkça çocukta saldırganlık davranışı artış göstermektedir. Annelerin demokratik tutum gösterdiği çocuklarda işbirliği, uyum ve liderlik davranışları artmakta, babaların sergilediği demokratik tutum sonucunda çocukta çekingenlik davranışı azalmaktadır. İzin verici tutum sergileyen annelerin çocuklarında saldırganlık davranışları artmakta, çocuklar uyum konusunda zorluk yaşamaktadır. Babaların sergilediği izin verici tutumla, çocuklarda işbirliğine dayalı davranışlarda azalma görülmektedir (Eke, 2018).

2018 yılında Avan tarafından yapılan çalışmada 4-6 yaş çocuklarının ruhsal sorunları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. 397 katılımcıyla yapılan araştırmada; 4-6 yaş grubu çocukların yaş, cinsiyet gibi bilgilerinin yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu”, Connors tarafından geliştirilen, Kaner ve arkadaşları

tarafından Türkçeye uyarlanan davranım sorunları, hiperaktivite gibi özellikleri ölçmek amacıyla geliştirilmiş 5 alt boyuta sahip 80 soruluk “Connors Ebeveyn Dereceleme Ölçeği”, öğrenci davranımlarını değerlendirmek amacıyla öğretmenlere uygulanan “Connors Öğretmen Değerlendirme Ölçeği” , Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)” veri analizleri için ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Bulgulara göre ebeveyn tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte, erkek çocukların ruhsal sorunlara daha yatkın olduğu gözlenmektedir. Ebeveyn tutumlarından demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının dikkatsizlik düzeylerinin bilişsel problemlerinin arasında zayıf- orta ters yönlü bir etki bulunmuştur. Ebeveynin izin verici tutumu ile çocuktaki bilişsel problemler-sosyal problemler faktörleri arasında zayıf orta doğrusal bir korelasyon bulunmuştur. Koruyucu Ebeveyn Tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının endişe ve güvensizlik duygularına yatkın olduğu, koruyucu tutum ve bilişsel/davranışsal problemler arasında doğrusal yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının ise kaygılı ve mutsuz çocuklar olduğu, otoriter tutum ile bilişsel problemler ve dikkatsizlik düzeyi arasında ilişki olduğu görülmektedir (Avan, 2018)

2017 yılında Özgen tarafından yapılan çalışmada, ebeveynlerin çocukluk çağında yaşadıkları ruhsal travmaların ebeveyn tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma okul öncesi kurumlarında eğitim gören 2-6 yaş arasında çocuğu olan 902 ebeveyn ile yapılmıştır. Veri analizi olarak; kişilerin cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir düzeyi, çocuk sayısı, geçirdiği psikolojik hastalıklar gibi soruların bulunduğu “Sosyodemografik Veri Formu”, 28 sorudan oluşan çocukluk çağı istismar ve ihmali konu alan Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş “Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği”, araştırmacılar tarafından geliştirilen ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışlarını ölçmek amacıyla hazırlanan, üç alt boyutlu (otoriter boyut, aşırı koruyucu boyut, demokratik boyut) “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Bulgular sonucunda çocukluk çağı travmaları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiş, duygusal istismar düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyinin azaldığı, buna karşılık izin verici ve otoriter düzeyin arttığı gözlenmiştir. Fiziksel istismara uğrayan ebeveynin istismar düzeyi arttıkça otoriter

tutum ve izin verici tutum düzeyi artmakta, aşırı koruyucu tutum düzeyi azalmaktadır. Duygusal istismarda ise düzey arttıkça otoriter ve izin verici tutum artmakta, demokratik tutum düzeyi azalmaktadır. Cinsel istismara uğrayan ebeveynlerin otoriter ve izin verici tutum düzeyleri artış göstermiştir. Bulgular doğrultusunda çocukluk çağı travmalarının, ebeveynlik tutumlarına etki ettiği, istismar ve ihmal düzeylerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Özgen, 2017).

2017 yılında, Alkan tarafından yapılan çalışmada annenin ebeveynlik tutumu ve ailede evlilik uyumu ile çocuktaki sosyal anksiyete arasındaki ilişki incelenmiş, okul öncesi çağda 80 çocuk ve 80 anne ile çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan, annenin yaş, eğitim, çalışma durumu, çocuğunun doğum sırası gibi değişkenlerin yer aldığı kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Veri toplama araçları olarak 1959 yılında Locke ve Wallace tarafından geliştirilen, evlilikteki uyumu ve ilişki tarzını ölçmek amacıyla hazırlanan 15 maddelik “Evlilik Uyum Ölçeği”, 1958 yılında Schafer ve Bell tarafından geliştirilen, Le Compte ve Özer tarafından Türkçe uyarlaması yapılan, 4 alt faktörlü aile hayatını ve çocuklarına karşı duygularını ölçmek amacıyla hazırlanmış “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)” ve 1988 yılında geliştirilen ve 1993 yılında gözden geçirilerek yeniden düzenlenen, La Greca tarafından çocuklardaki sosyal anksiyeteyi ölçmek için hazırlanan “Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan çalışmada karı koca geçimsizliği ile aşırı koruyucu annelik tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ailede eşler arasındaki sağlıklı iletişim, çocuğun kaydı düzeyine de yansımakta, iletişimsizlik ve geçimsizlik yaşanan ailelerde annenin ilgisini çocuğa yönlendirdiği sonucuna varılmıştır. Evlilik uyum değişkeni ile çocuğun anksiyete düzeyi arasında olumsuz bir ilişki bulunmuş, çocukta oluşan kaygı ve anksiyetenin kökeninin çocukluk yıllarında aileden aldığı olumsuz bir duygu olduğu şeklinde yordanmıştır. Annenin ev kadınlığını reddetme ile aşırı koruyucu annelik tutumu arasında olumlu yönde bir ilişki bulunması ise, diğer bulguların aksine beklenmedik bir sonuçtur. Ayrıca ebeveynlerin geçimsizliği ile çocuğa karşı gösterilen baskı ve disiplin tutumu arasındaki anlamlı ilişki de beklendiği bir sonuç değildir. Bu durum karı koca arasındaki geçimsizliğin, çocukları disipline etmede anlaşmazlık ve sorun olarak etkilediği sonucuna varılmıştır.

Çocuğun sağlıklı gelişimi ve kaygı düzeylerini eşlerin birbiri arasındaki iletişim ve uyumun etkilediği sonucuna varılmıştır (Alkan, 2017).

2015 yılında, İkiz tarafından yapılan çalışmada 3-6 yaş arasındaki çocukların saldırganlık davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi ölçmek ve bu davranışların değişkenlerle farklılaşmasını incelemektir. Çalışmadaki söz konusu değişkenler; cinsiyet, yaş, okul öncesi kuruma devam etme süresi, kardeş sayısı, çocuğun doğum sırası, annenin öğrenim durumu, annenin işi ve ailenin gelir düzeyidir. Yapılan çalışmada ölçme araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış genel bilgi formu, ebeveynlik tutumlarını belirleyebilmek için Karabulut Demir ve Şendil (2007) tarafından geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, fiziksel ve ilişkisel saldırganlık davranışlarını ölçmek için Crick, Casas ve Mosher tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu” kullanılmıştır. 2014- 2015 yılında Balıkesir ili Karesi ilçesinde 36-72 aylık 300 çocuk ve ebeveynleri 300 anne ve 300 babayla yapılan çalışma sonucunda ailenin otoriter tutumu ile okul öncesi dönem çocuklarında görülen ilişkisel ve fiziksel saldırganlık davranışları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Annenin izin verici tutumuyla fiziksel saldırganlık davranışı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuş, anne ve babanın demokratik tutumuyla, çocuğun ilişkisel saldırganlık davranışı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ayrıca cinsiyete göre fiziksel saldırganlık farklılaşırken, ilişkisel saldırganlıkta bu fark ortadan kalkmıştır. Yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ailenin gelir düzeyi, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyinin saldırganlık davranışlarına etki etmediği bulunurken, okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme sürelerindeki artışla beraber fiziksel saldırganlık davranışlarında anlamlı bir azalma gözlenmiştir (İkiz, 2015).

2015 yılında Parsak tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocuklarda empati ve sosyal becerilerin ilişkisi ve davranış problemlerine etkisinde ebeveyn tutumlarının etkisi incelenmiştir. Araştırma 4-6 yaş aralığında 210 okul öncesi öğrencisi (104 kız ve 106 erkek) ile yürütülmüştür. Çalışmaya katılan ailelerden alınan demografik bilgi formları alınmıştır. Veri toplama araçları olarak Shields ve Cicchetti tarafından 1997 yılında geliştirilen, yetişkin tarafından doldurulan ve çocuğun duygularını, yoğunluğunu ve ortama uygunluğunu ölçen, 2 alt boyutlu “Duygu Ayarlama Ölçeği”, 1996 yılında Ladd ve Profilet tarafından 6 alt ölçekli,

okul öncesi öğrencilerinin akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmeyi amaçlayan “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği”, okul öncesi çocukların sosyal becerileri ve davranış sorunları arasındaki ilişkiyi ölçmeyi amaçlayan “Sosyal Yetkinlik Davranış Ölçeği”, Sanson ve arkadaşları tarafından 1994 yılında geliştirilen, ebeveyn tutumlarını ve sıklığını ölçmeyi amaçlayan 4 alt faktörden oluşan “PARQ” kullanılmıştır. Çocuklardaki davranış problemleri anne,baba ve çocuğun öğretmeni tarafından değerlendirilirken, ebeveyn tutumları anne ve baba tarafından alınan bilgiler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularında ebeveyn tutumlarının çocuklarının davranış problemleri ile, empati ve sosyal beceri düzeylerini etkilemede etkili olduğu görülmüştür. Olumlu ebeveyn tutumu sergilenen çocukların sosyal etkileşimleri ve empati becerilerinin yüksek olduğu, dolayısıyla daha az davranış problemleri yaşadıkları tespit edilmiştir. Ebeveynin olumlu ve sıcak tutumu çocuğun davranışlarına etki etmekte, sağlıklı iletişim kurmalarında önemli rol oynamaktadır (Parsak, 2015).

2020 yılında Bahtiyar Saygan tarafından yapılan doktora çalışmasında ebeveynlik ve mizaç arasındaki çift yönlü ilişkiyi ve bu ilişkinin çocuğun benlik kavramı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada veriler iki aşamada toplanmış, birinci aşamada yaşları 47-81 ay arasında değişkenlik gösteren 196 çocuk ve anneleri, ikinci aşamada 93 kız, 87 erkek olmak üzere 180 çocukla veriler toplanmıştır. Araştırmada veriler; çocukların algıladıkları benlik kavramını ölçmek amacıyla kukla görüşmesi yöntemi kullanılarak, Ertekin ve Berument tarafından 2019’da Türkçe’ye uyarlanan Çocuk Kendilik Algısı Ölçeği (Child Self-View Questionnaire) ve Berkeley Kukla Görüşmesi (Berkeley Puppet Interview) ile toplanmıştır. Ayrıca annelerin korumacı tutumlarını ölçmek amacıyla Ebeveyn Aşırı Korumacılık Ölçeği, annenin özerklik desteğini ölçmek için Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları Ölçeği’nde yer alan alt ölçeklerden yetkili alt ölçeğinin beş maddelik özerklik desteği bölümü, davranışsal kenetlenmeyi ölçmek amacıyla Erken Çocukluk Davranışı Anketi’nin alt ölçeklerinden olan korku ve utangaçlık ölçekleri, çocuk ve anne hakkındaki demografik bilgiler için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde çocuklarla birebir görüşmeler yapılmış, kuklalar aracılığıyla yönergeler sunulmuştur. Anneler ise kişisel bilgi formlarını ve çocukların davranışsal kenetlenmesi, kendi aşırı korumacılık ve özerklik desteği anketlerini

doldurmuşlardır. Araştırmanın ikinci aşaması ise 8 ay sonra yapılmış, aynı ölçme araçlarıyla çalışma tamamlanmıştır. Araştırma bulguları ilk testte ölçülen çocukların benlik kavramları ve davranışsal kenetlenmeleri ile annelerin aşırı korumacılığı ve özerklik desteği, ikinci ölçümleri yordamıştır. Yani annelerin ve çocukların bütün özellikleri iki test arasındaki süre olan 8 ayda istikrar göstermiştir. İlk ölçümdeki davranışsal kenetlenmenin ikinci ölçümdeki annenin korumacılığını öngörmesi beklense de bu bağlantı anlamlı bulunmamıştır. Alanyazın çalışmalarının genel anlamda Batı kültüründe yürütülen çalışmalar olması sebebiyle, bu sonuçtan kültürel farklılıkların bu sonuca ulaştırabileceği anlamı çıkartılmıştır. Sonuç olarak, çocuğun özelliklerinin ebeveynin olumlu tutumlarını desteklediği, çocuğun mizacının ise olumsuz ebeveynliği yordayan tek faktör olduğu sonucuna varılmıştır (Bahtiyar Saygan, 2020).

Sop tarafından 2016 yılında yapılan doktora çalışmasında ebeveyn tutumlarının, çocuktaki davranış problemleri ve okula hazır bulunuşluk arasındaki ilişkinin öz düzenleme aracı etkisiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma anaokuluna devam eden 68 kız, 72 erkek toplam 140 çocuk ve ebeveyni ile yürütülmüştür. Veriler; araştırmacı tarafından, çocuk ve ebeveynlerin demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla hazırlanan “Aile Bilgi Formu”, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla Karabulut Demir ve Şendil tarafından geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)”, Behar tarafından 1974 yılında okul öncesi çocuklarının davranış problemlerini belirlemek amacıyla geliştirilen “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (PBQ)”, Smith- Donald, Raver, Hayes ve Richardson tarafından çocukların öz düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş “Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği”, altı yaş çocukların okula hazır bulunuşluklarını ölçmek için Nurss ve McGauvran tarafından 1995 yılında geliştirilen “Metropolitan Okula Hazır Bulunuşluk Testi Altıncı Versiyonu (MRT6)” ile toplanmıştır. Bulgulara göre araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğunun demokratik tutum benimsediği görülürken otoriter tutumu benimseyen velilerin en az grubu oluşturduğu görülmüştür. Ebeveynlerin sergilediği aşırı koruyucu tutumun çocuğun okula hazır bulunuşluğunu negatif yönde etkilediği görülürken; demokratik, otoriter ve ilgisiz tutumların okula hazır bulunuşluğu etkilemediği görülmüştür. Yapılan araştırmada çocuğun öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerinin tutumları

arasında otoriter tutum haricinde bir ilişki bulunmamıştır. Beklenen sonucun aksine otoriter tutum gösteren ebeveyne sahip çocukların öz düzenleme becerilerinde daha olumlu tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Bu durum çocuğun ailesine kendini kanıtlama isteği ve otoriter tutum gösteren ebeveynlerin düşük toleranslı olması ile açıklanmıştır (Sop, 2016).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir araştırma olup, “fenomenoloji/olgu bilim yöntemi” kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma yöntemi, araştırılan konuya ilişkin herhangi bir varsayım izlemeksizin, deneyim hakkında kişilerin algı ve kabullerini tanımlayıcı bir bakış açısıyla açıklamaya çalışır (Creswell, 1998). Bireyler tarafından yaşanmış deneyimlerin özünü açıklamaya çalışan olgubilim (Onat Kocabıyık, 2016), tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlar (Arslan ve Elma, 2023). Olgubilim, kişilerin öznel deneyimlerine dayanan bir araştırma yöntemidir (Yılmaz, 2016). Araştırmacı olguyu temalar çerçevesinde tanımlar (Onat Kocabıyık, 2016). Bu çalışma, “ebeveyn kontrol davranışları” olgusunu anne-babaların ve çocukların yaşanmış deneyimlerinden yola çıkarak derinlemesine incelemeyi amaçladığından, araştırma sorularına en uygun yöntem olarak fenomenolojik yöntem seçilmiş ve uygulanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Birinci Aşama Çalışma Grubu: Çalışmanın birinci aşamasına anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukları olan, orta gelir düzeyinde 120 ebeveyn (60 anne-60 baba) katılmıştır. Bu anne babalar amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi; belli özelliklere sahip olan ve belli ölçütleri karşılayan durumlarda, çalışmanın amacına bağlı olarak seçilen grupla yapılan çalışmadır (Büyüköztürk vd., 2015). Araştırmacı tarafından hazırlanan, çeşitli demografik soruların yer aldığı ‘Demografik Bilgi Formu’ ve ebeveynlerin kontrol davranışlarını belirlemek amacıyla hazırlanmış ‘Aile Görüşme Formu’ telefonla birebir yapılan

görüşmeyle uygulanmıştır. Ebeveynler, yapılacak görüşme için araştırmacı tarafından belirlenen tarih ve saatte telefonla aranmış, ortalama 15 dakikalık telefon görüşmesiyle veriler toplanmıştır. Veriler ebeveynlerle farklı günlerde olmak üzere birebir telefon görüşmeleri ile yapılmıştır. Ardından ebeveynlerden araştırmacıyı başka bir tanıdıklarına/ arkadaşlarına yönlendirmeleri istenmiştir. Tablo-1’de Birinci Aşamadaki çalışma grubuna ait demografik özellikler gösterilmiştir:

Tablo 1. Birinci Aşama Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

Çalışma Grubu 1	Demografik Özellikler	<i>f</i>	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	24	%40
	Erkek	36	%60
	Toplam	60	%100
Çocuğun Kardeş Sayısı	Yok	20	%33
	2 ve daha fazlası	31	%52
	Toplam	9	%15
	Toplam	60	%100
Öğrenim Düzeyi (Anne)	İlkokul	5	%8.33
	Ortaokul	11	%18.33
	Lise	12	%20
	Lisans	27	%45
	Lisansüstü	5	%8.33
	Toplam	60	%100
Öğrenim Düzeyi (Baba)	İlkokul	6	%10
	Ortaokul	4	%7
	Lise	16	%27
	Lisans	26	%43
	Lisansüstü	8	%13
	Toplam	60	%100

Tablo 1’de Birinci Aşama Çalışma Grubu’ndaki 120 anne babanın okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarının %40’ı kız, %60’ı erkektir; bu çocukların %20’si tek çocuk, %31’i bir kardeşe sahip ve %9’u 2 veya daha fazla kardeşe sahiptir. Çalışma Grubu- 1’deki 60 annenin %8’i ilkokul, %18’i ortaokul, %20’si lise, %45’i lisans ve %8’i lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Çalışma Grubu-1’deki 60 babanın %10’u ilkokul, %7’si ortaokul, %27’si lise, %43’ü lisans ve %13’ü lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir.

İkinci Aşama Çalışma Grubu: Veriler, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izinlerin ardından Balıkesir’de 2022-2023 eğitim öğretim yılında anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocuklardan ulaşılabilirlik ilkesine göre seçkisiz küme örnekleme yöntemiyle seçilen 200 öğrenciyle yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Birden fazla kümenin yer aldığı çalışma evrenlerinde, kümeler içindeki yer alan bireylerin seçiminin zor olduğu durumlarda seçkisiz küme örnekleme yöntemi kullanılmaktadır (Ünver, Dikbayır ve Yurdakul, 2015).

Çalışmanın ikinci aşamasına katılan 200 okul öncesi dönem çocuğun demografik verileri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İkinci Aşama Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

Çalışma Grubu 2	Demografik Özellikler	<i>f</i>	%
Görüşme Yapılan Kişi	Anne Toplam	200	% 100
		200	
Çocuğun Cinsiyeti	Kız Erkek Toplam	101	%50.5
		99	%49.5
		200	% 100
Kardeş Sayısı	Yok1 2 ve daha fazlasıToplam	48	%24
		107	%53.5
		45	%22.5
		200	% 100

Tablo 2-devam

Çalışma Grubu 2	Demografik Özellikler	<i>f</i>	%
Öğrenim Düzeyi (Anne)	İlkokul	9	4.5
	Ortaokul	52	%26
	Lise	108	%54
	Lisans	30	%15
	Lisansüstü	1	%0.5
	Toplam	200	%100
Öğrenim Düzeyi (Baba)	İlkokul	6	%3
	Ortaokul	26	%13
	Lise	98	%49
	Lisans	68	%34
	Lisansüstü	2	%1
	Toplam	200	%100

Tablo 2’de ikinci aşama Çalışma Grubu’nda yer alan 200 çocuğun anneleri ile görüşme yapılarak demografik bilgiler toplanmıştır. 200 annenin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarının %50.5’i kız, %49.5’i erkektir; bu çocukların %24’ü tek çocuk, %53.5’i bir kardeşe sahip ve %22.5’i 2 veya daha fazla kardeşe sahiptir. İkinci Aşama Çalışma Grubu’ndaki 200 çocuğun annelerinin %4.5’i ilkokul, %26’sı ortaokul, %54’ü lise, %15’i lisans ve %0.5’i lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. İkinci Aşama Çalışma Grubu’ndaki 200 çocuğun babalarının %3’ü ilkokul, %13’ü ortaokul, %49’u lise, %34’ü lisans ve %1’i lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma kapsamında, araştırmacı tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu, Aile Görüşme Formu ve ebeveyn kontrol davranışları hakkında yazılan öyküler kullanılmıştır.

3.3.1. Birinci Aşama Veri Toplama Araçları

3.3.1.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla (çocuğun yaşı, cinsiyeti, ebeveynin eğitim ve gelir durumu) hazırlanmıştır. Hem birinci aşama hem de ikinci aşamada kullanılmıştır.

3.3.1.2. Aile Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan form ile, anne babaların kendi beyanlarına göre kendi ebeveyn kontrol davranışlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan formda ebeveynlerin hangi durumlarda hangi kontrol davranışlarını sergilediklerini öğrenmek üzere davranışsal, fiziksel ve psikolojik kontrol davranışlarını içeren 5 soruluk bir form hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular hakkında uzman görüşüne başvurulmuştur. Hazırlanan uzman görüşü formunda her bir madde için “Uygun”, “Uygun değildir”, “Düzenlenmeli” seçenekleri mevcuttur.

Ölçeğin kapsam geçerliliğini belirlemek üzere, uzman görüşlerine başvurulmuş, hazırlanan form 6 farklı alan uzmanına gönderilerek görüşleri talep edilmiştir. Aşağıdaki tabloda, Lawshe (1975 akt. Yurdugül, 2005) tarafından, Kapsam Geçerlik Oranları için belirlenen minimum değerler görülmektedir.

Tablo 3. Lawshe Kapsam Geçerlik Değerleri

Hakem Sayısı	Minimum Değer	Hakem Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.37
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40+	0.29

Kaynak: Yurdagül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik indeksinin kullanımı. 14. Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Yukarıdaki tabloda belirtilen Lawshe kapsam geçerlik hesaplamasına göre 6 uzmandan alınan görüşlerin minimum .99 değerinde olması gerektiği görülmektedir. Aşağıdaki tabloda forma yönelik uzman görüşleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4. Aile Görüşme Formu Kapsam Geçerlik Sonucu

Sorular	Uygun	Uygun Değil	Düzeltilmeli	KapsamGeçerlik Oranı
Soru 1	6	0	0	1.00
Soru 2	6	0	0	1.00
Soru 3	6	0	0	1.00
Soru 4	6	0	0	1.00
Soru 5	6	0	0	1.00

Bu tabloya göre Soru 1, 2, 3, 4 ve 5 için tüm uzmanlar “uygun” cevabını vermiştir. Tüm ölçek için hesaplanan Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGI=1.00) olarak

bulunmuştur. Bu sonuçlara göre “Aile Görüşme Formu” düzenlenmiş, birinci aşama verilerinin toplanması için 60 anne ve 60 babaya uygulanmıştır.

3.3.2 İkinci Aşama Veri Toplama Araçları

3.3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla (çocuğun yaşı, cinsiyeti, ebeveynin eğitim ve gelir durumu) hazırlanmıştır. Aynı form birinci aşamada da kullanılmıştır.

3.3.2.2. Öyküler

Birinci aşama verilerinin analiz edilmesiyle, anne babaların cevapları kategorize edilerek çocukların algıladıkları ebeveyn davranışlarını ölçmek amacıyla, çocuklarla uygulama yapmak üzere 11 öykü oluşturulmuştur. Oluşturulan öyküler uzman görüşü alınmak üzere 9 uzmana gönderilmiş, uzmanlardan öyküleri “Uygun”, “Uygun değil”, “Düzeltilmeli” olarak değerlendirilmesi istenmiştir. Uzmanlar uygun olduğunu düşündüğü seçeneği işaretlemiş, “Düzeltilmeli” seçeneği için görüşlerini bildirmişlerdir.

Tablo 3’te görüldüğü üzere, 9 uzman görüşü sonucunda test maddelerinin alabileceği minimum değer .75’tir.

Aşağıdaki tabloda, uzman görüşüne giden 11 öykü için, Lawshe tekniği kullanılarak elde edilen kapsam geçerlik oranları verilmektedir:

Tablo 5. Öykülerin Kapsam Geçerlik Oranı

Öyküler	Uygun	Uygun Değil	Düzeltilmeli	KapsamGeçerlik Oranı
Öykü 1	8	0	1	0.78
Öykü 2	8	0	1	0.78
Öykü 3	8	0	1	0.78
Öykü 4	8	0	1	0.78
Öykü 5	6	0	3	0.33
Öykü 6	7	0	2	0.56
Öykü 7	9	0	0	1.00
Öykü 8	9	0	0	1.00
Öykü 9	9	0	0	1.00
Öykü 10	8	0	1	0.78
Öykü 11	9	0	0	1.00

Öykü 5 ve 6 için bulunan Kapsam Geçerlik Oranının .75'ten düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu öyküler çıkartılmıştır. Tüm ölçek için hesaplanan Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGI= .87) olarak bulunmuştur. Kapsam geçerlik indeksi, kapsam geçerlik ölçütünden yüksek olduğundan, ölçeğin kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir. Yapılan bu analizin ardından oluşturulan 11 öykü sayısı 9 öyküye düşürülerek öykü tamamlama testi son halini almıştır. Oluşturulan öyküler Ek-4'te verilmiştir. Buna göre oluşturulan öyküler şu şekildedir:

1. Öykü 1: Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk
2. Öykü 2: Ne giysem öyküsü
3. Öykü 3: Tablet

4. Öykü 4: Okul Günü
5. Öykü 5: Evdeki Hareket
6. Öykü 6: Kendim Yapabilirim
7. Öykü 7: Vurma
8. Öykü 8: Market Alışverişi
9. Öykü 9: Oyuncak Paylaşımı

Okul öncesi dönem çocukların ebeveyn davranışlarını çocukların bakış açısından değerlendirmek amacıyla geliştirilen öyküler, ailelerinden onam formu alınmış anasınıfına devam eden 60-72 ay aralığında 200 öğrenciye uygulanmıştır. Çocuklarla yapılan birebir görüşmelerde öyküler, oyuncaklar yardımıyla canlandırılmıştır.

Geliştirilen test öykü aktarımı tekniğini temel almaktadır. Öykülerde, Bretherton, Ridgeway ve Cassidy (1990) tarafından geliştirilen öykü aktarımı tekniğini temel almaktadır. Bu yaklaşımda, uygulamacı tarafından başlatılan kısa öykülerin, çocuk tarafından, oyuncak insan figürleri ve oyuncak eşyalar kullanarak, tamamlanması beklenmektedir. Güvenli yer öykülerini değerlendirmek için kullanılan benzer ölçme araçlarının ilgili literatürde olduğu görülmektedir (Örneğin: Bretherton, Ridgeway ve Cassidy, 1990; Granot ve Mayses, 2001). Öyküleme tekniği kullanılan testlerde çocuklara öykülerin girişleri anlatılmakta ve çocukların bu öykülerin nasıl sonlanabileceğini söylemeleri istenmektedir. Çocukların aktardıkları öykülerin ebeveyn davranışlarına yönelik duygu, düşünce ve davranışları yansıtması beklenmektedir. Öyküleme testleri, diğer teknikler ile hazırlanan ebeveyn davranışları ölçeklerine göre daha detaylı bilgilere ulaşılmasına olanak sağlayabilmektedir.

3.4. Veri Toplama Süreci

3.4.1. Birinci Aşama Veri Toplama Süreci

Araştırmanın Etik Kurul Onayı Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu'nun 15.11.2021 tarihli ve 2021/05 Sayılı Etik Kurul Onayı ile alınmıştır (EK-4). Araştırmanın birinci aşaması kapsamında, 60-72 aylık çocuğu okul öncesi kurumuna devam eden, 60 anne ve 60 baba ile çalışılmıştır. 2022 Ocak-Ekim aylarında veriler ebeveynlerle telefonda birebir görüşme sağlanarak toplanmıştır. Birinci aşama verileri yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğine dayalı şekilde toplanmıştır. Ebeveynlerle belirlenen saatte telefonda yapılan 15 dakikalık görüşme sonrasında ebeveynden çocuğu olan başka bir arkadaşına yönlendirmesi istenmiştir. Böylece 60 anne ve 60 babaya ulaşılmış, telefonla veriler birebir toplanmıştır. Görüşmeler telefonla birebir yapıldığından kayıp veri yoktur.

3.4.2. İkinci Aşama Veri Toplama Süreci

Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 09/11/2022 tarihli ve 63123817 sayılı izin yazısının alınmasının ardından, ikinci aşama verileri için gidilen okullara, 60-72 ay aralığında çocuğu olan velilere, öğretmenleri aracılığıyla ulaştırılması amacıyla veli onam formu ve kişisel bilgi formları bırakılmıştır. Birkaç gün sonra okullara tekrar gidilerek araştırmaya katılım konusunda gönüllü olan velilerin doldurduğu formlar geri toplanmıştır. Okul ve veliyle iletişime geçilerek uygulama yapılacak gün ve saatler belirlenmiştir. Belirlenen gün ve saatte öyküleştirme tekniği kullanılarak yapılacak araştırma için hazırlanan odada öykülere uygun oyuncaklarla çocuklarla birebir uygulama yapılmıştır. Uygulama bir çocukla ortalama 25 dakika sürmüştür. Araştırmacılar tarafından uygulama standartları belirlenmiş ve her uygulamada standart prosedür uygulanmıştır. Standart uygulamaları ve veri kayıtlarını sağlamak için öykülerin yer aldığı bir kılavuz

oluşturulmuştur. Buna göre erkek çocuklara erkek oyuncak bebek ve kız çocuklara kız bebek modelleri verilmiştir. Her öykü ile ilgili oyuncaklar ayrı ayrı paketlenmiştir ve her öykü kökü anlatılmadan önce standart şekilde yerleştirilip, öykü bitiminde masadan kaldırılmıştır. Çocuğun rahat edeceği sessiz bir ortamda çocuğun boyuna uygun bir masada, çocuk ve araştırmacı karşılıklı oturmuştur. Araştırmacı uygulama öncesi çocuğa ona birkaç öykü anlatacağını ve ondan bu öyküleri oyuncaklarla tamamlamasını istediğini söylemiştir. Her çocuğa öyküleri tamamlayana kadar süre tanınmış, çocukların anlattığı öykülerin bitmesi beklenmiştir. Cevap vermekte zorlanan çocuklara araştırmacı tarafından sadece “sonra ne olmuş?”, “bana gösterir misin?” soruları yöneltilmiş, yönlendirmelerden kaçınılmıştır. Çocukların söyledikleri tüm cümleler, cevap kağıdına yazılmıştır. Araştırmacı tarafından kodlamalar uygulamaların bitiminde yapılmıştır. Belirlenen bu standartlar çerçevesinde araştırmacılar tarafından pilot uygulamalar yapılmış, uygulama standartları sağlandıktan sonra veri toplama aşamasına geçilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Birinci Aşama Verilerin Analizleri

Birinci aşamada elde edilen veriler, transkripsiyon, yeniden okuma, kodlama, analiz ve rapor yazma adımları izlenerek analiz edilmiştir. Öncelikle anne-babalarla telefonla yapılan bireysel görüşmeler, araştırmacı tarafından dikkatli bir şekilde kelimesi kelimesine yazıya dökülmüştür. Verilerin daha iyi kavranması, kod ve temaların üretilmesi için yazıya dökülen görüşme kayıtları birden çok kez okunmuştur. Bainger (2011), oluşturulan temaların verileri temsil etmesini sağlamak ve araştırmacının yanlılığını önlemek için dökümün birkaç kez okunması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı ebeveynlerin cevaplarına göre ilk kodlar oluşturulmuştur. Katılımcıların ifadelerinde benzerliklere bağlı olarak ifadeler arasında bağlantılar kurulmuş ve bunlar kümelenmiştir. Oluşturulan temalar ve transkripsiyonlar bir uzmanla paylaşılmıştır. Danışman ve araştırmacısı verileri analiz etmiş ve bağımsız

olarak kod ve temaları kontrol etmiştir. Daha sonra araştırmacı ve danışman analizlerini karşılaştırmıştır. Araştırmacı kodlamaların tutarlı olup olmadığını belirlemek için kodlama güvenilirliğine bakmıştır. Nitel araştırma çalışmalarında kodlama işlemi içerik analizinin güvenilirliği açısından çok önemlidir. İki ayrı uzmanın aynı dökümanı kodlaması ve bu kodlamaların benzer sonuçlara ulaşmasıyla kodlama güvenilirliği sağlanmaktadır. Puanlayıcılar arası uyum yüzdesinin %70'ten fazla olması güvenilirliğin sağlanması için yeterlidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu araştırmada iki uzman arası kodlama güvenilirlik çalışması yapılmış ve uyum yüzdesi %87 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre çocuklarla birebir uygulanacak öyküler oluşturulmuş, oluşturulan öyküler uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir.

3.5.2. İkinci Aşama Verilerin Analizi

Oluşturulan öyküler çocuklarla birebir uygulanmış, araştırmacı tarafından hazırlanan forma çocuğun cevapları anlık olarak yazılmıştır. Verilen cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur. Buna göre çocukların verdiği cevaplar davranış, psikolojik ve fiziksel ebeveyn kontrolü olarak üç kategoride incelenmiştir. Ebeveyn kontrol davranışlarının kodlama tanımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Kodlama Tanımları

Davranışsal Kontrol	Çocuğun davranışını izleme, aile içi kurallar, çocuğa özerklik verilmesi, sözel kısıtlamalar, düzenleme
Psikolojik Kontrol	Çocuğun yanlış yaptığı bir davranışta sevgiyi geri çekme, utanma, suçlama, çocuğa karşı soğuk ve tepkisiz davranma, çocuğu değersizleştiren ebeveyn davranışları, ebeveyne itaat
Fiziksel Kontrol	Vurma, bağırma, açık öfke ifadeleri, fiziksel tehditler

Kaynak: Akçınar, B. ve Özbek E. (2017). Benlik gelişiminin öz-yeterlik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*. 20 (40), 38-53.

Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. B. K. Barber (Ed.). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (15-52). Washington, DC: American Psychological Association Press.

Smetana, J. G. ve Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental

psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development*. 73, 563 – 580.

Çocukların verdikleri tüm cevaplar araştırmacı tarafından kaydedilmiş ve sonrasında puanlanmıştır. Öykülerin çocuklar tarafından tamamlanması sırasında verdikleri cevaplar yukarıda belirtilen tabloda yer alan kategorilere uygun şekilde kodlanmıştır. Sonrasında bu cevapların toplanabilirlik özelliği olup olmadığının test edilmesi ve bir ölçek yapısını karşılayıp karşılamadığını test etmek için kodlar puanlanarak SPSS istatistik programına girilmiştir. Puanlama sırasında sadece davranış kontrolü içeren içerik “3”, sadece psikolojik kontrolü kapsayan içerikler “2” ve sadece fiziksel kontrolü kapsayan içerikler “1” puan ile puanlanmıştır. Çocukların öyküleri tamamlarken verdikleri cevapların bazılarının birden fazla ebeveyn kontrol davranışını belirten özellikte olduğu belirlenmiştir. Bu tür cevaplarda, davranış ve psikolojik kontrol bir arada görüldüğu durumlar “2.5” puan, davranış kontrolü ile fiziksel kontrolün birlikte görüldüğu ve psikolojik kontrol ile fiziksel kontrolün birlikte yer alan cevaplar “1.5” puan olarak puanlanmıştır. Yapılan analizler sonrasında bu puanlama ile elde edilen verilerin iç tutarlılık katsayısı ve faktör yapısı incelenmiş olup, bir ölçek yapısına sahip olmadığı, bu nedenle öykülere verilen cevapların içerik analizi ile analiz edilmesine karar verilmiştir. Çocukların cevaplarındaki dağılımları daha net hale getirmek amacıyla, her öyküye verilen cevapların dağılım grafiklerine bulgular bölümünde yer verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır.

4.1. Birinci Aşama Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın birinci aşamasında, ebeveynlerin beyanlarına göre çocuklarına olan ebeveyn kontrol davranışlarını belirlemek için 60 anne ve 60 babaya aşağıdaki soru yöneltilmiştir:

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babaya, “Çocuğunuzun davranışlarını kontrol eder misiniz? Çocuğunuzun kontrol ettiğiniz hangi davranışlarınız ile anlaşılır? Çocuğunuzun davranışlarını kontrol ettiğiniz örnek olaylar anlatır mısınız?” şeklinde yöneltilen Soru-1’e verilen yanıtlar analiz edilmiş; 60 anneden 5 tanesi “çocuğumun davranışlarını kontrol etmem” cevabı verirken, 55 anne çocuğunun davranışlarını kontrol ettiğini belirtmiştir. Aynı soruya cevap veren 60 babadan 3 tanesi “çocuğumun davranışlarını kontrol etmem” derken, 57 tanesi ise çocuğunun davranışlarını kontrol ettiğini belirtmiştir.

Birinci aşama çalışma grubundaki ebeveynlerin çocuğun davranışlarını kontrol ettiğini belirten cevapları analiz edilmiş, kontrol davranışları davranışsal kontrol, psikolojik kontrol ve fiziksel kontrol olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır.

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babanın kontrol davranışları Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7. Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Ebeveyn Kontrol Davranışları

Ebeveyn Kontrol Davranışı	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	51	%92.72
Fiziksel Kontrol	0	0
Psikolojik Kontrol	4	%7.27
Toplam	55	%100

Tablo 7’de birinci aşama çalışma grubundaki annelerin kontrol davranışları incelendiğinde, 51 annenin davranışsal kontrol ($f = 51$, %92.73), 4 annenin ise psikolojik kontrol ($f=4$, %7.27) yöntemi uyguladığı gözlenmiş, fiziksel kontrol yöntemine ise hiçbir annenin başvurmadığı belirlenmiştir. 5 anne ise çocuklarına kontrol uygulamadığını belirtmiştir.

Annelerin bu kategorilere ilişkin verdikleri cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

A6: “Oyuncağını arkadaşıyla veya kardeşiyle paylaşmak istemediğinde müdahale ediyorum. Haydi, birlikte oynayalım o zaman diyorum ve bir oyun kurup üçümüzü de oyuna dâhil ediyorum. Paylaşılmayan oyuncağın sırayla oynanmasını da içeren oyun kuralları koyuyoruz ve böylece sorun çözülmüş oluyor.” (Davranışsal Kontrol)

A19: “Yolda komşumuzla karşılaştık. Bize selam verdi ve oğluma nasılsın diye sordu. Ama oğlum cevap vermedi. Komşumuzun yanından ayrılınca yaptığının yanlış olduğunu söyledim. ‘Eğer böyle yaparsan kimse seninle konuşmak istemez. Eğer böyle kimseyle konuşmayacaksan bir daha beraber çıkmayız dışarı.’ dedim. ‘Tamam, konuşacağım’ dedi, ama biliyorum ki bir sonrakinde yine cevap vermeyecek.” (Psikolojik Kontrol)

Tablo 8. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Ebeveyn Kontrol Davranışları

Ebeveyn Kontrol Davranışı	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	45	%78.94
Fiziksel Kontrol	6	%10.52
Psikolojik Kontrol	6	%10.52
Toplam	57	%100

Tablo 8’de Birinci aşama çalışma grubundaki babaların kontrol davranışları incelendiğinde, 45 babanın davranışsal kontrol ($f=45$, %78.94), 6 babanın fiziksel kontrol ($f=6$, %10.52), 6 babanın ise psikolojik kontrol ($f=6$, %10.52) yöntemi uyguladığı belirtilmiştir. Çalışmaya katılan babalardan 3 tanesi ise kontrol uygulamadığını belirtmiştir.

Babaların bu kategorilere ilişkin verdikleri cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

B38: “Tırnak yeme davranışı var. Bu davranışı söndürmeye çalışıyorum. Özellikle dışarıda yapmasını istemiyorum. Dışarıda tırnağını yerken gördüğümde gözünün içine bakıyorum. Sonra yanına gidip uyarıyorum. Tırnaklarının içinde mikroplar olabileceği, bunun da onu hasta edebileceğini anlatıyorum.” (Davranışsal Kontrol)

B50: “Kardeşine karşı olan sert tavırlarına müdahale ediyorum. Kardeşinin elinden oyuncacı aldı ve kardeşi ağlamaya başladı. Ben de yanlarına gittim oyuncacı elinden alıp kardeşine verdim ve ona bağırdım.” (Fiziksel Kontrol)

B48: “Dışarıda elimi tutması için kontrol ederim. Elimi tutmak istemediğinde ‘Eğer elimi tutmazsan seni kaçırlar, dilenci yaparlar’ diyorum. Böylece elimi bırakmıyor. (Psikolojik Kontrol)

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babaya, “Çocuğunuzun

davranışlarını kontrol etmek için sınırlar, kurallar, kısıtlamalar koyar mısınız? Örnek olay anlatır mısınız?” şeklinde yöneltilen Soru-2’ye verilen yanıtlar analiz edilmiş; 60 anneden 6 tanesi “kural, kısıtlama koymuyorum” cevabı verirken, 54 anne çocuğunun davranışlarını kontrol etmek için sınırlar, kurallar koyduğunu belirtmiştir. Aynı soruya cevap veren 60 babadan 5 tanesi “kural, kısıtlama koymuyorum” cevabı verirken, 55 baba ise çocuğunun davranışlarını kontrol etmek için kurallar, kısıtlamalar koyduğunu belirtmiştir.

Birinci aşama çalışma grubunda ebeveynler tarafından 2. soruya verilen yanıtlar kategorilendirilmiş, Tablo 9 ve Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Ebeveyn Davranış Kontrolü Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Ekran Süresi	19	%35.37
Yemeğini Bitirme/Yemek Seçmeme	9	%16.67
Saygılı Konuşması/Davranması	5	%9.25
İzinsiz Başka Yere Gitmeme	5	%9.25
Eşyalarının/Oyuncaklarının Düzeni/Toplanması	5	%9.25
Uyku Saatinde Yatılması	4	%7.40
Kavga/Küfür Etmemesi	3	%5.56
Dışarıda Oyun Oynama Süresi	3	%5.56
Eşyalarını Paylaşması	1	%1.69
Toplam	54	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki annelerin soruya verdiği cevaplar 9 kategoride toplanmış, %35.37'lik ($f=19$) oranla annelerin en çok ekran süresi için kural/kısıtlama koyduğu belirlenmiştir. Annelerin %16.67'si ($f=9$) çocuklarının yemek seçmemelerini ve yemeklerini bitirmeleri konusunda kural koyarken, %9.25'i ($f=5$) kendilerinden izinsiz başka yere gitmemeleri için, yine %9.25'i ($f=5$) oyuncak ve eşyalarının toplanması/düzeni konusunda kural koymuşlardır. Bunları takip eden kurallar ise sırasıyla uyku zamanında yatılması ($f=4$, %7.40), dışarıda izin verilen süre kadar oyun oynanması ($f=3$, %5.56), kavg ve küfür etmemesi ($f=3$, %5.56), saygılı konuşması, davranması ($f=5$, %9.25) olmuştur. Çalışmaya katılan annelerin en az kural/kısıtlama koyduğu davranış ise çocukların eşyalarını paylaşması ($f=1$, %1.69) olmuştur.

Annelerin bu kategorilere ilişkin verdikleri cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

A37: “Tablet, telefon konusunda kurallarımız var. Saatli izlemesine izin veriyorum. Bazen ben yoğun olduğumda kuralı esnetmesine izin veriyorum ama diğer zamanlar süre dolduğunda bırakıyor.” (Ekran Süresi)

A48: “Eve pişen her yemeğin tadına bakma kuralımız var. Yemek seçme huyu var. ama bu kural sayesinde sevse de sevmese de pişen her yemekten mutlaka iki kaşık yer.” (Yemeğini Bitirme/ Yemek Seçmeme)

A39: “Evet kurallar koyarım. Terbiye sınırları benim için önemli. Büyüklerine karşı terbiyeli davranma kuralımız var. Genelde kurala uyuyor. Uymadığı zamanlar olursa mutlaka müdahale edip uyarıyorum” (Saygılı Konuşması/ Davranması)

A5: “Özellikle dışarıda oyun oynarken benden izinsiz asla bulunduğu yerden ayrılamaz. Bu koyduğumuz esnek olmayan tek kural.” (İzinsiz Başka Yere Gitmeme)

A11: “Evet koyarım. Eşyalarını toplama kuralı var. Eğer toplamazsa ona atacağımı söylüyorum. Bir keresinde toplamak istemedi, beraber toplamayı teklif ettim. Tamam dese de bana yardıma gelmedi. Ben de evde herkesin kendi eşyasını toplaması gerektiğini, yoksa dağınıklığın çok fazla artacağını ve oturacak yer kalmayacağını anlattım. Şimdi ne zaman toplamasını istesem topluyor.” (Eşyalarının/ Oyuncaklarının Düzeni/ Toplanması)

A9: “Elbette, yatma saati kuralımız var. Saat 10 olduğunda yatmak için hazırlanması gerekiyor. Bu kural özellikle okullar açıkken hiç esnemiyor.” (Uyku Saatinde Yatılması)

A4: “Youtube’den izlediği videolardan küfür öğrenmiş. Önce görmezden gelsem de küfür devam etti. Ben de bunların kötü kelimeler olduğunu, evde kimsenin böyle konuşmadığını, kötü sözler söylememesi gerektiğini ve bunun evimizin kuralı olduğunu söyledim. Eğer buna devam ederse telefon izletmeyeceğimi söyledim. Küfür etmeyi bıraktı.” (Kavga/ Küfür Etmemesi)

A18: “Dışarıda oynama konusunda kurallarımız var. Belli bir süre koyuyorum, o süreyi geçersen bir daha çıkamazsın diyorum. Seslendiğim zaman geliyor o yüzden.” (Dışarıda Oyun Oynama Süresi)

A38: “Kardeşiyle paylaşımları konusunda kurallarımız var. Kızım genelde oyuncaklarını paylaşmıyor ve bu evde kavga çıkmasına sebep oluyor. Biz de evde paylaşım konusunda kural koyduk. Herkes oyuncaklarını paylaşacak ve kimse kardeşinin elinden oyuncaklarını almayacak. Bu sayede kavgaların önüne geçebildik.” (Eşyalarını Paylaşması)

Tablo 10. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Ebeveyn Davranış Kontrolü Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Ekran Süresi	20	%36.36
Yatma Zamanı	15	%27.27
Kardeşiyle İyi Geçinmesi	5	%9.09
Küfür Etme/Vurma	4	%7.27
Çevreyi Rahatsız Etmeme	3	%5.45
Tabağındaki Yemeğini Bitirmesi	3	%5.45
Sağlıksız Yiyecekler Yememesi	2	%3.64
Saygılı konuşması/davranması	2	%3.64
Özbakım Becerileri	1	%1.82
Toplam	55	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki babaların soruya verdiği cevaplar 9 kategoride toplanmış, %36.36'lık ($f=20$) oranla babaların en çok ekran süresi için kural/kısıtlama koyduğu belirlenmiştir. Babaların %27.27'si ($f=15$) çocuklarının zamanında yatmaları konusunda kural koyarken, %9.09'u ($f=5$) çocuklarının kardeşleriyle iyi geçinmeleri, yine %5.45'i ($f=3$) tabağındaki yemeğin bitmesi konusunda kural koymuşlardır. Bunları takip eden kurallar ise sırasıyla kavga/küfür etmemesi ($f=4$, %7.27), çevreyi rahatsız edici davranışlarda bulunmaması ($f=3$, %5.45), sağlıksız ve abur cubur yiyecekler yememesi ($f=2$, %3.64) ve saygılı konuşması, davranması ($f=2$, %3.64) olmuştur. Çalışmaya katılan babaların en az kural/kısıtlama koyduğu davranış ise çocukların özbakım becerilerini yerine getirmesi ($f=1$, %1.82) olmuştur.

Babaların bu kategorilere ilişkin verdikleri cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

B3: “Evet, ekran süresi konusunda kesin kurallarımız var. Çizgi film izleyeceği zaman yaşı*10 dakika kuralı uyguluyoruz. Bu kuralda çok katıyız, o da kurala uyuyor.” (Ekran Süresi)

B36: “Yatma saati konusunda kuralımız var. Yatma saatini geçmesini istemiyorum. Kurala uymasını sağlıyorum.” (Yatma Saati)

B19: “Kardeşiyle iyi geçinmesi kuralımız var. Hatta kardeşine iyi davranırsa ona ödül vereceğimi söylerim, veririm de. Ama iyi davranmazsa ödülünden mahrum bırakırım. (Kardeşiyle İyi Geçinmesi)

B60: “Hem kardeşine hem arkadaşlarına küfür edemez ve vuramaz. Biraz kavgacı bir çocuğumuz var. Bazen oynadığı çocukların canını yakabiliyor. Biz de kural koyduk. eğer kurala uymazsa mutlaka bir yaptırımı oluyor.” (Küfür Etme/Vurma)

B8: “Çevreyi rahatsız etmemesi kuralı var. Örneğin restoranda yüksek sesle bir şey anlatıyordu. Bağırarak konuşmaması gerektiğini, etraftaki insanların rahatsız olabileceğini hatırlattım. Hemen sesini alçalttı.” (Çevreyi Rahatsız Etmeme)

B16: “Kahvaltıda özellikle yemek seçiyor. Ben de herkesin tabağına konan yiyeceği bitirmesi kuralı koydum. Bu kuralı onların sağlığı için koyduğumu söylüyorum. Herkes mecburen kurala uyuyor.” (Tabağındaki Yemeği Bitirmesi)

B37: “Abur cubur konusunda koyuyorum. Markete beraber gidiyoruz genelde ve kriz çıkmaması için daha markete girmeden ona marketten alabileceği şeylerin miktarını söylüyorum. Özellikle zararlı şeyler almasına müsaade etmiyorum ve bunu da ona açıklıyorum. Sağlığının bozulabileceğini evde kimsenin bunu yemeyeceğini hatırlatıyorum.” (Sağlıksız Yiyecekler Yememesi)

B20: “Evet, koyuyorum. Anne ve babanın sözünden çıkmayacak ve büyüklerine saygılı davranacaksın bu bir kural diyorum. Özellikle kendinden büyüklerle konuşurken tavırlarına çok dikkat ederim.” (Saygılı Konuşması/Davranması)

B10: “Yatmadan önce dişler fırçalanmalı ve mutlaka haftada iki kere banyo yapılmalı. Bazen bunları aksatma girişimleri oluyor ama kural kuraldır.” (Özbakım Becerileri)

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babaya, “Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için psikolojik yönlendirmelere başvurur musunuz? Örnek olay anlatır mısınız?” şeklinde yöneltilen 3.soruya verilen yanıtlar analiz edilmiş; 45 anne “Evet, psikolojik yönlendirmelere başvururum” cevabı verirken, 15 anne psikolojik yönlendirmelerde bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte 44 baba soruyu “evet” diye yanıtlarken, 16 baba ise “hayır” cevabını vermiştir.

Soruya verilen yanıtlar, kategorilerine göre ayrılmış, Tablo-11 ve Tablo-12’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Birinci Aşama Çalışma Grubu Annelerin Psikolojik Yönlendirme Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Düşüncelerini Yönlendirme	16	%35.5
Akran Sevgisinden Mahrum Kalacağını Düşündürme	9	%20
Sevgiyi Geri Çekme	6	%.13.3
Aşırı Müdahale	5	%11.11
Empati Kurdurma	4	%8.89
Korkutma	3	%6.67
Ben Dili Kullanma	2	%4.44
Toplam	45	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki annelerin soruya verdiği cevaplar 7 kategoride toplanmış, %35.5'lik ($f=16$) oranla anneler çocuklarının davranışlarını onların düşüncelerini yönlendirerek müdahale ettiklerini söylemişlerdir. Annelerin %20'si ($f=9$) çocuklarına akran sevgisinden mahrum kalacağını düşündürürken, %11.1'i ($f=5$) aşırım müdahale davranışı sergilemekte, %8.89'u ($f=4$) empati kurdurarak müdahale etmekte, %6.67'si ($f=3$) korkutarak davranışa müdahale etmekte ve %13.3'ü ($f=6$) sevgilerini geri çekeceğini söyleyerek davranışa müdahale etmektedir. Annelerin %4.4'ü ($f=2$) ben dili kullandığını belirtmiştir.

Annelerin bu kategorilere ilişkin verdikleri cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

A8: “Özellikle ağlama huyunda müdahale ediyorum. Düşüncelerini yönlendirmeye çalışıyorum. ‘Okula giden çocuklar ağlar mı, okula büyüyenleri alıyorlar öyle değil mi, madem büyüdün büyükler ağlamaz. Sence sen büyüdün mü? O zaman bence ağlamamalısın yoksa büyümediğini düşünebilirler değil mi?’ diyorum. Böylece duruyor ve düşünüyor. Büyüdüğünü söylüyor ve ağlamayı bırakıyor.” (Düşüncelerini Yönlendirme)

A33: “Eğer arkadaşlarımıza iyi davranmazsak bizimle oynamazlar, bizi sevmezler diyorum. O zaman yalnız kalacağımı ve mutsuz olacağımı söylüyorum. Böylece arkadaşlarına iyi davranmasını sağlıyorum.” (Akran Sevgisinden Mahrum Kalacağını Düşünme)

A4: “Bazen onu öpmek istediğimde bana izin vermiyor. Ben de ona ‘o zaman başka çocuk alayım onu seveyim, seni sevmeyim artık’ diyorum. O da gelip başka çocuk alma diyerek kendini sevdireyor. (Sevgiyi geri çekme)

A47: “Hemen her şeye müdahale ediyorum maalesef. Kardeşine olan davranışlarına, kendi arkadaşlarıyla oyun oynarkenki tavırlarına, bana karşı olan

konuşmalarına her şeyine müdahale ediyorum. Giyeceklerine ben karar veriyorum ve itiraz ederse benim seçtiklerimin ona daha yakışacağını söylüyorum. Annesi olduğumu ve hep onun iyiliğini istediğimi söylüyorum.” (Aşırı müdahale)

A9: “İstemediğim bir davranışı sergilediğinde, arkadaşlarıyla iyi geçinmediğinde ona empati yapmasını söylüyorum. Sana böyle yapsalar sen nasıl hissedersin, sen de kimseye böyle davranamazsın diyorum.” (Empati Kurdurma)

A6: “Yemeğini yemek istemediğinde, ‘Eğer yemezsen günah olur, Allah bize günah yazar’ diyorum. Bu çok etkili oluyor. Biraz daha yemesini sağlıyor.” (Korkutma)

A11: “Okuldan dönerken markete girmek istedi ama giremeyeceğimizi söyledim. ağlamaya başladı. Ben de ona kendi hislerimden bahsettim. Bu yaptığın beni çok üzüyor, kendimi mutlu hissetmiyorum, dedim. O zaman ağlamayı bıraktı. Bu tarz durumlarda hep ben dili kullanıyorum.” (Ben Dili Kullanma)

Tablo 12. Birinci Aşama Çalışma Grubu Babaların Psikolojik Yönlendirme Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Düşüncelerini Yönlendirme	15	%34.09
Akran Sevgisinden Mahrum Kalacağını Düşündürme	13	%29.54
Ben Dili Kullanma	6	%13.64
Olgunluk Bekleme	4	%9.09
Sevgiyi Geri Çekme	4	%9.09
Otoriteye Saygı Bekleme	2	%4.55
Toplam	44	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki babaların soruya verdiği cevaplar 6 kategoride toplanmış, %34.09'lu ($f=15$) oranla babalar çocuklarının davranışlarını onların düşüncelerini yönlendirerek müdahale ettiklerini söylemişlerdir. Babaların %29.54'ü ($f=13$) çocuklarının davranışlarını akran sevgisinden mahrum kalacaklarını düşündürerek yönlendirirken, %13.64'ü ($f=6$) ben dili kullandığını belirtmiştir. Babalardan %9.09'u ($f=4$) çocuklarının davranışları karşısında onlardan olgunluk beklerken, %9.09'u ($f=4$) sevgiyi geri çekeceğini belirterek çocukların davranışlarını yönlendirmişlerdir. Araştırmaya katılan babaların %4.55'i ($f=2$) ise otoriteye saygı beklediklerini belirterek davranış müdahalesi yapmıştır.

Babaların bu soruya verdiği cevaplardan bazı örnekler şu şekildedir:

B31: “Bir yere giderken kıyafetlerini kendi seçmek istiyor ve bu genellikle hava koşullarına uygun olmayan kıyafetler oluyor. Ben de daha o seçmeden ‘Aa bak bu ne kadar güzel bir pantolon, tam senin sevdiğin renk. Bak sana da nasıl yakıştı değil mi?’ diyorum. Böylece o seçmiş gibi oluyor ama aslında ben seçiyorum.” (Düşüncelerini Yönlendirme)

B25: “Bazen istemeden de olsa yapıyorum. Özellikle arkadaşlık ilişkileri konusunda. Arkadaşlarıyla tartıştığında veya onlara vurduğunda ‘böyle yaparsan kimse seninle arkadaş olmak istemez, seni bir daha oyunlarına almazlar diyorum.’” (Akran sevgisinden mahrum kalacağını Düşündürme)

B11: “Evde çok gürültülü oyunlar oynadığında veya kardeşiyle kavga ettiğinde, bütün gün işte çalıştığımı ve çok yorulduğumu, biraz dinlenmek istediğimi, ama bu davranışın beni üzdüğünü ve dinlenmek yerine daha da yorulduğumu söylüyorum.” (Ben Dili Kullanma)

B24: “Kardeşi ile kavga ediyordu, kardeşinin saçını çekti ve ağlattı. Ben de ‘sen onun ablasısın, o daha küçük ve senin ona örnek olman gerekiyor. İlerde biz olmadığımızda senin tek arkadaşın kardeşin olacak. Lütfen ona ablalık yap, doğru davranışları senden öğrensin.’ diyorum. Bu bir süre etkili oluyor. (Olgunluk Bekleme)

B29: “Vurma davranışı sergilediğinde, eğer böyle bize vurmaya devam edersen seni bu kadar sevecek başka kimseyi bulamazsın, kalbimiz kırılıyor bak diyorum. O da üzülüyor bu dediğime ve vurmayı bırakıyor.” (Sevgiyi Geri Çekme)

B15: “Bazen bizimle konuşurken ‘ya, öf, tamam be’ gibi kelimeler kullanıyor. O zaman buna biraz sinirleniyorum. ‘Anne babayla konuşmana dikkat etmelisin biz senin arkadaşın değiliz, bizimle kaba konuşamazsın’ diyorum. (Otoriteye Saygı Bekleme)

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babaya, “Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için fiziksel cezalara veya fiziksel ceza verebileceğiniz yönünde açıklamalara başvurur musunuz??” şeklinde yöneltilen 4. soruya verilen yanıtlar analiz edilmiş; 28 anne “Evet” cevabı verirken, 32 anne “Hayır” cevabı vermiştir. Bununla birlikte 14 baba soruyu “Evet” diye yanıtlarken, 46 baba ise “Hayır” cevabını vermiştir.

Soruya verilen yanıtlar kategorilere göre ayrılmış, Tablo-13 ve Tablo-14’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Fiziksel Kontrol Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Şiddet Göstereceğini İma Eden Söylemler	17	%60.71
Fiziksel Şiddet Uygulama	11	%39.28
Toplam	28	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki annelerin soruya verdiği cevaplar 2 kategoride toplanmıştır. Annelerin %60.71’i ($f=17$) çocuklarının davranışlarını şiddet göstereceğini ima eden söylemlerle kontrol ederken, %39.28’i ($f=11$) fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir.

Annelerin soruya verdiği cevaplardan bazı örnekler şu şekildedir:

A41: “Zaman zaman söylüyorum evet. Geçen gün ona kızdığımda ‘odana git çabuk ve çıkma, çıkarsan döverim’ dedim. O da odasına gitti ve bir süre yanıma gelmedi. Daha sonra gelip özür diledi.” (Şiddet Göstereceğini İma Eden Söylemler)

A59: “Her ne kadar bunu onaylamasam da beni çok zorlayıcı davranışlar sergilediğinde veya beni dinlemediğinde sert olmayacak şekilde vuruyorum. O zaman davranışı yapmayı bırakıyor.” (Fiziksel Şiddet Uygulama)”

Tablo 14. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Fiziksel Kontrol Davranışları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Şiddet Göstereceğini İma Eden Söylemler	10	%71.43
Fiziksel Şiddet Uygulama	4	%28.57
Toplam	14	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki babaların soruya verdiği cevaplar 2 kategoride toplanmıştır. Babaların %71.43’ü ($f=10$) çocuklarının davranışlarını şiddet göstereceğini ima eden söylemlerle kontrol ederken, %28.57’si ($f=4$) fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir.

Babaların soruya verdiği cevaplardan bazı örnekler şu şekildedir:

B27: “Kardeşiyle kavga ettiklerinde ikisine birden bağırıyorum, ‘gelirsem oraya ikinize de ceza veririm’ diyorum.” (Şiddet Göstereceğini İma Eden Söylemler)

B58: “Evet, bazen. Beni çok sinirlendirdiğinde kolundan sertçe tutup yüzüme bakmasını sağlarım. O zaman kendisine geliyor. Daha da uzatırsa poposuna vururum.” (Fiziksel Şiddet Uygulama)

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babaya, “60- 72 aylık çocuğunuzla en son yaşadığınız çatışma durumunu anlatır mısınız?” şeklinde yöneltilen 5. soruya verilen yanıtlar analiz edilmiş; 60 anneden 2 tanesi çatışma durumu yaşamadığını belirtirken, 60 babadan 6 tanesi çatışma durumu yaşamadığını belirtmiştir.

Tablo-15 ve Tablo-16’da, birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60

babanın soruya verdiği yanıtlar kategorilerine göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 15. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Çocuğuyla Yaşadığı Çatışma Durumları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Kavgacı- Zarar Verici Tutum	16	%26.67
Özerk Tutum	15	%25
Teknolojik Aletleri Süresiz Kullanmaİsteği	9	%15
Konulan Kurallara Uymama	6	%10
Sorumluluktan Kaçınma	4	%6.67
Özbakım Becerilerini Aksatma	3	%5
Çocuğun Pasif Duruşu	3	%5
Kardeş Kıskançlığı	2	%3.3
Yalan Söyleme	1	%1.67
Çatışma Yaşamıyoruz	1	%1.67
Toplam	60	%100

Tablo 15'te birinci aşama çalışma grubundaki 60 annenin çocuklarıyla yaşadıkları 60 çatışma durumunun 10 kategoride toplandığı, bu kategoriler incelendiğinde ise çatışma durumunun en çok çocuklarının kavgacı tutumları ve etrafa zarar verici davranışlar sergilemesi ($f=16$, %26.67) sebebiyle ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bununla birlikte sırasıyla çocukların özerk tutum sergileme davranışları ($f=15$, %25), tablet-telefon- televizyon gibi teknolojik aletlerin kullanımında aşırıya kaçma davranışları ($f=9$, %15) ve konulan kurallara uymamadan kaynaklı yaşanan çatışma durumları ($f=6$, %10) en sık görülen çatışma durumları olmuştur. Çocuğun sorumluluklarından kaçınması ($f=4$, %6.67), özbakım becerilerini yerine getirmeme/aksatma ($f=3$, %5), çocuğun girişkenliğe karşı pasif duruşu ($f=3$, %5) ve kardeş kıskançlığı ($f=2$, %3.3) da diğer yaşanan çatışma durumlarıdır. En az yaşanan çatışma durumunun yalan söyleme ($f=1$, %1.67) olduğu tespit edilmiş ve 1 anne de ($f=1$, %1.67) de çocuklarıyla çatışma yaşamadığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan annelerin bu kategorilere ilişkin çatışma yaşadığı durumlara yönelik örnekler aşağıda verilmiştir;

A24: “Çocuğumun vurma huyu var. İsteddiği bir şey olmadığında karşısındakine vuruyor. Dün babam, oğlum ve ben dışarı çıktık. Marketten istediği bir şeyi almayacağımı, zararlı olduğunu söyledim. Bunun üzerine ağlamaya başladı, bana ve babama vurmaya başladı. Dışarıdaydık, gözlerimi uyarı anlamında açarak ona dikkatlice baktım ve benimle göz göze gelince ‘bize vuramazsın’ dedim. Bir anlığına dursa da istediği olmadığı için vurmaya devam etti. Ben de dışarı süresini kısa kesip hızlıca eve döndüm.” (Kavgacı- Zarar Verici Tutum)

A31: “Genellikle kıyafet seçiminde çatışıyoruz. Okula gitmeden bir gün önce kendi kıyafetlerini seçiyor ve dolabından çıkartıyor. Dün çıkarttığı kıyafetler bugün için uygun değildi ve bu kıyafetler ince, bunlar olmaz bugün okul için’ dedim. ‘Ben bunları seçtim ve bunları giyeceğim, hava önemli değil’ dedi. Ne kadar dil döktüysem ve farklı kıyafet alternatifleri çıkartsam da kabul etmedi. Yine kendi hazırladıklarını giyerek okula gitti.” (Özerk Tutum)

A4: “Telefonda oyun oynamak için günlük belli bir süresi var. Bir kaç gün önce günlük oynama süresini geçti ve oğlumdan telefonu kapatmasını istedim. ‘Hayır, hep kapatmamı istiyorsun.’ dedi. Ben de ona sürenin dolduğunu ve kurallara uymamız gerektiğini söyledim. ‘Hayır bırakmak istemiyorum’ diyerek ağlamaya başladı. Konuşarak ikna olmayacağını anladım ve sinirli bir şekilde ‘telefonunu çöpe atarım o zaman’ dedim. Ağlayarak ‘off, tamam!’ dedi ve telefonu atarak bıraktı. (Teknolojik Aletleri Süresiz Kullanma İsteği)

A18: “ Arkadaşlarıyla oyun oynamak için bahçeye inmek istedi. Ben de inebileceğini ama çağırdığımda gelmesi gerektiğini söyledim, kabul etti ve bahçeye indi. İki saat sonra eve çağırmak için seslendiğimde ‘hayır, gelmeyeceğim.’ dedi. Ona inerken söylediğim sözü hatırlattım ama buna rağmen gelmeyeceğini söyledi. Ben de eğer şimdi eve gelmezse bir daha asla onu dışarı çıkartmayacağımı söyledim. Ağlayarak eve geldi.” (Konulan Kurallara Uymama)

A38: “Okuldan geldiğinde televizyon izlemek istedi. Ben de bir gün önce dağıttığı odasını toplamasını, sonra televizyon izlemesini söyledim. Odasını toplamak istemedi. Yorulduğunu söyledi. Ben de o zaman televizyon izleyemeyeceğini söyledim. İstemeyerek de olsa kalktı ve odasını topladı.” (Sorumluluktan Kaçınma)

A13: “Çocuğum banyo yapmayı sevmiyor. Banyo yapmayı neredeyse 10 gün oldu. Dün banyoya girmesini istedim ancak ağlayarak bağırma başladı ve girmeyeceğini söyledi. Ben de sinirlendim, kızdım ve bağırdım. Ancak çözüm olmayınca birden taktik değiştirdim. ‘Aa, senin kafadaki ne, bit mi yoksa? Off çok kötü kokular var burda meğer senden geliyormuş, hadi hemen gidelim güzel kokalım’ diyerek, biraz da itmeyle banyoya soktum.’ (Özbakım Becerilerini Aksatma)

A34: “Çocuğum biraz pasif bir çocuk. Geçen gün parkta oynarken başka bir çocuktan dayak yemiş. ‘Peki, sen ona ne yaptın?’ dedim. ‘Hiçbir şey’ dedi. O zaman kızdım. ‘Neden bana vurma demedin, neden kendini savunmadın?’ dedim. ‘Anneleri kızdır diye’ dedi. Kızdım ve bir sürü nasihat verdim tabi ki. Ama biliyorum ki yarın yine dayak yese yine tepki vermeyecek.” (Çocuğun Pasif Duruşu)

A49: “Kardeşiyle sürekli kavga ediyor. Geçen gün kardeşini onun oyuncasını almış oynarken gördü. Gidip elinden hızlıca çekti. Kardeşi ağlamaya başladı. Ben gelip müdahale ettim ve neden kardeşini ağlattığını sordum. ‘Oyuncağımla oynamasın’ dedi. Ben de onun daha küçük olduğunu ve paylaşması gerektiğini söyledim. ‘Zaten hep onu tutuyorsunuz, onu daha çok seviyorsunuz. Ben oyuncaklarımı paylaşmayacağım küçük de olsa’ dedi ve oyuncasını saklamaya gitti. Sonrasında onu ne kadar sevdiğimizi anlatmak için yanına gittim ama bu kıskançlık olayı bizim evde her gün yaşanıyor.” (Kardeş Kıskançlığı)

A50: “Okuldan eve oyuncak getirmiş. Ben sorduğumda ‘öğretmenim bana verdi’ dedi. Bir şey demedim. Ertesi gün tekrar getirdi ve tekrar aynı şeyi söyledi. Ben gizlice getirdiğini anladım ama sorsam inkar ederdi. Ben de ona yaşadığımız bir olayı anlattım. ‘senin scooterını çalmışlardı hatırlıyor musun, sen o zaman ne kadar üzülmüştün. Başkasının olan hiç bir şeyi izinsiz alamayız. Bu oyuncakları da yarın okula geri götürelim’ dedim. ‘Tamam, götürelim’ dedi. Ertesi gün götürdü.” (Yalan Söyleme)

Tablo 16. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Çocuğuyla Yaşadığı Çatışma Durumları

Kategoriler	<i>f</i>	%
Kardeş Kavgası	14	%23.3
Teknolojik Alet Kullanımı	9	%15
Yemek Yemek İstememesi	8	%13.3
Parka Gitmek İstemesi/Dışarıya Çıkmak İstemesi	6	%10
Sorumluluklardan Kaçınma	6	%10
Çatışma Yaşamıyoruz	6	%10
Kavgacı Tutumu	4	%6.67
Gürültülü - Hareketli Oyunlar Oynaması	3	%5
Özbakım Becerilerini Aksatma	2	%3.3
Başkalarının Eşyalarına İzinsiz Dokunması	1	%1.67
İsteklerini Ağlayarak Söylemesi	1	%1.67
Toplam	60	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 babanın çocuklarıyla yaşadıkları 60 çatışma durumunun 11 kategoride toplandığı, bu kategoriler incelendiğinde ise çatışma durumunun en çok çocuklarının kardeş kavgası davranışları sergilemesi ($f=14$, %23.3) sebebiyle ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bununla birlikte sırasıyla çocukların teknolojik alet kullanımı ($f=9$, %15) ve yemek yemek istememe davranışı ($f=8$, %13.3) en sık görülen çatışma durumları olmuştur. Babaların %10'u çocuğuyla çatışma durumu yaşamadığını belirtirken, sorumluluktan kaçınma ($f=6$, %10), parka gitme-dışarıya çıkma isteği ($f=6$, %10) sebebiyle çatıştıklarını söylemiştir. Çocukların kavgacı tutumu ($f=4$, %6.67), gürültülü hareketli oyunlar oynaması ($f=3$, %5), çocuğun girişkenliğe karşı pasif duruşu" ($f=3$, %5) ve özbakım becerilerini aksatması ($f=2$, %3.3) da diğer yaşanan çatışma durumlarıdır. En az yaşanan çatışma durumunun, çocukların isteklerini ağlayarak söylemesi ($f=1$, %1.67) ve başkalarının eşyalarına izinsiz dokunması ($f=1$, %1.67) olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan babaların bu kategorilere ilişkin çatışma yaşadığı durumlara yönelik örnekler aşağıda verilmiştir;

B44: “Abisi telefonla oynuyordu. O da oynamak istedi. Fakat abisi izin vermedi. Bunun üzerine ağlamaya başladı ve hep abisinin oynadığını söyledi. Önce kendilerinin çözebilmesi için zaman tanıdım. Ama çözemedikleri gibi kavgaları daha da şiddetlendi. O zaman müdahale ettim. ‘20 dakikalık alarm kuruyorum, alarm çaldığında kardeşine vereceksin ve o 20 dakika oynayacak’ dedim. İkisi de kabul etti.” (Kardeş Kavgası)

B51: “Çok fazla televizyon izlemek istiyor. Bu sefer kardeşi de ondan görüp geliyor ve ekrana kilitleniyorlar. Ben de bunu istemiyorum. Geçen gün televizyonu kapatın dedim ama beni dinlemedi. Ben de kalkıp kendim kapattım. Ağlamaya başladı ama süresinin dolduğunu, televizyonu açmayacağımı, ama ağlamak istiyorsa ağlayabileceğini söyledim.” (Teknolojik Alet Kullanımı)

B30: “Çok fazla yemek seçiyor. Akşam sebze yemeğini yemek istemedi. Ben de yemezse büyüemeyeceğini, onu okula almayacaklarını söyledim. Ama tabi ki inat etti ve sofrada öylece oturdu. Artık sınırlarım bozuldu ve eğer yemeğini yemezse asla tabletle oynayamayacağımı söyledim. Zorla iki kaşık yedi ama tabağını bitirmedi.” (Yemek Yemek İstememesi)

B27: “İşten eve geldim. Oğlum dışarı çıkmak istedi. Ona çok yorgun olduğumu çıkamayacağımı söyledim. Ağlamaya başladı, üzüldü. Bütün arkadaşlarının parkta olduğunu kendisinin evde kaldığını söyledi. Bu krizi hafta içi yaşıyoruz hep genelde. Ben de çözüm olarak telefonumla oynamasına izin veriyorum. Ertesi güne kadar krizi çözmüş oluyoruz.” (Parka Gitmek İstememesi/Dışarıya Çıkmak İstememesi)

B57: “Uyku saati kuralımız var ve herkes saati geldiğinde çantasını ve eşyalarını toplayıp öyle yatması gerekiyor. Kızım ısrarla çantasını sabah toplayacağını söyledi ve eşyalarını toplamayı reddetti. Ben de toplamazsa sabah hiç birini bulamayacağımı, hepsini çöpten alacağımı söyledim. Zorla söylenerek eşyalarını topladı.” (Sorumluluklardan Kaçınma)

B58: “Sürekli aynı döngüleri yaşıyoruz. Yapma dediğim her davranışta kavga çıkıyor, hırçınlaşıyor ve ısrarla yapıyor. Arkadaşlarıyla kavga edip eve geliyor. ‘Böyle yaparsan arkadaşsız kalırsın’ diyorum. ‘Kalırım ne olacak’, diyor. Annesiyle ve benimle sürekli kavga halinde. Kıyafetlerini giydirmek istiyorum, ısrarla bağıryor

istemiyor. Konuşarak çözmek artık malesef yeterli olmuyor. Ben de kendi haline bırakıyorum.” (Kavgacı Tutum)

B55: “Geç saate oyun oynarken evde koşmaya başladı. Ben de gürültü yapmamasını, başımın ağrıdığını, ayrıca alt kattaki komşuların rahatsız olabileceğini söyledim. Tabiki beni dinlemedi ve koşmaya devam etti. Bir kere daha uyardım ve ‘eğer koşmaya devam edersen odana gitme cezası vereceğim’ dedim. Cezayı duyduğunda koşmayı bıraktı. (Gürültülü Hareketli Oyunlar Oynaması)

B53: “Saçlarını taratmıyor. Kızımı sabah okula ben bırakıyorum. Üzerini giydirdikten sonra saçlarını taramak istiyorum ama her sabah krizle son buluyor. Ağlıyor ve taratmak istemiyor. Ben de zorla yanıma alıyorum ve tarıyorum. Eğer taratmazsa okula gidemeyeceğini söylüyorum. Yine de her sabah bunu zorla yapıyorum.” (Özbakım Becerilerini Aksatma)

B47: “İsteddiği olmadığında ağlama huyu var. Ben genellikle görmezden gelsem de annesi dayanamıyor. Dün tuvalette elini yıkarken üzerini ıslatmış ve ağlamaya başladı. ‘Bence kendin değiştirebilirsin’ dedim. Bu sefer de ‘değiştiremem’ diye ağladı. Ben dayandım ve umursamamaya devam ettim. ‘Çözüm istediğinde yanıma gelebilirsin’ dedim. Bir süre ağladı ve sonra yanıma geldi. Ben de kendisinin üzerini değiştirebilecek yaşta olduğunu ve ona yardım edeceğimi söyledim. Birlikte odasına gidip kıyafet seçtik ve ben yönlendirerek giyinmesine yardım ettim.” (İsteklerini Ağlayarak Söylemesi)

B16: “Geçen gün doktora gittik ve muayene oldu. Sonrasında biz doktorla konuşurken masasındaki eşyalara dokunmaya ve karıştırmaya başladı. Uyardım ve ellememesini söyledim. Ama beni dinlemeyerek devam etti. İzinsiz dokunamayacağını söyledim ve izin alması gerektiğini söyledim. Ama dinlemedi ve bu sefer de kalemligi boşaltmaya başladı. Kucağıma alıp zorla dışarı çıkardım. Ağladı ama yine de geri dönmedim.” (Başkalarının Eşyalarına İzinsiz Dokunması)

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 anne ve 60 babanın çatışma durumlarında kullandıkları ebeveyn kontrol davranışları Tablo-17 ve Tablo-18’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Annelerin Çatışma Durumunda Kullandıkları Ebeveyn Kontrol Davranışları

Kontrol Davranışları	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	32	%53.3
Psikolojik Kontrol	18	%30
Fiziksel Kontrol	10	%16.67
Toplam	60	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 annenin çatışma durumunda kullandıkları ebeveyn kontrol davranışları üç kategoride analiz edilmiştir. Buna göre annelerin çatışma durumlarında en çok kullandıkları kontrol davranışı sırasıyla davranışsal kontrol ($f=32$, %53.3), psikolojik kontrol ($f=18$, %30) ve fiziksel kontrol davranışı ($f=10$, %16.67) olmuştur.

Tablo 18. Birinci Aşama Çalışma Grubundaki Babaların Çatışma Durumunda Kullandıkları Ebeveyn Kontrol Davranışları

Kontrol Davranışları	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	36	%60
Psikolojik Kontrol	16	%26.67
Fiziksel Kontrol	8	%13.33
Toplam	60	%100

Birinci aşama çalışma grubundaki 60 babanın çatışma durumunda kullandıkları ebeveyn kontrol davranışları üç kategoride analiz edilmiştir. Buna göre babaların çatışma durumlarında en çok kullandıkları kontrol davranışı sırasıyla davranışsal kontrol ($f=32$, %53.3), psikolojik kontrol ($f=18$, %30) ve fiziksel kontrol davranışı ($f=10$, %16.67) olmuştur.

4.2. İkinci Aşama Bulgular ve Yorumlar

Birinci aşama çalışma grubuyla yapılan çalışma sonrası elden edilen veriler analiz edilerek 9 farklı öykü oluşturulmuştur. 9 farklı öykü bir okul öncesi kurumuna devam eden 60-72 aylık 200 çocuk ile tek tek uygulanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında çocukların algıladıkları anne kontrol davranışlarını ölçmek amacıyla, oluşturulan öyküler öykünün sahnesi kurularak çocuğa anlatılmış ve çocuktan öykünün geri kalanını tamamlanması istenmiştir. Çocukların verdiği cevaplar araştırmacı tarafından kaydedilerek puanlanmıştır. Buna göre; sadece davranış kontrolü için 3, sadece psikolojik kontrol için 2, sadece fiziksel kontrol için 1 puanla puanlandırılmış; iki kontrol davranışını içeren cevaplarda davranış ve psikolojik kontrol bir arada görüldüğü durumlar “2.5” puan, davranış kontrolü ile fiziksel kontrolün birlikte görüldüğü ve psikolojik kontrol ile fiziksel kontrolün birlikte yer alan cevaplar “1.5” puan olarak puanlanmıştır. Yapılan analizler sonrasında elde edilen verilerin iç tutarlılık katsayısı ve faktör yapısı incelenmiş, bir ölçek yapısına sahip olmadığı görülmüştür. Bu nedenle verilen cevaplar içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Tablo-19’da ikinci aşama çalışma grubundaki 200 çocuğun 9 öyküye verdikleri cevapların içerik analizi sonuçları aşağıda verilmektedir.

Tablo 19. Öykülere Göre Kontrol Davranışlarının Dağılımı

Çalışma Grubu 2	Kontrol Davranışları	<i>f</i>	%
Öykü 1	Davranışsal	112	%56
	Fiziksel	32	%16
	Psikolojik	38	%19
	Davranışsal ve Fiziksel	8	%4
	Davranışsal ve Psikolojik	8	%4
	Fiziksel ve Psikolojik	2	%1
	Toplam	200	%100
Öykü 2	Davranışsal	142	%71
	Fiziksel	24	%12
	Psikolojik	23	%12
	Davranışsal ve Fiziksel	3	%2
	Davranışsal ve Psikolojik	5	%3
	Fiziksel ve Psikolojik	3	%2
	Toplam	200	%100
Öykü 3	Davranışsal	86	%43
	Fiziksel	50	%25
	Psikolojik	36	%18
	Davranışsal ve Fiziksel	13	%6.5
	Davranışsal ve Psikolojik	2	%1
	Fiziksel ve Psikolojik	13	%6.5
	Toplam	200	%100
Öykü 4	Davranışsal	111	%56
	Fiziksel	10	%5
	Psikolojik	62	%31
	Davranışsal ve Fiziksel	5	%3
	Davranışsal ve Psikolojik	7	%4
	Fiziksel ve Psikolojik	5	%3
	Toplam	200	%100
Öykü 5	Davranışsal	50	%25
	Fiziksel	106	%53
	Psikolojik	18	%9
	Davranışsal ve Fiziksel	15	%8
	Davranışsal ve Psikolojik	0	%0
	Fiziksel ve Psikolojik	11	%6
	Toplam	200	%100

Tablo 19-devamı

Öykü 6	Davranışsal	103	%52
	Fiziksel	8	%4
	Psikolojik	72	%36
	Davranışsal ve Fiziksel	4	%2
	Davranışsal ve Psikolojik	9	%5
	Fiziksel ve Psikolojik	4	%2
	Toplam	200	%100
Öykü 7	Davranışsal	52	%26
	Fiziksel	7	%39
	Psikolojik	25	%13
	Davranışsal ve Fiziksel	22	%11
	Davranışsal ve Psikolojik	11	%6
	Fiziksel ve Psikolojik	12	%6
	Toplam	200	%100
Öykü 8	Davranışsal	154	%77
	Fiziksel	7	%4
	Psikolojik	32	%16
	Davranışsal ve Fiziksel	1	%1
	Davranışsal ve Psikolojik	4	%2
	Fiziksel ve Psikolojik	2	%1
	Toplam	200	%100
Öykü 9	Davranışsal	54	%27
	Fiziksel	62	%31
	Psikolojik	50	%25
	Davranışsal ve Fiziksel	13	%7
	Davranışsal ve Psikolojik	4	%2
	Fiziksel ve Psikolojik	17	%9
	Toplam	200	%100

Çocuklarla birebir uygulanan tüm öyküler, davranışsal kontrol, fiziksel kontrol ve psikolojik kontrol olarak kodlanmıştır. Çocukların bazı öykülere verdiği yanıtlar ise birden fazla kontrol davranışı içerdiğinden, davranışsal kontrol – fiziksel kontrol, davranışsal kontrol- psikolojik kontrol, fiziksel kontrol- davranışsal kontrol olarak iki seçenekli kodlanmıştır. Yukarıdaki tabloda her öykü için cevap dağılımları görülmekte olup, öykülere verilen cevaplar her öykü özelinde aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1. Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Bu öyküde katılımcı çocuğa anne figürü ve kendi cinsiyetinden olan çocuk figürü verilir ve incelemesine izin verilir. Ardından oyuncaklarla öykünün sahnesi kurulur. Çocuğun sevdiği ve sevmediği bir yemeğin bulunduğu sofrada sevdiği yemeği yemek isteyen çocuğun ve çocuğun annesinin davranışları çocuk tarafından oynatılır. Çocukların cevaplarına göre anne kontrol davranışları kategorilendirilerek Tablo-20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	f	%
Davranışsal Kontrol	Yemek Seçilmeyeceği Kuralını Hatırlatma	42	%32.81
	Sağlıklı Beslenmesini İsteme	40	%31.25
	İstedikini Yemesine İzin Verme	27	%21.09
	Tadına Bakmasını İsteme	12	%9.38
	İki yemeği de Yemesini İsteme	7	%5.47
	Toplam	128	%100
Psikolojik Kontrol	Güçlenemeyeceğini/büyüyemeyeceğini söyleme	23	%47.91
	Akranlarının/Çevrenin Onaylamayacağını- Ayıplayacağını söyleme	18	%37.50
	Babasına/ öğretmenine söylemekle Tehdit Etme	4	%8.33
	Yemediği için suçlu hissettirme	3	%6.25
	Toplam	48	%100
Fiziksel Kontrol	Kızma/ Bağırma	24	%57.14
	Zorla Yedirme	9	%21.42
	Ceza Verme	6	%14.28
	Vurma	3	%7.14
	Toplam	42	%100

Tablo 20’ye göre, çocukların ‘Sevdiği yemeği yemek isteyen çocuk öyküsü’ için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların ‘Sevdiği yemeği yemek isteyen çocuk öyküsü’ne verdiği cevaplarda 128 çocuğun algısına göre annelerin en çok davranış kontrolü sergilediği, 52 çocuğun algısına göre psikolojik kontrol sergilediği ve 38 çocuğun algısına göre fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 5 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin

yemek seçilemeyeceği kuralını hatırlatması ($f=42$, %32.8), annenin çocuğundan sağlıklı beslenmesini istemesi ($f=40$, %31.2), annenin istediği yemeği yemesine izin vermesi ($f=27$, %21.09), annenin sevmediği yemeğin tadına bakmasını istemesi ($f=12$, %9.37), çocukların en az verdiği cevap ise annenin iki yemeği de yemesini istediği ($f=7$, %5.4) olmuştur.

Sevdiği yemeği yemek isteyen çocuk öyküsüne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol davranış cevapları 4 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin yemeği yemezse güçlenemeyeceğini/büyüyemeyeceğini söylemesi ($f=23$, %47.91), annenin akranlarının onu geçeceğini, onun geride kalacağını/ onu ayıplayacaklarını söylemesi ($f=18$, %37.5), annenin yemeği yaparken harcadığı emek için suçluluk hissettirmesi ($f=3$, %6.25), annenin babasına/ öğretmenine söylemekle tehdit etmesi ($f=4$, %8.33) olmuştur.

Sevdiği yemeği yemek isteyen çocuk öyküsüne göre en az görülen ebeveyn kontrol davranışı fiziksel kontroldür. Verilen cevaplar doğrultusunda 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuğun sevmediği yemeği yemek istememesine kızması/bağırması ($f=24$, %57.14), annenin çocuğa sevmediği yemeği zorla yedirmesi ($f=9$, %21.42), çocuk yemeği yemediği takdirde annenin çocuğu cezalandırması ($f=6$, %14.28), annenin çocuk sevmediği yemeği yemediğinde çocuğu dövmesi/vurması ($f=3$, %7.14) olmuştur.

Çocukların ‘Sevdiği yemeği yemek isteyen çocuk öyküsü’ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç84: “Oğlum yemezsen büyüüp okula gidemezsin, hep küçük kalırsın. Hadi ye yemeğini.” (Psikolojik Kontrol/ Güçlenemeyeceğini/Büyüyemeyeceğini Söyleme).

Ç103: “İki yemek de sağlıklı. İki yemeği de yemelisin.” (Davranışsal Kontrol/ İki Yemeği de Yemesini İsteme).

Ç131: “Sen hele bu yemeği bir yeme, bak seni babana nasıl söylerim. O kızar sana, ben karışmam.” (Fiziksel Kontrol/ Tehdit Etme).

Verilen cevaplar incelendiğinde 8 annenin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 8 annenin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve

2 annenin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç15: “Sofra kurallarını unuttun mu, herkes tabağındakini yiyecek. Yoksa sana bir daha yemek yok, hele bir yeme bakalım.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç17: “Tabi ki tabağıımızdakileri bitirmeliyiz. Yoksa Allah bize günah yazar. Hep böyle yapıyorsun sen. Allah bize günah yazarsa senin yüzünden. “ (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç45: “Zaten hiçbir şeyi beğendiremiyorum sana. Ne demek yemeyeceğim. Dayağı yersin.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.2. Ne Giysem Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Birinci öykünün bitimiyle birlikte araştırmacı 2. Öykü için yeni sahneyi kurar. Hava şartlarına uygun giyinmek istemeyen çocuğun öyküsünün canlandırıldığı bu öyküde çocuktan anne ve çocuğu oynatarak öykünün tamamlanması istenmiştir. Ne giysem öyküsüne verilen cevaplar analiz edilmiş ve cevapların kontrol davranışlarına göre dağılımı Tablo-21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Ne Giysem Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Hava Durumuna Uygun Bir Kıyafet Seçmesini İsteme	98	%65.30
	Çocuğun Seçtiği Kıyafetin Üzerine Daha Kalın Bir Kıyafet Giymesini İsteme	32	%21.3
	Birlikte Başka Bir Kıyafet Seçmeyi Önerme	14	%9.30
	Çocuğun Seçimine Onay Verme	6	%4
	Toplam	150	%100
Psikolojik Kontrol	Çevrenin Uygunsuz Kıyafetle Dalga Gececeğini Söyleme	26	%83.88
	Hasta Olursa Annesinin Çok Üzüleceğini Söyleme	5	%16.12
	Toplam	31	%100

Tablo 21- devamı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Fiziksel Kontrol	Kızma/ Bağırma/İzin Vermeme	12	%40
	Dışarı Çıkartmamakla Tehdit Etme	8	%26.67
	Zorla Başka Kıyafet Giydirme	6	%20
	Vurma	4	%13.30
	Toplam	30	%100

Tablo 21'e göre, çocukların 'Ne giysem öyküsü' için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların 'Ne giysem öyküsü'ne verdiği cevaplarda annelerin 150 cevapla en çok davranış kontrolü sergilediği, 31 cevapla psikolojik kontrol sergilediği ve 30 cevapla fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 4 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin hava durumuna uygun bir kıyafet seçmesini istemesi ($f=98$, %65.3), annenin çocuğundan seçtiği kıyafetin üzerine daha kalın bir kıyafet giymesini istemesi ($f=32$, %21,3), annenin çocuğa birlikte başka kıyafet seçmeyi önermesi ($f=14$, %9.3), annenin çocuğun seçimine onay vermesi ($f=6$, %4) şeklindedir.

Ne Giysem Öyküsü'ne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol davranış cevapları 2 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çevrenin uygunsuz kıyafetle dalga geçeceğini söylemesi ($f=26$, %83.88), annenin çocuğa eğer hasta olursa çok üzüleceğini söylemesi ($f=5$, %16.12) olmuştur.

Ne Giysem Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı fiziksel kontroldür. Verilen cevaplar doğrultusunda 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilecek cevaplar; annenin kızması, bağırması ve izin vermemesi ($f=12$, %40), annenin çocuğu dışarı çıkartmamakla tehdit etmesi ($f=8$, %26.67), annenin çocuğa zorla başka kıyafet giydirmesi ($f=6$, %20), annenin uygun olmayan kıyafet seçimi nedeniyle çocuğa vurması ($f=4$, %13.3) olmuştur.

Çocukların Ne Giysem Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç18: “Annesi Erdinç’e ‘dışarı çok soğuk ama yine de bunu giymek istiyorsan sen bilirsin’ demiş. Erdinç de giymek istemiş ve giyip dışarı çıkmışlar.” (Davranışsal Kontrol/ Çocuğun Seçimine Onay Verme)

Ç122: “Annesi Boncuk’a ‘hayır, hava bu kıyafetler için uygun değil!’ demiş ama Boncuk yine de ısrar etmiş. Annesi de sinirlenmiş. Dolabından uzun kollu kışlık kıyafetler çıkartıp Boncuk’a zorla giydirmiş.” (Fiziksel Kontrol/ Zorla Başka Kıyafet Giydirme)

Ç139: “Annesi Çiçek’e demiş ki ‘bunu giyersen hasta olursun ve ben o zaman çok üzülürüm.’ Demiş. Çiçek de kararını değiştirmiş.”(Psikolojik Kontrol/ Annesinin Hasta Olursa Çok Üzüleceğini Söyleme)

Çocukların cevaplarına göre Ne Giysem Öyküsü’ndeki cevaplar incelendiğinde 3 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 5 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 3 annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç62: “ Yavrum dışarı çıkarken bu giyilir mi hiç? Kışın nasıl kıyafetler giyiyoruz bilmiyor musun? Çıkart çabuk onları üzerinden, sen çıkartmazsan ben gelir döve döve çıkartırım.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç154: “ Hayır bu kıyafet havaya uygun bir kıyafet değil. Bu yüzden bunları giyemezsin. Hem böyle çıkarsak herkes sana güler, ayıplar.” (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç141: “Annesi nereden buldun onları çıkart çabuk diye bağırmış. Eğer çıkartmazsan annen olmam demiş.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.3. Tablet Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından toplanan oyuncaklar, yeni öykü için hazırlanır. Uzun süre tablet oynayan çocuğun tableti bırakmak istememesiyle birlikte çocuk ve çocuğun annesinin davranışları çocuk tarafından oyuncaklarla oynatılır. Tablo-22’de

çocukların verdiği cevaplara göre annelerin ebeveyn kontrol davranışlarının kategorileri belirtilmiştir.

Tablo 22. Tablet Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Yatma Saati Kuralını Hatırlatma	68	%67.32
	Bir Süre Daha İzleyip Bırakmasını İsteme	26	%25.74
	Uykusu Geldiğinde Yatmasını Söyleme	6	%5.94
	Toplam	101	%100
Psikolojik Kontrol	Uyumazsa Büyüemeyeceğini Söyleme	20	%39.21
	Gözü Bozulursa Akranlarının Dalga Gececeğini Söyleme	13	%25.49
	Sağlığının Bozulursa Onunla İlgilenmeyeceğini Söyleme	10	%19.60
	Sabah uyanamazsa Onu Bir Daha Kaldırmayacağını Söyleme	4	%7.84
	Babasına Söylemekle Tehdit Etme	4	%7.84
	Toplam	51	%100
Fiziksel Kontrol	Kızma/ Bağırma/İzlemesine İzin Vermeme	43	%56.57
	Tableti/Telefonu Zorla Alma	20	%26.31
	Ceza Verme	13	%17.10
	Toplam	76	%100

Tablo 22'ye göre, çocukların Tablet Öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışaltında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların 'Tablet' öyküsüne verdiği cevaplarda annelerin 101 cevapla en çok davranış kontrolü sergilediği, 76 cevapla fiziksel kontrol sergilediği ve 51 cevapla psikolojik kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 3 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların verdiği cevapların kategorileri şöyledir: annenin tableti bir süre daha izleyip bırakmasını istemesi ($f = 26$, %25.74), annenin çocuğuna yatma saati kuralını hatırlatması ($f = 68$, %67.32), annenin çocuğa uykusu geldiğinde yatmasını söylemesi ($f = 6$, %5.94) şeklindedir.

Tablet Öyküsü'ne göre çocukların verdiği fiziksel kontrol davranış cevapları 3 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuğa kızması/bağırması/

izlemesine izin vermemesi ($f = 38$, %50) , annenin çocuğun elinden tableti/telefonu zorla alması ($f = 15$, %19.73), annenin çocuğa ceza vermes ($f = 6$, %7.89) olmuştur.

Tablet Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı psikolojik kontroldür. Verilencevaplar doğrultusunda 5 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilencevaplar; annenin çocuğa eğer uyumazsa büyüemeyeceğini söylemesi ($f = 20$, %39.21), annenin çocuğa gözü bozulursa akranlarının dalga geçeceğini söylemesi($f = 13$, %25.49), annenin çocuğu babasına söylemekle tehdit etmesi ($f = 4$, %7.84), annenin çocuğa sağlığı bozulursa onunla ilgilenmeyeceğini söylemesi ($f = 10$, %19.60), annenin çocuğu sabah uyanamazsa onu bir daha kaldırmayacağını söylemesi ($f = 4$, %7.84) olmuştur.

Çocukların Tablet Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç196: “Annesi ‘saat 10’da yatman gerekiyor, o yüzden bırak artık tableti’ demiş, Affan da bırakmış.” (Davranış Kontrolü/ Yatma Saati Kuralını Hatırlatma)

Ç37: “Mustafa bırakmak istememiş, annesi gelmiş elinden almış, yukarı kaldırmış.” (Fiziksel Kontrol/Tableti-Telefonu Zorla Alma)

Ç66: “Ama eğer izlemeye devam edersen gözlerin bozulur. Herkes de seninle dalga geçer demiş annesi. Stella’da bırakmış.” (Psikolojik Kontrol/Gözü Bozulursa Akranlarının Dalga Gececeğini Söylemesi)

Çocukların cevaplarına göre Tablet Öyküsü’ndeki cevaplar incelendiğinde 13 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 2 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 13 çocuğun annesinin ise hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç117: “Annesi; hayır, tablet izlemenin bir süresi var, bu süreyi aşamayız, diyerek tableti elinden çekmiş ve başka odaya kaldırmış.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç42: “Bugün tableti yeteri kadar izledin. Böyle izlemeye devam edersen seni babana söyleyeceğim.” (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç114: “Annesi; bu kadar tablet izlersen gözün bozulacak ve gözlerin şaşın

olunca herkes seninle dalga geçecek demiş tableti elinden almış, çocuk ağlamış.”
(Psikolojik ve Fiziksel Kontrol)

4.2.4. Okul Günü Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından yeni öykü için sahne hazırlanır. Okula gitmek istemeyen çocuğun öyküsü anlatılır ve kurulan sahnede çocuk tarafından öykü canlandırılarak öyküyü devam ettirmesi istenir. Çocukların cevaplarına göre öykünün devamında sergilenen anne kontrol davranışları ve bu kontrol davranışlarının kategorileri Tablo-23’te verilmiştir.

Tablo 23. Okul Günü Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Okula Gitme Kuralını Hatırlatma	65	%52.84
	Okula Sadece Hastayken Gidemeyeceğini Söyleme	25	%20.32
	Evde Kalmasına İzin Verme	23	%18.69
	Okula Giderse Ödül/Sürpriz Verme	10	%8.13
	Toplam	123	%100
Psikolojik Kontrol	Akranlarından Geri Kalacağını Söyleme	34	%45.94
	Öğretmenin Çok Üzüleceğini Söyleme	24	%32.43
	Gitmezse Annesi Olmayacağını Söyleme	10	%13.51
	Öğretmene Şikayet Edeceğini Söyleme	6	%8.10
	Toplam	20	%100
Fiziksel Kontrol	Öğretmenin Kızacağını Söyleme	9	%45
	Zorla Okula Götürme	5	%25
	Kızma/Bağırma	3	%15
	İsteklerinden Mahrum Bırakmayla Tehdit Etme	3	%15
	Toplam	20	%100

Tablo 23’e göre, çocukların ‘Okul günü’ öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların ‘Okul günü’ öyküsüne verdiği cevaplarda

annelerin 123 cevapla en çok davranış kontrolü sergilediği, 74 cevapla psikolojik kontrol sergilediği ve 20 cevapla fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 4 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların verdiği cevapların kategorileri şöyledir: annenin çocuğa okula gitme kuralını hatırlatması ($f=65$, %52.84), annenin çocuğa okula sadece hastayken gidemeyeceğini söylemesi” ($f=25$, %20.32), annenin çocuğun evde kalmasına izin vermesi ($f=23$, %18.69), annenin çocuğa okula giderse ödül/sürpriz vereceğini söylemesi ($f=10$, %8.13) şeklindedir.

Okul Günü Öyküsü’ne göre en az görülen kontrol davranışı fiziksel kontroldür. Verilen cevaplar doğrultusunda 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilen cevaplar; annenin çocuğu zorla okula götürmesi ($f=5$, %25), annenin çocuğu eğer okula gitmezse isteklerinden mahrum bırakmayla tehdit etmesi ($f=3$, %15), annenin çocuğa kızması/bağırması ($f=3$, %15), annenin çocuğa okula gitmezse öğretmenin kızacağını söylemesi ($f=9$, %45) olmuştur.

Okul Günü Öyküsü’ne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol davranış cevapları 4 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuğa eğer okula gitmezse akranlarından geri kalacağını söylemesi ($f=34$, %45.94) , annenin çocuğa okula gitmezse öğretmenin çok üzüleceğini söylemesi ($f=24$, %32.43), annenin çocuğa eğer okula gitmezse annesi olmayacağını söylemesi ($f=10$, %13.51), annenin çocuğa öğretmene şikâyet edeceğini söylemesi ($f=6$, %8.10) olmuştur.

Çocukların Okul Günü Öyküsü’ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç72: “Olmaz, tabi ki gideceksin Kerem, demiş annesi. Ama Kerem gitmemek için ısrar etmiş. Annesi de onu odaya götürmüş, zorla giydirmiş sonra da zorla okula götürmüş.” (Fiziksel Kontrol/ Zorla Okula Götürme)

Ç56: “Ama Gamzecem okula gitmelisin, çocuklar okula giderler demiş annesi. Ama Gamze nolur gitmeyim anne, demiş. Peki bugünlük kal o zaman gitme demiş annesi de.” (Davranışsal Kontrol/ Evde Kalmasına İzin Verme)

Ç116: “Eğer okula gitmezsen öğretmenin çok üzülür. Beni arar neden gelmediğini sorar, çok üzülüğünü anlatır. Sen öğretmeni üzme istiyor musun?”

Demiş annesi. Çocuk da hayır demiş. Hadi o zaman okula gidelim demiş, gitmişler.”
(Psikolojik Kontrol/ Öğretmenin Çok Üzüleceğini Söyleme)

Verilen cevaplar incelendiğinde 5 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 7 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 5 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç98: “Annesi, hayır hasta olunca evde kalabilirsin, çabuk çantayı topla diye bağırmış.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç128: “Ben işe gideceğim, sen de okula gideceksin. Akşam evde toplanacağız. Hem gitmezsen arkadaşların seni arar ve öğretmenin de üzülür.”
(Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç135: “Annesi zorla kıyafetlerini giydirmiş. Eğer gitmezsen sen hiçbir şey öğrenemezsin, herkes seni geçer demiş.” (Psikolojik ve Fiziksel Kontrol)

4.2.5. Evdeki Hareket Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından hazırlanan yeni sahneyle birlikte çocuğa öykü anlatılır. Çocuktan, öyküye göre evde yaptığı aşırı hareketler sonrasında dağılan evi gören anneyi ve çocuğu oynatması istenir. Çocuğun verdiği cevaplar ve kontrol davranışlarına göre kategorilendirilmesi Tablo-24’te gösterilmiştir.

Tablo 24. Evdeki Hareket Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Dağıttıklarını Toplamasını İstemesi	42	%64.62
	Zıplamak İstiyorsa Dışarı/ Bahçeye Çıkmasını İsteme	15	%23.08
	Çocuğa Müdahale Etmeme	8	%12.30
	Toplam	65	%100
Psikolojik Kontrol	Misafir Gelirse Onları Ayıplayacağını Söyleme	13	%44.82
	Çocuğun Dağıttıklarını Toplarken Çok Yorulduğunu Söyleme	10	%34.48
	Eşyaları Kırarsa Yeni Eşya Alacak Paralarının Olmadığını Söyleme	6	%20.68
	Toplam	29	%100
Fiziksel Kontrol	Kızma/ Bağırma/	83	%62.87
	Ceza Verme	20	%15.15
	Dövme	15	%11.36
	Babasının Görürse Döveceğini Söyleme	14	%10.60
	Toplam	132	%100

Tablo 24'e göre, çocukların 'Evdeki Hareket' Öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranış altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların Evdeki Hareket Öyküsü'ne verdiği cevaplarda annelerin 132 cevapla en çok fiziksel kontrol sergilediği, 65 cevapla davranışsal kontrol sergilediği ve 29 cevapla psikolojik kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda fiziksel kontrol davranışı 4 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin çocuğa kızması/bağırması ($f=83$, %62.87), annenin çocuğu babasının görürse döveceğini söylemesi ($f=14$, %10.60), annenin çocuğa ceza vermesi ($f=20$, %15.15), annenin çocuğu dövmesi ($f=15$, %11.36) şeklindedir.

Evdeki Hareket Öyküsü'ne göre çocukların verdiği davranışsal kontrol davranış cevapları 3 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuktan dağıttıklarını toplamalarını istemesi ($f=42$, %64.62), annenin çocuğa zıplamak istiyorsa dışarı/bahçeye çıkmasını istemesi ($f=15$, %23.08), annenin çocuğun davranışına müdahale etmemesi ($f=8$, %12.30) olmuştur.

Evdeki Hareket Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı psikolojik kontroldür. Verilen cevaplar doğrultusunda 3 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilecek cevaplar; annenin misafir gelirse onları ayıplayacağını söylemesi ($f=13$, %44.82), annenin çocuğa dağıttıklarını toplarken çok yorulduğunu söylemesi ($f =10$, %34.48), annenin çocuğa eşyaları kırarsa yeni eşya alacak paralarının olmadığını söylemesi ($f =6$, %20.68), olmuştur.

Çocukların Evdeki Hareket Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç189: “Annesi evi neden dağıttın demiş, çok şaşırmış. Çabuk topla bütün dağıttıklarını, odayı eski haline getir demiş. Kiraz da toplamış.” (Davranışsal Kontrol/Dağıttıklarını Toplamasını İsteme)

Ç200: “Bu ne hal diye bağırmış annesi. Akşam gelince babana söyleyeceğim, kızsın sana. Yeter artık otur demiş. Nehir de oturmuş.” (Fiziksel Kontrol/ Babasına Söylemekle Tehdit Etme)

Ç112: “Eyvah, ya şimdi biri gelirse. Ne dağınık eviniz var diye bizi ayıplarsa? Nasıl düzelecek şimdi bu ev demiş annesi. Sonra da evi toplamış.” (Psikolojik Kontrol/ Misafirin Ayıplayacağını Söyleme)

Çocukların verdiği cevaplar incelendiğinde 15 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı ve 11 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç137: “Ben sana burada oynanmayacak demedim mi? Kendi odanı dağıt dağıtacaksan. Bir daha bu odayı dağıtırsan döverim seni, demiş annesi.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç185: “Annesi çok kızmış bağırmış. Senin yüzünden işim hiç bitmiyor, çok yoruluyorum, demiş.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.6. Kendim Yapabilirim Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından öyküye uygun sahne oyuncaklarla kurulur ve öykü çocuğa anlatılır. Çocuktan kendi kahvaltı tabağını kendisi hazırlamak isteyen çocuğu ve annesini oynatması istenir. Çocukların Kendim Yapabilirim Öyküsü'ne İlişkin verdikleri cevaplar 3 kontrol davranışı altında kategorilendirilmiş ve Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Kendim Yapabilirim Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	İzin Vererek Tabağı Veriyor	87	%75
	Birlikte Hazırlamayı Öneriyor	29	%25
	Toplam	116	%100
Psikolojik Kontrol	Sen Küçüksün, Beceremezsin/Yapamazsın	42	%49.41
	Kırarsın/ Dökersin Diyerek İzinVermemesi	25	%29.41
	Senin Yerine Ben Yaparım	18	%21.17
	Toplam	85	%100
Fiziksel Kontrol	Kızıyor, İzin Vermiyor	16	%100
	Toplam	16	%100

Tablo 25'e göre, çocukların 'Kendim Yapabilirim' Öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların Kendim Yapabilirim Öyküsü'ne verdiği cevaplarda annelerin 116 cevapla en çok davranışsal kontrol sergilediği, 85 cevapla psikolojik kontrol sergilediği ve 16 cevapla fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 2 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin çocuğa izin vererek tabağı vermesi ($f=87$, %75), annenin çocuğa birlikte hazırlamayı önermesi ($f=29$, %25) şeklindedir.

Kendim Yapabilirim Öyküsü'ne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol davranış cevapları 3 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuğa sen küçüksün beceremezsin/yapamazsın demesi ($f=42$, %49.41), annenin çocuğa

kırarsın/dökersin diyerek izin vermemesi ($f = 25$, %29.41), annenin çocuğa senin yerine ben yaparım demesi ($f = 18$, %21.17) olmuştur.

Kendim Yapabilirim Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı fiziksel kontroldür. Çocukların verdiği cevaplarda annenin kızması, izin vermemesi ($f = 16$, %100) ortak cevapları olmuştur.

Çocukların 'Kendim yapabilirim' öyküsüne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç74: "Hayır, bir de bana iş çıkartma diye kızıyor annesi. Tabağı vermiyor." (Fiziksel Kontrol/Kızma İzin Vermeme)

Ç92: "Tabi ki veririm oğlum diyor. Tabağı veriyor. Hadi al bakalım hazırla ne yiyeceksen diyor." (Davranışsal Kontrol/ İzin Verme)

Ç144: "Olmaz, sen daha küçüksün, tabağı kırarsın. Ne istiyorsan bana söyle demiş annesi, vermemiş tabağı." (Psikolojik Kontrol/ Sen Küçüksün Yapamazsın)

Çocukların verdikleri cevaplar incelendiğinde 4 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 9 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 4 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç122: "Hayır yemeği büyükler hazırlar, küçükler oyun oynar. Sen git odanda bekle demiş, çocuğu itmiş." (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç172: "Bence birlikte hazırlayalım. Sen daha küçüksün. Daha hazırlamayı beceremezsin." (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç130: "Hayır diye kızmış annesi. Her şeyi dökersin, yapamazsın demiş." (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.7. Vurma Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı, oynatılacak yeni öykü için sahneyi hazırlar ve çocuğa öyküyü anlatır. Çocuktan, annesiyle gittiği misafirlikte orada bulunan diğer çocukla yaşadığı

anlaşmazlık sonucu çocuğa vurduğu sahneyi ve annesinin kontrol davranışlarını oynatması istenir. Çocukların öyküye verdikleri cevaplar kontrol davranışları altında kategorilendirilmiş ve Tablo-26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Vurma Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Özür Dilemesini İstemesi	75	%88.24
	Kendisinin Bu Durumu Çözmesini Söylemesi	10	%11.76
	Toplam	85	%100
Psikolojik Kontrol	Arkadaşlarının Bir Daha Onunla Oynamak İstemeyeceğini Söylemesi	35	%72.92
	Annesini Rezil Ettiğini/Utandırdığını Söylemesi	13	%27.08
	Toplam	48	%100
Fiziksel Kontrol	Kızıyor	62	%53.36
	Bir Daha Getirmeyeceğini Söyleyerek Tehdit Ediyor	33	%29.47
	Ceza Veriyor	12	%10.71
	Zorla Misafirlikten Götürüyor	5	%4.47
	Toplam	112	%100

Tablo 26’ya göre, çocukların ‘Vurma Öyküsü’ için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların Vurma Öyküsü’ne verdiği cevaplarda annelerin 112 cevapla en çok fiziksel kontrol sergilediği, 85 cevapla davranışsal kontrol sergilediği ve 48 cevapla psikolojik kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda fiziksel kontrol davranışı 4 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin çocuğa kızması ($f=62$, %53.36), annenin çocuğu bir daha getirmeyeceğini söylemekle tehdit etmesi ($f=33$, %29.47), annenin çocuğa ceza vermesi ($f=12$, %10.71), annenin çocuğu zorla misafirlikten götürmesi ($f=5$, %4.47) şeklindedir.

Vurma Öyküsü’ne göre çocukların verdiği davranışsal kontrol davranış cevapları 2 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuktan özür dilemesini istemesi ($f=75$, %88.24), annenin çocuğa bu durumu kendisinin

çözmesini söylemesi ($f=10$, %11.76) olmuştur.

Vurma Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı psikolojik kontroldür. Verilencevaplarda doğrultusunda 2 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilen cevaplar; annenin çocuğa arkadaşlarının bir daha onunla oynamak istemeyeceğini söylemesi ($f=35$, %72.92), annenin çocuğa kendisini rezil ettiğini/utandırdığını söylemesi ($f=13$, %27.08) olmuştur.

Çocukların Vurma Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç173: “Neden vurdun oğlum arkadaşına demiş. Kerem de benimle oynamadığı için demiş. Ama kimseye vurulmaz, oynamadıysa oynamasın çok yanlış yaptın, git özür dile demiş. Kerem de özür dilemiş.” (Davranışsal Kontrol/Özür Dilemesini İstemesi)

Ç107: “Neden vurdun diye kızıyor. Bir daha seni hiçbir misafirlğe götürmeyeceğim, kal evde beni bekle diyor.” (Fiziksel Kontrol/Tehdit Etme)

Ç59: “Böyle yaptığın için bir daha kimse seninle oynamayacak, arkadaş da olmayacak. Yalnız kalırsın böyle işte demiş. Eymen de üzölmüş.” (Psikolojik Kontrol/Arkadaşlarının Onunla Oynamak İstemeyeceğini Söylemesi)

Çocukların verdikleri cevaplar incelendiğinde 22 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 11 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 12 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediğı görölmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç120: “Annesi gidip özür dile çabuk demiş. Bir daha seni misafirlikte yanımda getirmeyeceğim diye kızmış.” (Davranışsal Kontrol, Fiziksel Kontrol)

Ç196: “Lütfen arkadaşından özür dile. Beni arkadaşlarının yanında rezil ediyorsun.” (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç172: “Annesi çok kızmış, bağırmiş. Kalk çabuk gidiyoruz, beni hep böyle rezil ediyorsun, demiş.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.8. Market Alışverişi Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından yeni öykü için sahne hazırlanır ve çocuğa, ev alışverişi yapmak için gittikleri markette annesinden jelibon, cips isteyen çocuğun öyküsü anlatılarak anneyi ve çocuğu oynatması istenir. Çocukların öyküye verdikleri cevaplar davranış kontrollerine göre kategorilendirilerek Tablo-27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Market Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Sadece Bir Tane Seçmesini İstiyor	59	%37.10
	Sağlıklı Alternatiflere Yönlendiriyor	55	%34.60
	Çocuğun Seçtiklerini Almasına İzin Veriyor	45	%28.30
	Toplam	159	%100
Psikolojik Kontrol	Sağlığının Bozulursa Okula/ Parka Gidemeyeceğini Söylüyor	23	%60.52
	Paralarının Olmadığını/Yetmediğini Söylüyor	15	%39.47
	Toplam	38	%100
Fiziksel Kontrol	Kızıyor, İzin Vermiyor	7	%70
	Marketten Zorla Çıkartıyor	3	%30
	Babasına Söylemekle Tehdit Ediyor	1	%2.63
	Toplam	10	%100

Tablo 27’ye göre, çocukların Market Öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların Market Öyküsü’ne verdiği cevaplarda çocukların ifadelerine göre annelerin 159 cevapla en çok davranışsal kontrol sergilediği, 38 cevapla psikolojik kontrol sergilediği ve 10 cevapla fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol davranışı 3 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin çocuktan sadece bir tane seçmesini istemesi ($f = 59$, %37.10), annenin çocuğu sağlıklı alternatiflere yönlendirmesi ($f=55$, %34.60), annenin çocuğun seçtiklerini almasına izin vermesi ($f=45$, %28.30) şeklindedir.

Market Öyküsü’ne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol davranış cevapları 3 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuğa sağlığının

bozulursa okula/parka gidemeyeceğini söylemesi ($f = 23$, %60.52), annenin çocuğa paralarının olmadığını/yetmediğini söylemesi ($f = 15$, %39.47), annenin çocuğu babasına söylemekle tehdit etmesi ($f = 1$, %2.63) olmuştur.

Market Öyküsü'ne göre en az görülen kontrol davranışı fiziksel kontroldür. Verilen cevaplar doğrultusunda 2 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilecek cevaplar; annenin çocuğa kızması, izin vermemesi ($f = 7$, %70), annenin çocuğu marketten zorla çıkartması ($f = 3$, %30) olmuştur.

Çocukların Market Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç73: “Tamam alabilirsin ama hepsi olmaz, sadece bir tanesini seçebilirsin demiş annesi. Çilek de seçmiş.” (Davranışsal Kontrol/ Bir Tane Seçmesini İstiyor)

Ç99: “Hayır alamam. Hep böyle yapıyorsun demiş. Işık ısrar etmiş ağlamış. Annesi kızmış ve elinden tutarak zorla marketten çıkartmış.” (Fiziksel Kontrol/Marketten Zorla Çıkartıyor)

Ç135: “Olmaz, bunlar sağlıksız. Eğer sağlığın bozulursa bakmam sana parka da gidemezsin, dışarı da çıkamazsın” (Psikolojik kontrol/ Sağlığı Bozulursa Okula/Parka Gidemeyeceğini Söyleme)

Çocukların verdiği cevaplar incelendiğinde 1 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 4 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 2 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç30: “Daha sağlıklı şeyler almalıyız, bunlar zararlı demiş ve marketten zorla çıkartmış.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç63: “Sadece bir tane seçmelisin, paramız hepsine yetmiyor. Eğer hepsini alırsan parasız kalırız.” (Davranışsal ve Psikolojik Kontrol)

Ç112: “Alamazsın diye bağırması annesi. Eğer ağlarsan babana söylerim, demiş.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

4.2.9. Oyuncak Paylaşımı Öyküsüne İlişkin Sonuçlar

Araştırmacı tarafından öyküye uygun yeni sahne hazırlanır ve çocuğa, kardeşinin onun elindeki oyuncuğu oynamak istediği ama çocuğun oyuncuğu kardeşine vermek istemediği öykü anlatılır ve çocuktan anneye çocuğu öyküye göre oynatması istenir. Çocukların verdikleri cevaplar kontrol davranışlarına göre kategorilendirilerek Tablo-28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Oyuncak Paylaşımı Öyküsüne İlişkin Cevapların Dağılımı

Kontrol Davranışları	Kategoriler	<i>f</i>	%
Davranışsal Kontrol	Kardeşiyle Güzel/Anlaşarak Oynamasını Söylemesi	26	%36.62
	Oyuncağı Eşit Sürelerle ve Sırayla Oynamalarını İstemesi	45	%63.38
	Toplam	71	%100
Psikolojik Kontrol	Kardeşi Küçük Olduğu İçin Oyuncağı Ona Vermesini Ablalık/Ağabeylik Yapmasını İstemesi	50	%70.42
	Kardeşinin Onun Yüzünden Ağladığını Söylemesi	21	%29.58
	Toplam	92	%100
Fiziksel Kontrol	Kızması/Bağırması	60	%65.22
	Elinden Alıp Kardeşine Vermesi	32	%34.78
	Toplam	71	%100

Tablo 28’e göre, çocukların ‘Oyuncak Paylaşımı’ öyküsü için verdiği cevaplar 3 kontrol davranışı altında sıralanmış ve bu cevaplar kontrol davranışları içerisinde kategorilere ayrılmıştır. Çocukların Oyuncak Paylaşımı Öyküsü’ne verdiği cevaplarda annelerin 92 cevapla en çok fiziksel kontrol sergilediği, 71 cevapla psikolojik kontrol sergilediği ve 71 cevapla davranışsal kontrol sergilediği görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda fiziksel kontrol davranışı 2 kategori altında toplanmıştır. Buna göre çocukların en sık verdiği cevaplar sırasıyla şöyledir: annenin çocuğa kızması/bağırması ($f =60$, %65.22), annenin çocuğun elinden oyuncuğu alıp kardeşine vermesi ($f =32$, %34.78) şeklindedir.

Oyuncak Paylaşımı Öyküsü’ne göre çocukların verdiği psikolojik kontrol

davranış cevapları 2 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; annenin çocuktan kardeşine ağabeylik/ablalık yapmasını ve oyuncacı kardeşine vermesini istemesi ($f = 50, \%70.42$), annenin çocuca kardeşinin onun yüzünden ağladığını söylemesi ($f = 21, \%29.58$) olmuştur.

Oyuncak Paylaşımı Öyküsü'ne göre davranışsal kontrol psikolojik kontrol ile aynı oranda görülmüştür. Verilen cevaplar doğrultusunda davranışsal kontrol 2 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere göre en fazla verilen cevaplar; annenin çocuktan oyuncacı eşit sürelerle ve sırayla oynamalarını istemesi ($f = 45, \%63.38$), annenin çocuğundan güzel/anlaşarak oynamasını istemesi ($f = 26, \%36.62$) olmuştur.

Çocukların Oyuncak Paylaşımı Öyküsü'ne verdikleri örnek cevaplardan bazıları şöyledir;

Ç52: “Annesi odaya gelmiş ne oluyor burada demiş. Zeynep de kardeşim elimden alıyor demiş. Oyuncacı sırayla oynayın. Beş dakika sen oyna beş dakika kardeşin oynasın sırayla demiş annesi.” (Davranışsal Kontrol/ Sırayla Oynamalarını İsteme)

Ç86: “Annesi Mustafa'ya kızmış, neden vermiyorsun anlatıyorsun kardeşini demiş. Mustafa da ben oynuyorum demiş. Annesi Mustafa'nın elinden oyuncacı alıp kardeşine vermiş. Mustafa ağlamaya başlamış. Ağlamaya başlama sen de demiş annesi.” (Fiziksel Kontrol/ Elinden Alıp Kardeşine Verme)

Ç156: “Annesi gelmiş. Sen daha büyüksün senin kardeşini oyalaman lazım demiş. Hadi oyuncacı ver biraz oynasın sen abisin ağabeylik yapmalısın kardeşine demiş. Berkay da vermiş.” (Psikolojik Kontrol/ Ağabeylik Yapmasını İsteme)

Çocukların verdikleri cevaplar incelendiğinde 13 çocuğun annesinin hem davranışsal hem de fiziksel kontrol uyguladığı, 4 çocuğun annesinin hem davranışsal hem psikolojik kontrol uyguladığı ve 17 çocuğun annesinin hem psikolojik hem de fiziksel kontrol davranışı sergilediği görülmüştür. Bu kategorilere göre çocukların verdikleri cevaplardan örnekler şöyledir:

Ç110: “Annesi kızmış neden anlatıyorsun kardeşini, demiş. Birlikte sırayla oynayın, sonra değişin oyuncakları, demiş.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç67: “Oyuncacı almış kardeşine vermiş. Güzel oynayın birlikte, kavga

etmeden demiş.” (Davranışsal ve Fiziksel Kontrol)

Ç146: “Annesi kızmış. Kardeşin senin yüzünden ağlıyor, nasıl ağabeylik yapıyorsun, demiş.” (Fiziksel ve Psikolojik Kontrol)

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocukları olan ebeveynlerin ebeveyn kontrol davranışlarının hem ebeveyn beyanlarına hem de çocukların algılarına göre incelenmesidir. İki aşamadan oluşan bu çalışmanın sonuçlarına ilişkin yorumlamalar aşamalara göre aşağıda verilmiştir.

Birinci aşamada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 yaş aralığındaki çocuğu olan ve orta SES düzeyinden 60 anne-baba çifti ile telefonda birebir görüşülmüş, araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu ile ebeveyn davranışları hakkında sorular iletilmiş ve elde edilen sonuçlar içerik analizi ile analiz edilmiştir. Ebeveynlere yöneltilen ilk soru, “Çocuğunuzun davranışlarını kontrol eder misiniz? Çocuğunuzun kontrol ettiğiniz hangi davranışınızla kontrol ettiğiniz anlaşılır? Çocuğunuzun davranışını kontrol ettiğiniz örnek olay anlatır mısınız?”, sorusuna 55 anne çocuğunun davranışını kontrol ettiğini belirtmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde 51 annenin davranışsal kontrol sergilediği, 4 annenin psikolojik kontrol sergilediği görülürken, annelerin hiç birinin fiziksel kontrol sergilemediği sonucuna varılmıştır. Aynı soruya 57 baba çocuğunun davranışını kontrol ettiğini belirtirken, davranışı kontrol eden 57 babadan 45 tanesi davranışsal kontrol, 6 tanesi psikolojik kontrol sergilerken, 6 babanın da fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Ebeveynlerin beyanlarına göre çocuklarına uyguladıkları kontrol davranış biçimi en fazla davranış kontrolü uyguladıkları görülmektedir. Ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkisi, çocuk daha anne karnındayken başlar. Ebeveynler kendi fikir ve düşünceleri doğrultusunda çocuklarını kontrol etme ihtiyacı hisseder. Çocuğun yaşadığı problemler, ebeveyn ile çatışmaları ebeveynin çocuğa uyguladığı kontrol davranışlarıyla şekillenir (Kandır ve Alpan, 2018).

Yapılan çalışmada ebeveynler çocuklarının davranışlarını kontrol ettiklerini belirtmiş, en fazla davranışsal kontrol uyguladıklarını söylemişlerdir. Olumlu bir kontrol davranışı olan davranışsal kontrol, ebeveynlerin çocuklarının fikirlerini önemseydiği, nedenleri açıklayarak kuralların konduğu, karşılıklı etkileşimin daha fazla olduğu bir kontrol biçimidir (Maccoby, 1980). Yapılan çalışmalarda davranışsal kontrol uygulanan çocukların olumlu gelişim gösterdikleri görülmüştür (Barber ve Harmon, 2002). Psikolojik ve fiziksel kontrol ise olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkilendirilir ve çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkiler (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008). Literatürde ebeveyn kontrol davranışlarını önemli ölçüde etkileyen etmenlerden birinin öğrenim düzeyi olduğu görülmekte ve öğrenim düzeyinin artmasıyla ebeveynlerin daha demokratik bir tutum benimsediği dolayısıyla çocuklarına davranış kontrolü uyguladığı görülmektedir (Özyürek ve Poyraz, 2005; Şendoğdu, 2000). Bu çalışmada da davranışsal kontrolün yüksek olması çalışmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması ile ilişkilendirilebilir. Literatürde özellikle babaların uyguladığı fiziksel kontrol davranışları ve nedenleri hakkında çok fazla araştırma bulunmamakta, babaların kontrol davranışları annelerle birlikte ebeveyn kontrol davranışları adı altında incelenmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın ebeveynleri kendi kontrol davranışları içerisinde incelemesi bakımından literatüre katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ebeveynlere yöneltilen ikinci soruda ise “Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için sınırlar, kurallar, kısıtlamalar koyar mısınız? Örnek olay anlatır mısınız?”, sorusu sorulmuştur. Bu soruya 60 anneden 6 tanesi “kural, kısıtlama koymam” cevabı verirken, 54 anne ise çocuğun davranışlarını kontrol etmek için kurallar, kısıtlamalar koyduğunu belirtmiştir. Verilen cevaplar kategorilendirildiğinde en fazla kural/kısıtlama davranışının ekran süresi için olduğu görülmüş, bunu sırasıyla; yemek seçme/seçmeme davranışı, izinsiz başka yere gitme davranışı, eşyaların düzeni/toplanması, saygılı konuşması/davranması, uyku saatinde yatılması, dışarıda oyun oynama süresi, kavga/küfür etmemesi, eşyalarını paylaşması davranışları takip etmiştir. Aynı soruya 60 babadan 5 tanesi “kural/kısıtlama koymadığını” söylerken, 55 baba ise kural/kısıtlama koyduğunu belirtmiştir. Verilen cevaplar kategorilendirildiğinde en fazla kural/ kısıtlama koyulan davranışın ekran süresi için olduğu görülmüştür. Bu davranışı; yatma zamanını geçirme, kardeşiyle iyi

geçinmesi, küfür etme/vurma davranışı, çevreyi rahatsız etmemesi, tabağındaki yemeği bitirmesi, sağlıksız yiyecekler yememesi, saygılı konuşması/davranması ve özbakım becerilerini yapması izlemiştir. Anne ve babaların cevapları karşılaştırıldığında benzer davranış kural/kısıtlamaları koyduğu görülmüş, her iki grubun da özellikle ekran süresi için kural/kısıtlama koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi dönem çocuğunun ekrana uzun süre maruz kalması bazı davranışsal problemlere yol açabilir. Saltuk ve Erciyes'in yaptığı araştırmada televizyon, tablet gibi aletleri yasaklayan veya kısıtlayan ebeveynlerin çocuklarıyla çatışma yaşadığına dair bulgulara ulaşılmış, araştırmaya katılan bazı anneler kurala uymayan çocuğuna fiziksel şiddet uyguladıklarını söylemişlerdir (Cengiz Saltuk ve Erciyes, 2020). Davranışsal kontrol, çocukların kurallar, düzenlemeler ve kısıtlamalara ilişkin farkındalıkları anlamına gelir. Barber ve ark. (1994), temel bir gelişme ilkesinin, çocukların sosyal etkileşimlerin, toplumun yetkin üyeleri olarak tanınması ve takip edilmesi gereken kurallar ve yapılar tarafından yönetildiğine dair bir anlayış kazanmaları gerektiğini iddia etmişlerdir. Buna karşılık, yetersiz davranışsal kontrolün uyuşturucu kullanımı, okuldan kaçma ve antisosyal davranış gibi dışsallaştırma sorunlarını öngördüğü bulunmuştur (Barber ve Harmon, 2002). Yapılan bir araştırmada ebeveynin çocuğuna karşı destekleyici ve sıcak davranışları çocuğun saldırgan davranışlarında kontrol geliştirmesini sağladığı saptanmıştır (Chen vd., 2002). Ülkemizde yapılan çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Davranış kontrolü uygulayan demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında problem çözme becerisi (Arı ve Seçer, 2004) ve içsel denetim (Argun, 1995) yüksek görülmektedir. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (AAK, 1995) tarafından 5-12 yaş grubundaki çocukların aileleriyle yapılan çalışmada annelerin %21.4'ü çocuk yetiştirmede sıkı disiplinin önemli olduğunu belirtmiş, annelerin %76.9'u ise çocukları kendilerini kızdırdıklarında sözel davranışlarla uyardığını belirtmiştir (AAK, 1995). Davranış kontrolünde şüphesiz ki kültürün de etkisi büyük önem taşımaktadır. Kültürler kendi kimliğini aileler aracılığıyla diğer nesillere aktarır (Recebov, 2000). Batı kültürüne uygun tanımların aksine otoriter ebeveynlik tutumu sergileyen Türk ailelerde yüksek kontrol ve yüksek sıcaklık birlikte görülebilirken, bu tutum Batı toplumlarında yüksek kontrol ve düşük sıcaklıkla ilişkilendirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1981; Kağıtçıbaşı, 1970). Kındap, Sayıl ve Kumru'nun (2008)

Ülkemizde yaptığı çalışmada ebeveynin psikolojik kontrol davranışı çocuğun benlik değerinde anlamlı bir fark yaratmazken, Batı'da yapılan araştırmalar kendilerine müdahale edildiğini düşünen ergenlerin düşük benlik saygısına sahip olduğu sonucuna varmıştır (Greene ve Way, 2005). Bu araştırmada da ebeveynin çocuğun davranışını kontrol etmek, çocuğun öz düzenleme becerisini geliştirmek ve sınırlarını belirlemesinde yardımcı olmak için kural ve kısıtlamalar koyduğu sonucuna varılabilir.

Anne ve babalara, “ocuklarının davranışlarını kontrol etmek için psikolojik kontrole başvurunuz? rnek olay anlatır mısınız?” sorusu üçüncü olarak yönlendirilmiştir. Bu soruya 45 anne evet cevabı verirken, 15 anne ise psikolojik kontrol sergilemediğini belirtmiştir. Annelerin en çok başvurduğu psikolojik kontrol yöntemi çocuğun düşüncelerini yönlendirme olmuş, bu kategoriye takip eden en fazla yanıt ise çocuklarına akran sevgisinden mahrum kalacaklarını düşündürme olmuştur. Aynı soruya 60 babadan 44 tanesi evet yanıtını verirken, 14 baba hayır cevabını vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde ise babaların en çok çocuğun düşüncelerini yönlendirerek kontrol davranışı sergiledikleri ve bunu takip eden bir diğer cevabın da çocuğa akran sevgisinden mahrum kalacağını dşndrmeleri olmuştur. Soruya verilen yanıtlar anne ve babalar olarak benzerlik göstermiş, iki grubun da psikolojik davranış kontrolünün aynı olduğu sonucuna varılmıştır. Psikolojik kontrol, ebeveynlerin, çocuğun psikolojik dünyasını olumsuz etkileyecek ve böylece çocuğun psikolojik gelişimini baltalayacak şekilde çocuğun aktivitelerini kontrol etme girişimleridir. Ebeveynin müdahaleciliği, suçluluk uyandırma ve sevgiyi geri çekme dahil olmak üzere psikolojik kontrol, çocuğun bağımsız olma ve sağlıklı bir benlik ve kişisel kimlik duygusu geliştirme becerisine müdahale etmekte (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002), psikolojik kontrolün aşırı kullanımının ise gelişimi engellediği düşünülmektedir (Smetana ve Daddis, 2002). Yüksek psikolojik kontrol düzeylerinin kaygı, depresyon, yalnızlık ve kafa karışıklığı gibi içselleştirme problemlerinin yanı sıra dışsallaştırma problemlerini de yordadığını göstermiştir (Barber, 1996; Pettit vd., 2001). Psikolojik kontrol, çocuktan ziyade ebeveyne yönelik olmasıyla tanımlanır ve duygu sömürüsü yapmak, çocuğun i dünyasına karışmak gibi unsurları içerir (Barber, 1996; Schafer, 1965). Özellikle Batı toplumlarında davranışlarına müdahale edildiğini düşünen ergenlerin düşük

benlik algısına sahip oldukları görülmüştür (Eccles, Early vd., 1997; Greene ve Way, 2005). Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında ise, psikolojik kontrol kavramı ergenler tarafından çok da olumsuz bir müdahale olarak algılanmamaktadır. Annelerin çocuğun davranışını kontrol etmek için müdahalede bulunmaları, sevgiyi geri çeken ifadeler ve davranışlar sergilemeleri oldukça yaygın uygulamalardır (Kağıtçıbaşı 1970; Sümer ve Güngör 1999). Araştırmanın birinci aşama bulgularında soruya cevap veren ebeveynlerin cevapları kategorilendirildiğinde ‘empati kurdurma’ ve ‘ben dili kullanma’ kategorileri dikkat çekmektedir. Ebeveynin psikolojik kontrol olarak ben dili kullanımı literatürdeki psikolojik kontrol araştırmalarının genelinin aksine olumsuz bir kontrol davranışı değildir. Bununla birlikte ebeveynin çocuğuna empati kurdurması da psikolojik kontrolün olumlu etkisi olarak düşünülebilir. Bu sonuçların literatüre farklı bir bulgu eklediği görülmektedir.

Anne ve babalara sorulan dördüncü soruda ise, “çocuklarının davranışlarını kontrol etmek için fiziksel cezalara veya fiziksel ceza verebilecekleri yönünde açıklamalara başvurur musunuz?” olmuştur. Bu soruya 28 anne evet cevabı verirken

32 anne hayır cevabı vermiştir. Cevaplar incelendiğinde 17 annenin şiddet göstereceğini ima eden söylemlerde bulunduğu, 11 annenin ise doğrudan fiziksel şiddet uyguladığı sonucuna varılmıştır. Aynı soruya 14 baba evet cevabı verirken, 46 baba ise hayır cevabı vermiştir. Evet diyen 14 babadan 10 tanesi, şiddet göstereceğini ima eden söylemlerde bulunduğunu, 4 tanesi ise fiziksel şiddet uyguladığını söylemiştir. Araştırmanın bu bulgusu, ebeveynlerin ilk soruya verdikleri cevapla örtüşmemektedir. Özellikle anneler ve babaların büyük bir çoğunluğu, çocuklarının davranışlarını kontrol etmek için fiziksel cezaya başvurmadıklarını söylemelerine rağmen, dördüncü soruya verdikleri yanıtlar bu söylemleri desteklememektedir. Bu sonuçlara göre ebeveynlerin kimi durumlarda fiziksel kontrole de başvurduğu söylenebilir. Anneler ve babaların cevapları karşılaştırıldığında fiziksel kontrol davranışı uygulayan annelerin sayısı babalara göre oldukça fazladır. Bilir ve arkadaşları (1988), yaptıkları araştırmada ailede en fazla dayak cezası veren kişinin anne olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Yine Eminoğlu (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, çocuğa uygulanan fiziksel cezaların çocuğun bilişsel performansı üzerinde olumsuz etki yarattığı görülmüştür. Yapılan bir araştırmada annelerin genellikle çocuklarının kavgacı davranışlarına karşı fiziksel kontrol davranışı

sergilediği, fakat çocuklarına tercih sunabilecekleri durumlarda davranışsal kontrol uygulamayı tercih ettikleri görülmüştür (Bernard vonLeer, 2014). Fiziksel kontrol davranışları, çocuğun benlik gelişimini olumsuz etkilemektedir (Gözübüyük, 2016). Batı kültürü incelendiğinde ise ebeveynler fiziksel cezayı bir disiplin yöntemi olarak kullanmayı yanlış bulmakta, bunun yerine çocuğun davranışlarını sözel ve davranışsal kontrol ile kısıtlamaktadır (Salari, Wells ve Sarkadi, 2014). Yağmurlu ve Sanson (2009)'un yaptığı bir araştırmada Türk annelerinin Avusturalyalı annelere göre daha fazla cezalandırma yönelimli davranışlar uyguladıklarını belirlemiştir. Literatür incelendiğinde ebeveynin öğrenim durumunun artmasıyla çocuklarına uyguladıkları fiziksel ceza oranında azalma görülmektedir (Le Compte, Özer ve Özer 1978; Fişek 1982; Bilir ve ark. 1991). Yapılan bu çalışmada ebeveyn öğrenim durumları orta ve üst seviyede olması en az başvurulan kontrol davranışının fiziksel ceza olmasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir.

Anne babalara sorulan son soru ise çocuklarıyla çatışma durumu yaşayıp yaşamadıkları ve hangi konularda çatışma durumu yaşadıklarıyla ilgilidir. 60 anneden 2 tanesi çatışma durumu yaşamadığını belirtirken 58 tanesi çatışma durumu yaşadığını belirtmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde annelerin en çok yaşadıkları çatışma durumları çocuklarının kavgacı/zarar verici davranışları üzerine olduğu görülmüştür. Bu çatışma durumunu takip eden en yakın çatışma ise çocuklarının özerk tutum sergilemeleri olmuştur. Aynı soruya babaların 6 tanesi çatışma durumu yaşamıyoruz cevabı verirken 54 baba ise çatışma yaşadığını belirtmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde babaların çocuklarıyla en fazla yaşadığı çatışma durumunun kardeş kavgası olduğu görülmüş, bunu en yakın takip eden çatışmanın ise teknolojik alet kullanma süresi olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çatışma durumlarına karşı uyguladıkları kontrol davranışları incelendiğinde ise; çalışmaya katılan 60 annenin 32 tanesinin davranışsal kontrol sergilediği, 18 annenin psikolojik kontrol sergilediği ve 10 annenin ise fiziksel kontrol sergilediği görülmüştür. Babaların çatışma durumlarına karşı uyguladıkları kontrol davranışları incelendiğinde ise çalışmaya katılan 60 babanın 36 tanesinin davranışsal kontrol, 16 tanesinin psikolojik kontrol ve 8 tanesinin ise fiziksel kontrol davranışı uyguladığı belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadığı çatışma durumlarının ebeveynin eğitim seviyesi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre

öğrenim düzeyi yüksek olan ebeveynler çocuklarıyla daha az çatışma durumu yaşamaktadır (Çakıcı, 2006; Şendoğdu, 2000; Saygı ve Uyanık Balat, 2013). Bu literatür sonucu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Çocuklarıyla yaşadıkları çatışma durumlarına karşı davranışsal kontrol sergileyen anne ve babaların sayısı anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durum çalışmaya katılan ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yüksekliği ile açıklanabilir.

Yapılan çalışma sonrası anne ve babaların en çok davranışsal kontrol sergilediği, en az ise fiziksel kontrol sergilediği sonucuna varılmıştır. Annelerin eğitim durumu arttıkça davranışsal kontrol sergileme davranışları da artmakta, çocuğun bireyselliğine daha çok önem vermektedirler (Ayyıldız, 2005). Davranışsal kontrol, aile ve toplum içindeki kurallar ve davranışların denetim altında olması olarak tanımlanırken, davranışsal kontrol sergileyen ebeveynlerin çocuklarında olumlu davranışları daha sık gösterdikleri yapılan araştırmalarda görölmektedir (Barber, 1996). Davranışsal kontrolün ardından ebeveynlerin en sık başvurduğu kontrol davranışı psikolojik kontroldür. Çocuğun kendi fikirlerini yönlendirme, akran ve çevre sevgisinden mahrum kalacağını söyleme, sevgiyi geri çekeceğini ifade eden cümleler kurma ebeveynlerin en sık başvurduğu kontrol davranışlarıdır. Verilen cevaplar incelendiğinde en az kontrol davranışının fiziksel kontrol davranışı olduğu görölmüştür. Küçük Biçer ve arkadaşlarının 2017 yılında yaptığı bir araştırmada çocuklarını kontrol etme ve disiplin sağlama isteğinin anne ve babaları fiziksel ceza vermeye iten en önemli sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Yine aynı çalışmada anne ve babaların eğitim düzeyi, ailenin kültürel yapısı, toplumsal gelenek ve görenekler anne ve babaların fiziksel ceza uygulamasındaki en önemli sebeplerdir. Buna göre bu araştırmada ilk aşama verilerinin toplandığı anne ve babaların eğitim düzeyinin yüksek olması fiziksel davranış kontrolünün en az görölmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise birinci aşamaya katılan ebeveynlerin cevaplarının kategorilendirilmesiyle birlikte oluşturulan 9 öykü, öyküye uygun oyuncaklarla, annenin göstereceği davranışın çocuk tarafından gösterilmesi hedeflenmiştir. 60-72 ay aralığında anaokuluna devam eden 200 çocukla birebir yapılmış, öyküler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Uygulanan 9 öyküde çocukların beyanlarına göre anneler sevdiği yemeği

yemek isteyen çocuk, ne giysem öyküsü, tablet, okul günü, kendim yapabilirim ve market alışverişi öykülerinde en çok davranış kontrolü sergilemiştir. Çocukların sevmediği yemeğe karşılık sevdiği yemeği yemek istemelerinde, hava şartlarına uygun olmayan kıyafet giymeyi istemelerinde, uzun süre tablet oynamak istediği ve yatmak istemediklerinde, okul saati geldiğinde okula gitmek istemediklerinde, kahvaltılık tabaklarını kendileri hazırlamak istediklerinde ve marketten ev alışverişi yaparken sağlıklı olmayan abur cuburlar istediklerinde annelerin büyük çoğunluğu davranışsal kontrol sergilemiş, ailede konulan kuralları hatırlatarak, çocuğun isteklerine olumlu dönüşler yaparak, alternatifler sunarak, kısıtlamalar getirerek kontrol davranışı göstermişlerdir. Bu kontrol davranışı ebeveynin çocuğuna gösterdiği olumlu bir davranış olarak kabul edilir. Çocuklar ebeveynlerinin göstereceği aile ve sosyal yaşam yapılarını öğrenmek için davranış kontrolüne ihtiyaç duyar (Barber, 1996). Literatür incelendiğinde davranış kontrolünün çocuğun özgüvenini geliştirdiği, çocuğun özgüveni ve akademik başarısını yükselttiği çalışmalarla ortaya konmuştur (Barber, Olsen ve Shagle, 1994).

Anneler; evdeki hareket, vurma ve oyuncak paylaşımı öykülerinde ise öykülerde ise çocukların beyanlarına göre en çok fiziksel kontrol davranışı sergilenmiştir. Çocukların sergilediği kavgacı davranışlarda ve düzeni bozan davranışlarda anneler fiziksel kontrol davranışlarına daha çok başvurmuştur. Anneler, çocukları evin düzenini bozduğunda/dağıttığında, başka bir çocuğa vurma davranışı sergilediğinde, kardeşiyle oyuncaklarını paylaşmadığında fiziksel kontrol sergilemiş, genellikle çocuğa kızarak/bağırarak tepki vermiştir. Bukontrol davranışı çocuk için olumsuz bir davranış kontrolüdür. Çocukların algıladıkları anne kontrol davranışına göre anneler çatışma durumunda kızma/bağırma, vurma, tehdit etme ve açık öfke ifadelerine başvurdukları görülmüştür. Literatür incelendiğinde Bilir ve arkadaşlarının Türkiye'nin 16 ilinde 50473 çocukla yaptığı çalışmada(1991), annelerin çocuklarına cinsiyet farkı olmaksızın fiziksel ceza verdikleri bulgusuna ulaşmıştır. Türk toplumunda dayanın bir terbiye aracı olarak görülmesi ve çocuğun itaatinin sağlanması fiziksel kontrolün yüksek çıkmasının nedenleri arasında gösterilebilir. Ancak yapılan araştırmalar fiziksel şiddetin kuşaklar arası aktarım sağladığını, fiziksel kontrol gören çocukların içine kapanık, kaygılı çocuklar olduğunu ortaya çıkartmıştır (Güner, Güner ve Şahan,2010, s. 110).

Yapılan çalışmada en az kontrol davranışı psikolojik kontrol davranışı olmuştur. Anneler çocuğun davranışına kontrolü sağlamak için sevgiyi geri çekme, çocuğa suçluluk hissettirme, çocuğu değersizleştiren söylem ve davranışlara başvurmuştur. Bu kontrol davranışı da annenin çocuğuna gösterdiği olumsuz davranış kontrolü olarak kabul edilmektedir. Literatürde psikolojik davranış kontrolü sergileyen ebeveynlerin daha az davranış kontrolü gösterdiği görülmektedir (Selçuk, 2019). Kındap, Sayıl ve Kumru'nun yaptığı çalışmada psikolojik kontrolün benlik değerini negatif yönde etkilediği, saldırganlık ve sapkın arkadaş edinme davranışını da olumlu yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008). Literatürde psikolojik kontrolün etkileri genelde ergenler üzerinde incelenmiş, okul öncesi için yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Bu sebeple bu araştırma sonuçlarının literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

Çocukların beyanlarına göre çocuklara uygulanan 9 öykünde anne kontrol davranışları kategorilendirilmiştir. Bu kategoriler incelendiğinde öykülerdeki davranışsal kontrol kategorilerinde en fazla çocuğa kuralı hatırlatma kategorisi olmuş, anneler öncelikle evdeki kuralları çocuğa hatırlatarak kontrol davranışı uygulamayı tercih etmişlerdir. Bunu izleyen kategorilerde ise çocuğa alternatif sunarak bir davranış kontrolü uygulamış ve bazı anneler çocuğun isteklerine müdahale etmemiştir. Annelerin bu kontrol davranışı olumlu olarak görülmekte, çocuğun özerk davranışlarına ve fikirlerine saygı duyduklarını göstermektedir. Yüksel ve Demircioğlu'nun 2019'da yaptığı çalışmada annelerin çocuklarının davranışlarını kontrol ettiği, bu kontrolü sağlarken de çeşitli yöntemlere başvurduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu öykülerdeki davranışsal kontrol kategorilerinin diğer kategorilere göre fazla olması ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını kontrol etmek için uyguladığı çeşitli yöntemlerle açıklanabilir. Demokratik tutum benimseyen ebeveynler çocuklarıyla yaşadıkları çatışma durumlarında zorlama ve baskı yerine çocuklarıyla birlikte çözüm önerileri oluşturdukları ve bu önerilerin nasıl uygulanacağına çocuklarıyla birlikte karar verdikleri görülmüştür (Çağdaş ve Seçer, 2006'den aktaran Tatlı, Selimoğlu ve Bademci, 2012). Öykülerin kategorileri incelendiğinde davranışsal kontrol uygulayan ebeveynlerin de çocuklarıyla yaşadıkları çatışmalarda çözüm önerileri sundukları görülmüştür.

Çocukların beyanlarına göre çocukların öykülere verdiği cevaplardan

annelerin davranış kontrolünden sonra en fazla uyguladığı kontrol davranışı psikolojik kontroldür. Bu kontrol davranışları öykülere göre kategorilendirilmiştir. Kategoriler incelendiğinde annelerin kontrol davranışlarında çevre kabulü ve akran kabulü göze çarpmaktadır. Anneler en fazla çocuklarına davranışlarını çevrenin onaylamayacağını ve onu ayıplayacağını söyleyerek kontrol davranışı geliştirmişlerdir. Annelerin bir diğer psikolojik kontrolü ise çocuğa akranlarının onu kabul etmeyeceği, onunla oynamayacağı yönünde olmuştur. Bununla birlikte anneler çocuğu değersizleştiren ifadeler de kullanmış, çocukta suçluluk duygusu oluşturmuştur. Barber ve Harmon (2002) psikolojik kontrolün çocuğun iç dünyasını hedef aldığı ve daha manipülatif teknikler içerdiğini belirtmiş, çocuklarına koşullu sevgi göstererek çocuklarında suçluluk hissettirebildiklerini söylemişlerdir. Çocukların özgür iradelerine, düşünme biçimlerine olan müdahale psikolojik kontrol olarak açıklanmaktadır (Barber 1996). Yapılan bu çalışmada ebeveynlerin çocukların davranışlarını şekillendirmek ve istekleri yönünde değiştirmek için çocukların fikirlerine müdahalede buldukları, onları suçlu hissettirdikleri görülmektedir. Bu kontrol davranışı olumsuz ebeveyn kontrol davranışıdır. Barber'a göre (1996), davranışların sonuçları hakkında çocukta hassasiyet yaratmak olumlu gibi görünse de psikolojik kontrol davranışı çocuğun benliğine olan bir müdahaledir ve olumsuz bir kontrol davranış biçimidir.

Çocukların öykülere verdiği cevaplara göre annelerin bir diğer kontrol davranışı fiziksel kontrol davranışıdır. Çocukların beyanlarına göre cevaplar incelendiğinde ve kategorilendirildiğinde en az kontrol davranışı fiziksel kontrol olmakla birlikte hemen hemen psikolojik kontrol ile aynı sayıda cevaplanmıştır. Hemen her öyküde en fazla fiziksel kontrol davranışı annenin çocuğa kızması/bağırması şeklindedir. Anneler çocuklarının davranışlarını kontrol etmek için yüksek sesle kızarak müdahalede bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Akduman'ın (2010) yaptığı çalışmada annelerin çocuklarını disipline etmek için en sık kullandıkları yöntemin çocuğa kızma, bağırma, azarlama olduğu, annelerin en çok çocuklarının küfür içeren konuşmalarına, ev düzenini bozmalarına, kardeşine zarar verme davranışına fiziksel ceza uyguladıkları görülmüştür. Hong Kong'ta yapılan bir araştırmada fiziksel cezanın geleneksel bir disiplin yöntemi olduğu (Samuda, 1998), Hindistan'da yapılan bir araştırmada annelerin büyük çoğunluğunun

sözel cezalandırmayı ve ciddi fiziksel cezalandırmayı uyguladığı (Hunter vd., 2000), Kanada'da annelerin çocuklarını yılda 6 defadan fazla azarladığı ve küfür ettiği (Clement ve Chamberland, 2007) bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmamızda çocukların beyanlarına göre annelerin çocuğu babasına söylemekle tehdit etmesi, ortamdan zorla ayırması, tehdit etmesi, tableti/oyuncağı elinden zorla alması, çocuğa istemediğı yemeğı zorla yedirmesi de fiziksel kontrol olarak ele alınmıştır. Annenin kullandığı bu kontrol davranışı çocuklarda anksiyete, saldırganlık, antisosyal davranışlar, düşük benlik kaygısı gibi bir çok probleme yol açabilir (Eamon, 2001).

Bu çalışma; çocukların algıladıkları ebeveyn kontrol davranışlarına yönelik bir ölçek geliştirme çalışması olarak hazırlanmıştır. Ancak Türk aile yapısının davranış kontrolü batı toplumlarından farklılık göstermektedir. Kontrol ve sıcaklığın bir arada olduğu Türk toplumunda kontrol davranışı her zaman olumsuz durumu çağırıştırır. Ebeveynin gösterdiği davranışsal kontrol, çocuğun öz düzenleme becerisini geliştirmesine, kararlarını daha sağlıklı almasına, seçeneklerini değerlendirmesine olumlu katkı sağlayabilir (Kağıtçıbaşı, 1997; Şanlı ve Öztürk, 2015). Batı toplumlarında ebeveyn kontrolü özerkliğe vurulmuş bir darbe olarak görülürken, Türk toplumunda aile bağlarının daha sıkı olması, toplumsal ve çevresel bağların daha yakın olması kontrol davranışlarını da olumlu yöne itmiştir. Türk toplumunda ailenin ve çevrenin fikirleri önemlidir ve dikkate alınır. Bireysellikten çok birlikte hareket etme eğilimi yüksektir. Bu durum kontrol davranışlarının sonuçlarını da etkilemektedir (Yağmurlu vd. 2009; Kındap Tepe ve Sayıl, 2012). Çocukların öyküler için verdikleri cevaplar kontrol davranışlarına göre incelendiğinde bazı cevapların birden fazla kontrol davranışı içerdiği görülmüştür. Davranışsal, psikolojik ve fiziksel kontrol davranışlarının birden fazlasının bir arada görülmesi Türk kültüründe kontrol davranışının sıcaklıkla ilişkili olması sebebiyle açıklanabilir.

Literatür incelendiğinde ebeveyn kontrol davranışlarının ebeveyn tarafından incelendiğı birçok araştırma mevcuttur. Fakat çocuk tarafından algılanan ebeveyn kontrol davranışlarına dair çalışma neredeyse hiç olmadığından bu konuyla ilgili veriler sınırlıdır. Yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçları göz önüne alınarak, öneriler 1) araştırmacılara öneriler 2) uygulayıcılara öneriler şeklinde sıralanmıştır.

İlk olarak araştırmacılara yönelik öneriler şunlardır:

Birinci aşama veriler, toplam 60 anne ve 60 babadan toplanmış olup, tüm katılımcılar orta sosyo-ekonomik düzeyden gelmektedir. Ebeveyn davranışlarının sosyo-ekonomik düzey ile farklılığı ilgili literatürde yer almaktadır. Bu nedenle farklı grupları kapsayacak araştırmalar yapılması önerilmektedir.

İkinci aşamada çocuklarla çalışılmış, çocukların anne ebeveyn davranışları hakkında görüşleri öyküler ile alınmıştır. İleriki araştırmalar, çocukların baba ebeveyn davranışları hakkında görüşleri alınacak şekilde tasarlanabilir.

İkinci aşama belirlenen öykülerle sınırlıdır. Çocuklardan algıladıkları ebeveyn kontrol davranışlarını değerlendirecek geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış veri toplama araçlarına gereksinim duyulmaktadır. Araştırmacılar çocuk algılarına göre ebeveyn davranışlarını değerlendiren ölçme araçları geliştirmek üzere araştırmalar yürütebilirler.

İlk ve ikinci aşamada yer alan katılımcılar birbirlerinden farklı ailelerden gelmektedir. Ebeveyn-çocuk çiftleri ile yapılacak araştırmalar, ebeveyn beyanı ve çocukların algılarını karşılaştırma fırsatı verebilir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen önerilerin diğer bir boyutu olarak uygulamaya dönük öneriler de söz konusudur.

Uygulamaya yönelik öneriler şunlardır:

Bu araştırma kapsamında, kapsam geçerliliği kanıtlanmış, ebeveyn davranışlarını çocuk beyanlarına dayalı şekilde değerlendirmeye yardımcı bazı öyküler oluşturulmuştur. Bu öyküler kullanılarak, çocukların beyanlarına dayalı şekilde ebeveyn kontrol davranışları değerlendirilerek, desteklenmesi gereken aileler belirlenebilir.

Ebeveyn kontrol davranışlarının çocuk gelişimi üzerindeki etkileri düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocukları destekleyici ebeveyn davranışları göstermeleri için konu ile ilgili, anne ve babalara eğitim seminerleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akarslan, E. ve Cesur S. (2015). Üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerini algılayışları ve bu algının ebeveyn-çocuk değer benzerliğine etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2), 1-24.
- Akçınar, B. ve Baydar, N. (2014). Parental control is not unconditionally detrimental for externalizing behaviors in early childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 38 (2), 118–127.
- Akçınar, B. ve Özbek E. (2017). Benlik gelişiminin öz-yeterlik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*. 20 (40), 38-53.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Ar- El Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 1 (2), 156-174.
- Albright, M.B. ve Tamis-Lemonda, C.S. (2002). Maternal depressive symptoms in relation to dimensions of parenting in low-income mothers. *Applied Developmental Science*, 6, 24-34.
- Alkan, B. (2017). *6 yaş çocuklarının sosyal anksiyete düzeylerinin, annelerinin ebeveyn tutumları ve evliliklerindeki uyumu arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anjel, M. (1993). *The transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire (parq) mother-form: A tool for assessing child abuse*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arabacıoğlu, B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve çocuğun mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aral, N. ve Kılınç, F. E. (2016). Çocuk yetiştirme tutum ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 199-222.
- Argun, Y. (1995). *Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ortaokul öğrencilerinin denetim odağı üzerine etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, Türkiye.
- Arı, R., ve Seçer, Z. (2004). Farklı ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözüme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-463.
- Arslan, A. ve Elma, M. (2023). Ev ödevlerinin öğretmen görüşlerine göre analizi: bir olgu bilim araştırması. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(238), 981-1010.
- Ashman, K.K. ve Hull G.H. (1999). *Understanding generalist practice*, Chicago,

Nelson Hall Publishers.

- Avan, N. (2018). *Okul öncesi dönem 4-6 yaş grubu çocuklarda görülebilen ruhsal sorunlar ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çığ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydoğdu, H. ve Olcay Çam, M. (2014). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4 (3):137-144.
- Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bahtiyar Saygan, B. (2020). *Bidirectional effects between parenting and temperament in relation to children's self-concept*. Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barber, B. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67 (6), 3296-3319.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. B. K. Barber (Ed.). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents (15-52)*. Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Olsen, J. E. ve Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65 (4), 1120–1136.
- Baydar, N., Akçınar, B. ve İmer, N. (2012). *Çevre, sosyoekonomik bağlam ve ebeveynlik*. İçinde M. Sayıl ve B. Yagmurlu (Ed.), *Ebeveynlik elkitabı: Kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Baydar, N., Küntay, A., Gökşen, F., Yağmurlu, B. ve Cemalcılar, Z. (2010). Türkiye’de erken çocukluk gelişim ekolojileri araştırması TEÇGE çalışması (Proje No: 106K347). Ankara: *Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurulu*.
- Bayındır, D. (2016). *48- 72 aylık çocuklar için öz düzenleme becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi ve çocukların öz düzenleme beceri düzeyleri ile annelerine bağlanma biçimleri, annelerin ebeveyn davranışları ve psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55 (1), 83-96.
- Bernard von Leer Vakfı. Türkı ye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması, 2014, Available from: www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf

- Biçer, B. K., Özcebe, H., Köse, E., Köse, O. ve Ünlü, H. (2017). Türkiye’de ailelerin fiziksel ceza uygulamalarına bakışı: karşılaştırmalı inceleme. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 11(2), 90-97.
- Bilgili, S. (2020). *Aile iletişim kalıplarının ebeveyn tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez Baykoç, N., Atik, B. ve San, P. (1991). Türkiye’nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Ana Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi*. 5, 1-18
- Bretherton, I., Ridgeway, D. ve Cassidy, J. (1990). Assessing internal working models of the attachment relationship. *Attachment in the preschool years. Theory, research, and intervention*, 273, 308.
- Bronstein, M.H. ve Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and Their Effects. *Infant and Early Childhood Development*, 496-509.
- Bülbül, N. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Yayınları.
- Cankardaş, S. (2019). Kadın ve erkeklerde olumsuz değerlendirilme korkusunun belirlenmesinde algılanan ebeveyn tutumları ve benlik saygısının rolü. *Psikoloji Çalışmaları*, 39 (1), 79-97.
- Cengiz Saltuk, M. ve Erciyes, C. (2020). Okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımına ilişkin ebeveyn tutumlarına dair bir çalışma. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 4(2), 106-120.
- Chen, X., Chen, H., Wang, L. ve Liu, M. (2002). Noncompliance and child-rearing attitudes as predictors of aggressive behaviour: A longitudinal study in Chinese children. *International Journal of Behavioral Development*, 26(3), 225-233
- Clement, M.E. ve Chamberland, C. (2007). Physical violence and psychological aggression towards children: Five year trends in practices and attitudes from two population surveys. *Child Abuse Neglect*, 31, 1001-11.
- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagace-Seguin, D. G. ve Moulton, C. E. (2002). Authoritative and Authoritarian Mothers’ Parenting Goals, Attributions and Emotions Across Different Childrearing Contexts. *Parenting: Science and Practice*, 2, 1–26.
- Coşkun, T. ve Gürsoy F. (2006), Büyük ebeveynleriyle yaşayan çocukların aile ortamlarının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15 (1), s. 151-164
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi*,

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakılcıoğlu, İ. (2016). *Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, E.G. (2015). *Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik Özden, C. (2013). *Ebeveyn kontrol davranışlarının ergenlerin öz düzenleme becerileri ve duygusal sorunları üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, E. ve Öziş, G. (2016). Algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslar arası Eğitim Dergisi*. 5 (2), 50-66.
- Deković, M., Janssens, J. M. ve Gerris, J. R. (1991). Factor structure and construct validity of the Block Child Rearing Practices Report (CRPR). *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3(2), 182.
- Demirel, F., Üner, A. ve Kırımı, E. (2001). Van ili kırsalındaki annelerin çocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. *Van Tıp Dergisi*, 8 (1), 18-22.
- Diken Ö., Topbaş S. ve Diken İ.H. (2009). Ebeveyn davranışını değerlendirme ölçeği (eddö) ile çocuk davranışını değerlendirme ölçeği (ÇDDÖ)'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 10 (2), 41-60.
- Dönmez, R.A. ve Güler, E. (2021). Algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerindeki etkisi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 10 (2), 209-221.
- Durmuş Çalışkan, S. ve Özerk, H. (2019). 13-18 yaş grubu ergenlerdeki ego durumları ile anne babalarının bilgi düzeyleri ve anne baba tutumlarının ilişkisi. *OPUS Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13 (19), 884-921.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eamon, K.E. (2001). Antecedents and sociemotional consequences of physical punishment on children in two-parent families. *Child Abuse Neglect*, 6, 787-802.
- Eccles, J. S., Early, D., Frasier, K., Belansky, E. ve McCarthy, K. (1997). The relation of connection, regulation, and support for autonomy to adolescents' functioning. *Journal of Adolescent Research*, 12, 263-286.
- Eke, K. (2018). *4-6 yaş sosyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Endendjik, J. J., Groeneveld, M. G., Bakermans-Kranenburg, M. J. ve Mesman, J. (2016). Genderdifferentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls. *PLoS One*, 11(7), e0159193.
- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ergin, D.G. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocuğun prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, E.T. (2019). Anne-baba tutumları ile 5-10 yaş grubu çocukların davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5 (16):597-617.
- Erol, P. Ö. ve Aloğlu, E. (2017). Çocuğun değeri ve aile değişimi: Türkiye’den otuz yıllık bir portre. *Sosyoloji Dergisi*, (35), 77-101.
- Fişek, G. O. (1982). Psychopathology and the Turkish family: A family systems theory analysis. *Sex roles, family and community in Turkey*, 295-321.
- Gelir, E. (2009). *Ana baba tutumları, aile sosyal atomu ve cinsiyete göre ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökmen Korbek, E. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Gökşen, E. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların duyu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gözübüyük, N. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Granot, D. ve Mayseless, O. (2001). Attachment security and adjustment to school in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 25(6), 530-541.
- Greene, L. M. ve Way, N. (2005). Self-esteem trajectories among ethnic minority adolescents: A growth curve analysis of the patterns and predictors of change. *Journal of Research on Adolescence*, 15 (2), 151-178.
- Güner, İ., Güner, S. ve Şahan M.H. (2010) Çocuklarda sosyal ve medical bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi*. 17,108-113.
- Gürsoy, F. ve Coşkun, T. (2006). Büyük ebeveynleriyle yaşayan çocukların aile ortamlarını değerlendirmeleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Enstitüsü. 15 (1), 151-164.

- Haapasalo, J. ve Pokela, E. (1999). Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Aggression and violent behavior*, 4(1), 107-127.
- Hunter, W.M., Jain, D., Sadowski, L.S. ve Sanhueza, A.I. (2000). Risk factors for severe child discipline practices in rural India. *J Pediatr Psychol*, 25 (6), 435-47.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16 (3), 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). Çocuğun değeri. Türkiye’de değerler ve doğurganlık. İstanbul: Gözlem Matbaacılık
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Family and human development across cultures. A view from *the other side*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1997). Individualism and collectivism. *Handbook of cross-cultural psychology*, 3, 1-49.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: a three decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review*, 54, 317-337.
- Kahraman, H. ve Yılmaz Irmak, T. (2019). Çocuğun mizacı ve problem davranışları: ebeveyn uygulamalarının aracı rolü. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 15-29.
- Kandır, A. ve Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karavasilis, L., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 153-164.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne- baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9 (9), 193-204.
- Keskin, G., Bilge, A., Engin, E. ve Dülgerler, Ş. (2010). Zihinsel engelli çocuğu olan anne- babaların kaygı, anne- baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11 (1), 30-37.
- Kındap Tepe, Y. ve Sayıl, M. (2012). Ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki bağlantıda ilişkisel saldırganlığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (70), 119-132
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23, 95-110.

- Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 28-49.
- Kitapçıoğlu, G. ve Yanikkerem, E. (2008). Manisa doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. *Ege Tıp Dergisi*, 47, 87-92.
- Kozan, D. (2020). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının okul olgunlukları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kumru, A. ve Öztürk, P. (2020). Çocuklukta olumlu sosyal davranış ve ahlak gelişiminde ana baba davranışlarının etkisi. M. Sayıl ve B. Selçuk (Editörler), *Ana Babalık Kuram ve Araştırma* içinde (s. 225). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1972). Kendini gerçekleştirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Dergisi*, 10, s. 162-172.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12:1), 69-77.
- Küçükturan, G. (2005). Anne baba tutum ölçeği. *Eurasian Journal of Educational Research*. 0 (19), 239-250.
- LeCompte, G., Özer, A. ve Özer, S. (1978). Üç sosyo-ekonomik düzeyde, Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1, 5-8.
- Maccoby, E. E. (1980). Social development: Psychological growth and the parent-child relationship.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Obalar, S. ve Ada, S. (2010). Ekolojik bakış açısı ve sosyal kapital kuram çerçevesinde öğrencilerin ilk okuma yazma becerilerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*. 32, 141-168.
- Onat Kocabıyık, O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 55-66.
- Öner, N. (2006). Türkiye’de kullanılan psikolojik testler. Bir başvuru kaynağı, 2. Basım, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (4), 420-440.
- Örgün, S. K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8.sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (21), 9-18.

- Özcan Sağlamer, M. (2018). *Hemşirelerin çocuk sevme düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, Y. (2012). Examining the subjective well-being of adolescents in terms of demographic variables, parental control, and parental warmth. *Education and Science*, 37, 20-33.
- Özel E. ve Zelyurt H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 16 (36), 9-34.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztabak, M. E. ve Özyürek, A. (2018). Okul öncesi çocuklarda öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(5), 385-395.
- Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocuğa sahip anne--babalara yönelik “eşlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirme ölçeği” geliştirme çalışması, *International Congress on Political, Economic and Social Studies-ICPESS*, s. 198.
- Özyürek, A. ve Poyraz, H. (2005). Okulöncesi 5–6 yaş çocukların problem davranışları ve ebeveynlerin disiplin yöntemlerinin incelenmesi, *Milli Eğitim*, 166, 83–97.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25 (2), 19-34.
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The Association of Behavioural Adjustment to Temperament, Parenting and Family Characteristics Among 5-Year-Old Children. *Social Development*, 8, 293–309
- Payne, M. A. ve Furnham, A. (1992). Parental self-reports of child rearing practices in the Caribbean. *Journal of Black Psychology*, 18(2), 19-36.
- Pettit, G.S., Laird, R.D., Dodge, K.A., Bates, J.E. ve Criss, M.M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child development*, 72(2), 583-598.
- Pino-Pasternak, D. ve Whitebread, D. (2010). The role of parenting in children’s self regulated learning. *Educational Research Review*, 5 (3), 220-242.
- Pomerantz, E. M. ve Wang, Q. (2009). The role of parental control in children's development in western and east asian countries. *Current Directions in Psychological Science*, 18 (5), 285-289.
- Powell, G.N. ve Greenhaus, J.H. (2010). Sex, gender, and the work-to-family

- interface: Exploring negative and positive interdependencies. *Academy of Management Journal*, 53(3), 513-534.
- Recebov, R. (2000). Algılanan ana-baba davranışları (kültürlerarası bir karşılaştırma). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Salari, R., Wells, M.B. ve Sarkadi, A. (2014). Child behaviour problems, parenting behaviours and parental adjustment in mothers and fathers in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42, 547-553.
- Samuda, G.M. (1998). Child discipline and abuse in Hong Kong. *Child Abuse Neglect*, 12, 283-87
- Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10 (1), 844-862.
- Schaefer, E.S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Schaffer, E.S. (1965b). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology*, 29 (6), 552- 557.
- Schaffer, E.S. ve Bell, R.Q. (1958). Development of a parental attitude research instrument. *Child Development*, 29 (3),339-361.
- Selçuk, Ş. (2019). *Psikolojik ve davranışsal kontrolün ergenin davranış problemleri ile ilişkisi: ergenin ebeveyn kontrolüne ilişkin değerlendirmelerinin aracı rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Smetana, J. G. ve Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development*. 73, 563 – 580.
- Solak Arabacı, M. (2018). *5-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri ve akranlarıyla ilişkileri ile ebeveynlerinin evlilik yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. ve Goossens, L. (2006). In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 539-559.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*. 30 (1), 74-99.
- Sop, A. (2016). *Ebeveyn tutumları, davranış problemleri ve okula hazır bulunuşluk arasındaki ilişkinin öz düzenlemenin aracılık etkisi ile incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri,

- benlik değerlendirmeleri, ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 35- 58.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*. 13 (25), 42-59.
- şanlı, D. (2007). *Annelerin ocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- şanlı D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin ocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakóltesi Dergisi*. 32, 31-48.
- şen, ř. ve Boyraz, E. (2017). Anelik rolü ve ocuk için tüketime yansımaları: kadınların ebeveynlik tutumları ve hedonik tüketim eğilimi üzerine bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 347-370.
- şendoğdu, M.C. (2000). Anaokuluna devam eden 5–6 yaş çocuklarının annesabalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- şölen, Y. (2020). 4-6 yaş arası çocuğu olan babaların ebeveyn tutumları ve yaşam boyu öğrenmelerinin baba eğitim programına katılım durumuna göre incelenmesi.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tatlı, S., Selimoğlu, H. ve Bademci, D. (2012). Çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin aile hayatı ve ocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (2), 101-114.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri. Epsilon Yayınevi, İstanbul.
- Temiz, A. (2019). *Okul öncesi dönemde davranışsal öz-düzenleme becerilerinin çocuğa ve aileye ilişkin değişkenler ile ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tezel şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin ocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*,6 (3), 395-414.
- Uluğtekin, S. (1991). Hükümlü ocuk ve yeniden toplumsallaşma. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Umucu Alpoğuz, D. (2014). *Algılanan ana- baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uygun, N. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl

Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Uykan, E. (2019). *Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünver, G.B., Dikbayır, A. ve Yurdakul, B. (2015). Kesintili zorunlu eğitim ilkököl birinci sınıf uygulamalarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (4), 1647-1664.
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 1-15.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 30, 209-224.
- Yüceol, G.P. (2016). *Ebeveynliğin belirleyicileri modeli temelinde evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, çalışma durumu, değerler ve anne çocuk ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, R. ve Demircioğlu, H. (2019). Annelerin farklı kültürlerde çocuk yetiştirmeye yönelik görüşlerine ilişkin nitel bir araştırma: Amsterdam örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 9(1), 171-187.
- Zabun, E. (2011). *Dershaneye gitme, mükemmelliyetçilik, ana-baba tutumu ve sınav kaygısının öğrencilerin SBS başarılarını yordama gücü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek 1: Demografik Bilgi Formu

Görüşme yapılan kişi: Anne () Baba ()

Formu doldurduğunuz tarih: Gün..... AyYıl

Formu doldurduğunuz çocuğunuzun doğum tarihi: Gün/Ay/Yıl.....

Formu doldurduğunuz 60-72 aylık çocuğunuzun cinsiyeti:

- a. Kız ()
b. Erkek ()

1. Başka çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane ve kaç yaşında?

- a. çocuğum var.
b. Yaşları

2. Yaşınız?

Anne Yaşı:

Baba Yaşı:

3. Aşağıdaki tabloda eğitim durumunuzu gösteren kutuyu işaretleyiniz (Lütfen babanın eğitim durumunu da işaretleyiniz.

Annenin Öğrenim Durumu		Babanın Öğrenim Durumu	
Okul mezunu değil		Okul mezunu değil	
İlkokul		İlkokul	
Ortaokul		Ortaokul	
Lise		Lise	
Lisans		Lisans	
Lisansüstü		Lisansüstü	

4. Sizce sosyo- ekonomik durumunuz hangisine daha uygun? Lütfen işaretleyiniz.

- a. Üst Gelir ()
b. Orta Gelir ()
c. Alt Gelir ()

Ek 2: Aile Görüşme Formu

Sayın Veliler,

Bu sorular Doç. Dr. Dilan Bayındır danışmanlığında, Neslihan Çavuşoğlu tarafından yürütülen yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler gizli tutulacak ve başkaları ile paylaşılmayacaktır. Samimi cevaplar vermeniz, araştırmanın amacına ulaşması için çok önemlidir.

- 1.** Çocuğunuzun davranışlarını kontrol eder misiniz? Çocuğunuzun kontrol ettiğiniz hangi davranışlarınız ile anlaşılır? Çocuğunuzun davranışlarını kontrol ettiğiniz örnek olaylar anlatır mısınız?
- 2.** Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için sınırlar, kurallar, kısıtlamalar koyar mısınız? Örnek olay anlatır mısınız?
- 3.** Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için psikolojik yönlendirmelere başvurur musunuz? Örnek olay anlatır mısınız?
- 4.** Çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmek için fiziksel cezalara veya fiziksel ceza verebileceğiniz yönünde açıklamalara başvurur musunuz?
- 5.** 60-72 aylık çocuğunuzla en son yaşadığınız çatışma durumunu anlatır mısınız?

(Ne oldu? Çocuğunuz ne yaptı? Ne dedi? Siz ne dediniz?)

Ek 3: İkinci Aşamada Kullanılan Öyküler

Malzemeler:

Yönerge: "Şimdi nelerimiz var bir bakalım" deyin ve çocuğa oyuncak figürlerini tanıttın (anne- çocuk). Bak bunlar bizim ailemiz. Bu anne ve bu çocuk. Şimdi ailemizle ilgili bazı öyküler uydurup, oynatacağız. Oyuncak bebeği ve anneyi sana veriyorum. OYUNCAK BEBEK ADI (katılımcı kız ise kız olan karakter, erkek ise erkek olan karakter oyuna katılır, oyuncak bebeğe katılımcı çocuğun belirlediği bir isim konulur). Ben bu aile ile ilgili öyküler anlatmaya başlayacağım, sen de bu öykülerin sonunu anlatacaksın.

Oturma Düzeni

uygulayıcı

çocuk

Örnek Öykü:

Sevdiği Yemeği Yemek İsteyen Çocuk Öyküsü

Malzemeler: masa, 3 tane sandalye, tabak, bardak

"Aklıma bir hikaye geldi." deyin. İçinde yemek odası ve sofraya malzemelerinin olduğu kutuyu sallayın ve "Akşam yemeği için sofrayı hazırlamamda bana yardım eder misin?" deyin. Kutu çocuğa verilir ve sofrayı hazırlayana kadar beklenir. Çocuk yardım isterse, yardım edilir.

"Şimdi aileyi yemek masasına oturtalım. Böylece yemeğe hazır olsunlar" deyin. Çocuk figürleri sofraya yerleştirilene kadar bekleyin.

Çocuk anne ile akşam yemeği yiyor. Akşam yemeğinde ÇOCUĞUN SEVMEDİĞİ BİR YEMEK ve ÇOCUĞUN ÇOK SEVDİĞİ BİR YEMEK var.

OYUNCAK BEBEK ADI akşam yemekte olan SEVMEDİĞİ YEMEĞİ yemek istemiyor. Onun yerine SEVDİĞİ YEMEĞİ yemek istiyor. Bunu söyleyin ve çocuk karakterini hareket ettirerek şunu söyleyin;

Çocuk: “Ben sevdiğim yemeği yiyeceğim, diğer yemeği yemeyeceğim” diyor.

Sonra ne olduğunu bana göster.

Sevdiğı yemeği yemek isteyen çocuk öyküsü için oyuncaklarla kurulan sahne ve anne-çocuk figürleri

Ek 4: Etik Kurul Onayı

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Neslihan ÇAVUŞOĞLU'nun Doç. Dr. Dilan BAYINDIR'ın danışmanlığında yürüttüğü "**Ebeveyn Davranışları Hikaye Tamamlama Testi'nin Geliştirilmesi**" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının alan araştırmalarını (Veri Toplama) yapabilmeleri ve Bilimsel Hakemli Dergilerde Yayınlanabilmesi için bilimsel etik kurul onay belgesi talebi komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. 15.11.2021

Komisyon Başkanı
Prof. Dr. Mehmet NARLI

Prof. Dr. Elif ÇİMEN
Üye

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Üye

Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU
Üye

Prof. Dr. Uğur ÇURGAN
Üye

Ek-5. MEB İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.11.2022-198072

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99191664-605.01-63123817
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi

09.11.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü'nün 25/10/2022 tarih ve 191997 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarih ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Neslihan ÇAVUŞOĞLU'nun Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarımızda anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüz tarafından incelenmiştir.

Müdürlüğümüze bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Müdürlüğümüze muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan, veri toplama araçlarının uygulanmasına ilgi (b) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ve rica ederim.

Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1-Onay (1 Sayfa)
2-Anket Formu (6 Sayfa)

Dağıtım :
Gereği :
Altteyhlül ve Karesi Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi :
Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğüne
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Kasaplar Mahallesi Sındırgı Caddesi No:1 Merkez/BALIKESİR

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : (0 266) 277 10 49

E-Posta : stratejigelistime10@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : balikesir.meb.gov.tr

Faks: (0 266) 277 10 66

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **f7a6-6c15-38df-afc3-749e** kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5443&eD=BSDKEK3DYU&eS=198072> adresinden yapılabilir.

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99191664-605.01-63087144

08.11.2022

Konu : Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA
BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgesi.

b) Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünün 25/10/2022 tarih ve 191997 sayılı yazısı.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Neslihan ÇAVUŞOĞLU
Danışmanı	Doç. Dr. Dilan BAYINDIR
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü
Alan/Bölüm	Temel Eğitim ABD
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	"Ebeveyn Davranışları Hikaye Tamamlama Testinin Geliştirilmesi"
Başvuru Tarihi	25.10.2022 Başvuru Sayısı 61965764
Çalışma Başlama Tarihi	10.12.2022
Çalışma Bitiş Tarihi	02.06.2023
Veri Toplama Araçları	<ul style="list-style-type: none">Ebeveyn Tutum ÖlçeğiEbeveyn Davranışları Hikaye Tamamlama TestiVeli Onam Formu
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tez Çalışması
ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ	
Balıkesir ili Karesi ve Altıeylül ilçelerindeki resmi bağımsız anaokulları ile ilkokullara bağlı anasınıflarında öğrenim gören öğrencilere uygulanacaktır.	

25/10/2022 tarihli araştırma izni başvurusu 21.01.2020 tarih ve 2020/2 sayılı araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik izinlerine ilişkin genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Lisans, lisansüstü, TÜBİTAK çalışmalarına ve seminer ödevlerine veri toplamak amacıyla araştırma önerisinin ve veri toplama araçlarının, içerik ve kapsam yönünden Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olduğu, millî ve manevî değerlere aykırı ve kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir unsur taşımadığı görülmüştür.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, Araştırma Uygulama İzinleri konulu ilgi (a) genelge gereğince, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde, öğretmen, öğrenci ve velilerin kişisel bilgilerinin alınmaması/verilmemesi kaydı ile yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarımıza arz ederim.

Mustafa URAS
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek : Anket Formu (6 Sayfa)

OLUR
08.11.2022
Ahmet CENGİZ
Vali a.

İl Millî Eğitim Müdür V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Kasaplar Mahallesi Sındırgı Caddesi No:1 Merkez/BALIKESİR

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Hasan KARADEMİR

Unvan : V.H.K.I

Telefon No : (0 266) 277 10 49

E-Posta : stratejigelistime10@meb.gov.tr

İnternet Adresi : balikesir.meb.gov.tr

Faks : 0 266) 277 10 66

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **a800-1554-335a-b5af-6d1f** kodu ile teyit edilebilir.

